

Frihet og ansvar.

Et sosialliberalt samfunn.

Utkast til Venstres stortingsvalgprogram 2009-2013.

Forord

Venstres programkomité legger med dette fram sitt 1. utkast til stortingsvalgprogram for perioden 2009-2013. Programkomiteen ble nedsatt av Venstres landsstyre 9. mars 2008. Komiteen har lagt vekt på å lage et program som klart beskriver hva Venstre vil i neste stortingsperiode og som viser hvordan Venstre vil møte utfordringene i framtiden.

Utkastet sendes nå til behandling i partiet og frist for å komme med endringsforslag til dette utkastet er satt til 1. november 2008. Programkomiteen legger fram sitt 2. utkast 10. desember 2009, basert på utkastet og endringsforslagene som kommer inn i denne høringsrunden. Endelig program skal vedtas på Venstre landsmøte i april 2009.

20. august sendte komiteen et notat om ny kommunestruktur på høring i partiet. Teksten om kommunereform i punkt 12.5 (om kommuner og kommunestruktur) er derfor ikke skrevet ut.

Oslo, 3. september 2008

Leder: Ola Elvestuen (Oslo)
Nestleder: Gro Skartveit (Rogaland)
Anne Britt Skjetne (Nord-Trøndelag)
Helge Stiksrud (Buskerud)
Alvhild Hedstein (Oslo)
Alfred Bjørlo (Sogn og Fjordane)
Lars Sponheim (Hordaland)
Jonas Eilertsen (Unge Venstre)
Liv Haug (Norges Venstrekvinnelag)
Trond Enger (Liberale Studenter)
1. varamedlem: Guri Melby (Sør-Trøndelag)

Ingvild Boe Hornburg (sekretær).

Innhold

Venstres ideologi og samfunnsvisjon	6
Venstres ideologi	6
Det sosialliberale samfunnssystemet	6
1. Miljø	8
1.1 Ressursbruk og avfall	9
1.2 Klima- og energipolitikk	9
1.2.1 Venstres energireform	10
1.2.2 Energieffektivisering	10
1.2.3 Industrien må bidra	11
1.2.4 Offentlig og kommunalt klimaarbeid	11
1.3 Miljøgifter, kjemikalier og radioaktivitet	12
1.4 Biologisk mangfold - naturvern	12
1.4.1 Vern av natur på land	12
1.4.2 Vern av natur til havs	13
1.4.3 Dyrevern	14
1.4.4 Bioteknologi	14
1.5 Lokal miljøforvaltning og byutvikling	14
1.5.1 Allemannsretten og tilgang til strandsonene	15
1.6 Internasjonalt miljøarbeid	16
2. Sosialt ansvar	17
2.1 Et mer effektivt velferdssystem	18
2.2 Helse og omsorg	18
2.2.1 En ny helsereform	18
2.2.2 Psykisk helsevern	20
2.2.3 Tannhelse	20
2.2.4 Eldreomsorg	21
2.2.5 Barnevern	21
2.2.6 Rus	22
2.3 Fattigdomsbekjempelse	22
2.4 Arbeidsmarked	23
2.5 Barn og familie	24
2.5.1 Fleksibel foreldrepermisjon	24
2.5.2 Barnetrygd og kontantstøtte	25
2.5.3 Samlivsbrudd og barnefordeling	25
2.5.4 Adopsjon	25
2.5.5 Barnehage	25
3. Skole – grunnutdanning	27
3.1 Eleven og elevinkludering	27
3.2 Gode lærere	28
3.3 Skoleledelse og rådgivning	29
3.4 Fagarbeideropplæring	30
3.5 Friskoler	30
4. Forskning og høyere utdanning	31

4.1	Økt satsing på forskning	31
4.2	Utdanningsinstitusjonenes struktur og finansiering	31
4.3	Forskning og nyskaping	32
4.4	Studietilbud, studiefinansiering og studentvelferd	33
5.	Næring og nyskaping	34
5.1.	Gode rammevilkår for selvstendig næringsdrivende og små bedrifter	34
5.2.	Flere nyetableringer	35
5.3.	Kunnskapsbasert næringsutvikling	36
5.4.	Eierskap	36
5.5.	Landbruk	37
5.5.1.	Aktiv bosetting	38
5.5.2.	Et enklere og framtidsrettet regelverk	38
5.5.3	Mer verdiskapende matproduksjon	39
5.5.4	Landbruk og miljø	39
5.6.	Kyst og fiskeri	40
5.6.1.	Fiskeripolitikk	40
5.6.2	Mer verdiskaping fra sjømatnæringene	41
5.6.3	Fiskeri og miljø	41
5.7.	En ny energinæring	42
6.	Skatt og avgift	44
6.1.	En framtidsrettet skatte- og avgiftspolitik	44
6.2.	Fra rød til grønn skatt	44
6.3.	Fjern formuesskatten, reduser arveavgiften	45
6.4.	Opprydding i gebyrer og avgifter	45
7.	Samferdsel	46
7.1	En utslippsfri transportsektor	46
7.2	Jernbane for fremtiden	48
7.3	Samferdsel for økt verdiskaping	48
7.4	Trafikksikkerhet	49
7.5	Et informasjonssamfunn for alle	49
8.	Kultur	51
8.1.	Bibliotek og språk	51
8.2.	Museer og kulturarv	52
8.3.	Mediepolitikk	53
8.4	Spill	53
8.5	En moderne åndsverklov og opphavsrett	53
8.6	Samisk kultur	54
8.7	Et inkluderende kulturliv	54
8.9	Idrett	55
9.	Innvandring og integrering	56
9.1.	Innvandring	56
9.1.1.	Flyktninger og asyl	56
9.1.2.	Visum	57
9.1.3.	Familieinnvandring	57
9.1.4.	Ulovlige innvandrere	57
9.1.5.	Arbeidsinnvandring	58

9.2.	Integrering	58
10.	Utenriks og forsvar	60
10.1.	Menneskerettigheter er universelle.....	60
10.2.	FN	61
10.3.	Utviklingspolitikk.....	61
10.3.1	Internasjonal handel og næringsutvikling	61
10.3.2.	Bistand.....	62
10.4.	Samarbeid i Europa	63
10.5	Forsvaret	64
10.6	Verneplikten	65
10.7	Våpen og nedrustning.....	66
11.	Justis	67
11.1	Forebygging.....	67
11.2	Straff.....	67
11.3	Offentlig maktmonopol	68
11.4	Vold i nære relasjoner	69
11.5	Organisert kriminalitet.....	69
11.6	Fri rettshjelp.....	70
12.	Individet og staten	71
12.1	Det liberale samfunnssystemet.....	71
12.2	Borgerrettigheter.....	71
12.2.1	Ytringsfrihet	71
12.2.2	Livssynsfrihet	72
12.2.3	Et sterkt personvern.....	72
12.2.4	Organisasjonsfrihet.....	74
12.3	Demokrati	74
12.4	Et enklere Norge.....	75
12.5	Kommuner og kommunestruktur	76
12.6	Det sivile samfunnet og frivillighet.....	76
12.7	Likeverd og likestilling.....	77

Venstres ideologi og samfunnsvisjon

Venstres ideologi

Venstre har en visjon om et sosialt og liberalt kunnskapssamfunn hvor folk har frihet og mulighet til å skape sin egen vei til det gode liv, og der vi tar ansvar for hverandre og miljøet. Venstre tar utgangspunkt i enkeltmennesket, uansett sosial status, nasjonalitet, bosted, hudfarge eller legning. Friheten skal gjelde for alle. Vi ønsker et mangfoldig samfunn hvor forhold mellom mennesker bygger på toleranse og respekt.

Det som særlig skiller et sosialliberalt parti fra andre partier er at vi ønsker en stat som aktivt bekjemper sosial urettferdighet i samfunnet, samtidig som vi ønsker å unngå at staten og utvalgte interesseorganisasjoner får for stor makt på bekostning av enkeltmennesket og mangfoldet i det sivile samfunnet.

Venstre er en del av en internasjonal idétradisjon som går tilbake til opplysningstidas humanisme og 16- og 1700-tallet, med krav om frihet fra tvang og vilkårlig styre. Men formelle friheter alene ga ikke alle virkelig frihet og et verdig liv.

Derfor vokste den sosiale liberalismen fram på 1800-tallet med krav om en aktiv stat for å skape sosial rettferdighet og reell frihet for alle. Når Venstre dannes i 1884, er *frihet for den enkelte* supplert med *ansvar for hverandre* som den sosiale liberalismens kjerne. Dette danner grunnlaget for innføringen av folkestyret, utbyggingen av den offentlige skolen og begynnelsen på velferdsstaten.

Det sosialliberale samfunnssystemet

Det liberale samfunnssystem bygger på den enkeltes frihet og ansvar, og på maktbalanse og maktspredning som sentrale prinsipper.

Demokratiet gir borgerne den endelige makten i samfunnet, og etablerte politiske spilleregler skal gjøre det mulig å kontrollere myndighetenes maktutøvelse og forandre samfunnet på fredelig vis. Den liberale statsmakten må respektere begrensninger i egen makt, og dens systemer skal være enkle og tilgjengelige for borgeren.

Rettsstaten gir likhet for loven, garanterte rettigheter og alminnelig rettssikkerhet gjennom uavhengige domstoler. Rettsstaten setter også grenser for maktutøvelse, enten det gjelder staten, organiserte interesser eller enkeltmennesker.

Markedsøkonomien skaper valgfrihet og velstand gjennom åpen konkurranse, eiendomsrett, nyskaping og forbrukervalg. På sitt beste sprer også markedsøkonomien makt og bidrar til desentralisering. Demokratiske beslutninger må sette rammer for markedsøkonomien.

Det uavhengige sivile samfunnet omfatter alle former for frivillig samarbeid og samfunnsdannelse mellom mennesker basert på felles interesser og verdier. Det sivile

1 samfunnet omfatter blant annet selvstendige organisasjoner, kulturlivet, tros- og
2 livssynssamfunn og den kritiske offentlighet som mediene og andre bidrar til å skape.

3

4 Venstre ser disse pilarene og deres mangfold av selvstendige organisasjoner og
5 institusjoner som *frihetens infrastruktur*. Hver på sin måte bidrar de til utvikling i
6 samfunnet. Fordi de samtidig griper inn i hverandre og setter grenser for hverandre,
7 skaper de et rom for personlig frihet.

8

9 Menneskers frie bevegelser over landegrenser er en grunnleggende liberal verdi, til beste
10 for det enkelte menneske og for samfunnene. Innvandring er både positivt og helt
11 nødvendig for Norge. Vi trenger mangfold, kulturelle impulser og arbeidskraft. Det er
12 også avgjørende at vi viser solidaritet med forfulgte mennesker gjennom
13 flyktningspolitikken.

14

1. Miljø

1
2
3 Å ta vare på vår natur - jord, luft, vann og det levende biologiske mangfoldet - er
4 avgjørende for vår eksistens. Det er et grunnleggende liberalt prinsipp at vi skal forvalte
5 ressursene og miljøet på en måte som ikke går ut over framtidige generasjoners mulighet
6 til å skape seg gode levevilkår.

7
8 Venstres visjon er et forurensningsfritt samfunn der ressursene forvaltes til beste for oss
9 som lever nå - og for framtida. Norge må gå foran og vise at det er mulig å ha et høyt
10 velferdsnivå uten høye utslipp av klimagasser. En slik omstilling er krevende, men den
11 gir nye muligheter. I en verden hvor miljøproblemene blir tydeligere, vil dagens
12 miljøbedrifter bli morgendagens vinnere. Et næringsliv og en industri som er basert på
13 naturens premisser, og ikke på bekostning av, sikrer arbeidsplasser og verdiskaping for
14 framtida.

15
16 Venstre vil gjøre Norge til et miljøvernpolitisk foregangsland; vi skal utvikle
17 miljøteknologi og finne løsninger som andre land kan benytte. Norge skal, sammen med
18 andre rike land, stake ut veien til det utslippsfrie og fornybare samfunn som det er godt å
19 leve i.
20
21

Venstres sju miljøprinsipper

1. Rett til et rent miljø (Grunnloven § 110 b)

22
23 Tilgang til ren natur, jord, luft og vann er en grunnleggende rettighet for alle borgere, også våre
24 etterkommere.

2. Først var-hensyn.

25
26
27 Tvil om eventuelle negative effekter må komme naturen til gode, særlig gjelder dette irreversible inngrep
28 eller aktiviteter. Naturressurser må utnyttes med et langsiktig perspektiv.

3. Forurenseren skal betale.

29
30 Den som står for forurensningen/utslippene, skal betale for disse. Der naturen er skadet av forurensning, må
31 forurenser stå ansvarlig for opprydding og rensing. Det skal lønne seg å ta miljøhensyn.

4. Bruk av best tilgjengelig teknologi/beste miljøpraksis.

32
33 For å sikre en stadig bedre miljøadferd, må alle virksomheter og samfunnsområder anvende best mulig
34 miljøteknologi og miljøpraksis.
35

5. Effektiv ressursbruk.

36
37 Naturressursene er ikke utømmelige. Et produkt er en ressurs, også når det er blitt avfall, fordi avfallet kan
38 gjenbrukes, gjenvinnes eller energiutnyttes.

6. Rett til miljøinformasjon.

39
40 Informasjon om helse- og miljøaspekter må gjøres tilgjengelig slik at borgere og virksomheter kan ta valg ut
41 i fra hensynet til fellesskapet og framtiden.

7. Lokal forankring.

42
43 Lokale miljøproblemer bør forvaltes og løses lokalt, mens nasjonale og globale miljøproblemer også må
44 forankres lokalt slik at de beste løsningene kan velges.
45

1

2 **1.1 Ressursbruk og avfall**

3 Naturressursene er begrensede. Når verdens befolkning øker og flere løftes ut av
4 fattigdom, øker presset på naturressursene. Det er ikke mulig å tilfredsstille behovet til en
5 voksende befolkning uten at det skjer en omlegging av vårt produksjons- og
6 forbruksmønster.

7

8 Venstre vil derfor stimulere produksjon av varer og tjenester med lavest miljøbelastning
9 fra uttak av råvare til ferdig produkt, sikre at samfunnet bruker minst mulig ressurser og
10 at de ulike ressursene brukes optimalt. Innsamling og gjenvinning av avfall må økes, og
11 avfallsdeponier avvikles. Venstre vil ha en gjennomgang av alle offentlige virkemidler
12 overfor produkter og avfall, for å sikre at disse stimulerer til energi- og ressurseffektivitet.

13

14 Derfor vil Venstre:

- 15 - Rydde opp i gamle fyllinger, forurenset grunn og farlige skipsvrak.
- 16 - Innføre merkeordning for produkter som blir klassifisert som farlig avfall, og
17 innføre panteordning på disse produktene for å sikre innsamling og gjenbruk.
- 18 - Opprette et program for øko-design i Innovasjon Norge, som blant annet skal
19 stimulere utviklingen av miljømerkede produkter.
- 20 - Stimulere til innføring av pante- og returordninger på ulike typer varer og
21 emballasje, for eksempel etter modell av retursystemet for glass.
- 22 - Utvikle standarder for datomerking av mat for å redusere matavfall fra
23 dagligvarehandel.
- 24 - Utvide panteordninger for biler til også å gjelde båter, campingvogner, tyngre
25 lastebiler og busser.
- 26 - Forby kommunal deponering av avfall fra 2011, med unntak av pukk, sement og
27 annet materiale som kan brukes i veifyllinger mv uten fare for lekkasjer og
28 avvikle disse på en miljøforsvarlig måte.
- 29 - Sikre innsamling og utnyttelse av metangass og varme fra avfallsanlegg.
- 30 - Sikre at organisk avfall komposteres og/eller gjenvinnes, slik at nærings saltene
31 kan brukes.

32

33 **1.2 Klima- og energipolitikk**

34 De globale utslippene av klimagasser øker. Klimaet er i så rask endring at millioner av
35 mennesker vil ende opp som miljøflyktninger dersom ikke utslippene reduseres kraftig.
36 Det er nødvendig med sterkere internasjonale avtaler som inkluderer alle land, og der de
37 store industrilandene forplikter seg til konkrete reduksjoner. Venstre vil at Norge skal
38 påta seg en lederrolle i arbeidet med å stanse klimaendringene.

39

40 Norges må utvikle og ta i bruk ny klimateknologi, og endre levesett slik at utslippene av
41 klimagasser reduseres kraftig, samtidig som velferdsnivået opprettholdes. Klimaforliket i
42 Stortinget er bare en forsiktig start på dette arbeidet: Venstre vil ha mer ambisiøse mål for
43 reduksjoner, og iverksette tiltak som gjør at de norske utslippene reduseres med minst 20
44 prosent innen 2020. I tillegg vil Venstre, gjennom klimabistand og FN-godkjente

1 klimaprojekter bidra til at utslipp reduseres i fattige land, og at avskogingen globalt
2 stanses.

3 **1.2.1 Venstres energireform**

4 Norge er i dag selvforsynt med energi. Norge har store mengder ubrukte varmeressurser
5 som bør tas i bruk, og potensialet for fornybar strømproduksjon er stort. Den totale
6 utvinningen av olje- og gassaktivitet skal ikke økes, men Venstre vil at Norge skal
7 opprettholde sin posisjon som energinasjon, selv når olje- og gassutvinningen reduseres.
8 Norge må gå fra å være en fossilnasjon til å bli en fornybar nasjon, fra fossilnæring til
9 fornybar og framtidsrettet næring.

10
11 For å få dette til, trengs en sterkere forskning på og utvikling av fornybare energikilder og
12 klimatilpasset kraftteknologi, samt virkemidler som stimulerer til konvertering fra
13 fossilenergi til fornybarenergi i alle sektorer.

14
15 Derfor vil Venstre:

- 16 - At nye konsesjoner til olje- og gassaktivitet ikke skal øke den totale utvinningen,
17 og at det knyttes krav om investering i ny fornybar energi (se næringskapittelet,
18 punkt 5.7).
- 19 - Innføre grønne sertifikater for støtte til fornybare energikilder, inkludert fornybar
20 varme i samarbeid med Sverige.
- 21 - Øke grunnfondet for fornybar energi og energieffektivisering fra 10 til 40 mrd.
- 22 - Øke energieffektiviteten i elnettet og kraftproduksjonen med 20 prosent innen
23 2020.
- 24 - Gå i mot utbygging av nye, store vassdrag
- 25 - Stimulere utbygging av mini- og mikrokraftverk der dette ikke er i konflikt med
26 verneverdier.
- 27 - Utarbeide planer for vindmøller for å sikre et lavest mulig konfliktnivå og høyest
28 energieffektivitet.
- 29 - Øke satsingen på pilotanlegg innen fornybar energiproduksjon, slik som
30 havmøller, saltkraft, tidevannsenergi og bølgekraftverk.
- 31 - Elektrifisere sokkelen slik at utslippene reduseres med 20 prosent innen 2020
- 32 - Pålegge elektrifisering av alle nye anlegg.
- 33 - Økt innsats for å utvikle bioenergi basert på skog og skogsavfall.

34 35 **1.2.2 Energieffektivisering**

36 Energieffektivisering er svært viktig for å redusere utslipp av klimagasser og sikre
37 framtidig energiforsyning. Særlig er det viktig at de bygninger som settes opp nå, og som
38 blir stående i tiår framover, krever lite oppvarming og er fleksible i forhold til ulike
39 oppvarmingsløsninger. Også innen transportsektoren må energieffektiviteten økes, og
40 produktutvikling styres mot lavenergiløsninger.

41
42 Derfor vil Venstre:

- 43 - Utvikle en forpliktende plan for avvikling av fossil oppvarming.
- 44 - Redusere forbruket på stasjonær strøm med 10-20 prosent innen 2020.

- 1 - Stille strengere krav til energibruk og fleksible oppvarmingsløsninger i nybygg og
- 2 ved større rehabiliteringer.
- 3 - Stimulere til energisparing i husholdningene og bedrifter.
- 4 - Styrke vilkårene for utbygging av fjernvarme betydelig.
- 5 - Etablere gode støtteordninger gjennom Husbanken og Enova for
- 6 energieffektiviseringstiltak i bedrifter og husholdninger.
- 7 - Trappe opp satsingen på det nylig etablerte lavenergiprogrammet.
- 8 - Opprette et program og en støtteordning for bygningsintegriert fornybar
- 9 energiproduksjon, som for eksempel solenergi, i alle typer bygg.
- 10 - Opprette et tilbud om en energisjekk av boligbygg for å bidra til å realisere enkle
- 11 og effektive sparetiltak.
- 12 - Stimulere til en mer energieffektiv transport (se kapittel 7: Samferdsel).

13

14 **1.2.3 Industrien må bidra**

15 Industrisektoren skal bidra med reduksjoner gjennom bruk av frivillige avtaler,
16 kvoteplikt, avgifter og CO₂-rensing og andre tiltak. Venstre vil at all industri som slipper
17 ut CO₂ skal betale for dette. Venstre vil ha CO₂-avgift for gasskraftverk både på sokkelen
18 og på land.

19

20 Derfor vil Venstre:

- 21 - Påby at CO₂-renseanlegget på Mongstad også skal omfatte raffineriet.
- 22 - Påby CO₂-rensing av energianlegget på Snøhvit.
- 23 - Kreve rensing av Kårstø innen 2011.
- 24 - Utvikle en plan for infrastruktur for CO₂-transport i rør (som inkluderer Grenland,
25 Kårstø, Mongstad, Midt-Norge og Snøhvit).
- 26 - Avskaffe ordningen med gratiskvoter.
- 27 - Ikke gi tillatelse til gass- eller kullkraftverk uten CO₂-rensing fra første
28 produksjonsdag.
- 29 - Ikke å ta i bruk mobile gasskraftverk, men sikre fornybar energi som reservekraft.

30

31 **1.2.4 Offentlig og kommunalt klimaarbeid**

32 Det offentlige står i dag for halvparten av alle innkjøp og har dermed ansvar for at
33 investeringer og innkjøp stimulerer miljø- og klimariktig produktutvikling innenfor alle
34 sektorer. Utredninger viser at norske kommuner har store muligheter for å redusere
35 utslippene av klimagasser, men at det i dag er for lite fleksibelt regelverk til at hele
36 potensialet blir tatt ut.

37

38 Derfor vil Venstre:

- 39 - Styrke støtteordninger for kommuner som vil gjennomføre klimaplaner og
- 40 klimatiltak.
- 41 - Gi kommuner frihet til å stille krav om miljøtilpasset oppvarming til nye
- 42 boligfelt/næringsområder gjennom reguleringsplaner.
- 43 - Etablere en ordning med støtte til klimakommuner for gjennomføring av lokale tiltak
- 44 hvor næringsutvikling og reduksjoner i klimagassutslipp sees i sammenheng.
- 45 - At offentlige nybygg skal ha lavere energiforbruk enn de til enhver tid gjeldende
- 46 energikrav.

1 - At offentlige virksomheter kun kjøper inn lav- og nullutslippskjøretøy.
2

3 **1.3 Miljøgifter, kjemikalier og radioaktivitet**

4 Helse- og miljøfarlige stoffer brukes av alle sektorer. Kunnskapen om mange av disse
5 stoffene er begrenset, og arbeidet med å kartlegge effekter må fortsette. De farligste
6 stoffene er de som brytes sent ned i natur og i organismer og som kan forflytte seg over
7 store avstander. Venstre vil arbeide internasjonalt for at de farligste stoffene blir forbudt,
8 og stimulere arbeidet med å utvikle mindre farlige og helst ufarlige alternativer – ved
9 økonomisk stimulans og strengere konsesjoner til industrien.

10
11 Siden klimaproblemet er blitt så alvorlig, er det flere som ser på atomkraftverk som en
12 løsning på verdens energiproblem. Atomkraft har stor risiko for ulykker og utslipp, i drift
13 og ikke minst som avfall. Atomkraft er ingen bærekraftig løsning, og Venstre er derfor i
14 mot all investering i atomkraftverk i Norge, også thoriumkraftverk.

15
16 Venstre ser alvorlig på faren for at radioaktivt avfall kan forurense havområdene som
17 omgir oss, og vil derfor øke innsatsen overfor britiske myndigheter for å få stanset
18 gjenåpningen av THORP-anlegget på Sellafield. Venstre mener risikoen for radioaktiv
19 stråling fra Russland må reduseres og på sikt fjernes, og vil spesielt arbeide for at det
20 ryddes opp i det russiske atomavfallet, og at planene om å importere kjernefysisk avfall
21 fra andre land skrinlegges.

22
23 Derfor vil Venstre:

- 24 - Forby de farligste helse- og miljøgiftige stoffene.
- 25 - Utvide den norske territorialgrensen til 20 nautiske mil for å hindre transport av
26 kjernefysisk avfall langs kysten.
- 27 - Si nei til bygging av atomkraftverk i Norge.
- 28 - Avvikle de norske atomreaktorene.
- 29 - Innføre miljøavgift på alle merkepliktige kjemikalier.
- 30 - Innføre merkeordning for produkter som blir klassifisert som farlig avfall.
- 31 - Redusere antallet enkeltkonsesjoner til fordel for generelle forskrifter for hver
32 bransje og sikre bruk av best tilgjengelig teknologi og miljøpraksis.

33 **1.4 Biologisk mangfold - naturvern**

34 Det biologiske mangfoldet er selve livsgrunnlaget. Det er mennesket som må tilpasse seg
35 naturens finurlige samspill, ikke omvendt. For å sikre det biologiske mangfoldet, er det
36 nødvendig å redusere inngrepene i naturen gjennom god forvaltning og økt vern. Det er
37 også helt avgjørende at Norge kartlegger artsmangfoldet. Venstre vil at Norge skal få en
38 ambisiøs lov om biomangfold som blant annet forbyr utrydding av arter.
39

40 **1.4.1 Vern av natur på land**

41 Skogen inneholder de fleste kjente truede og sårbare arter i Norge. Hovedårsakene til
42 artsutryddelse er at leveområdene til en rekke arter ødelegges, endres og reduseres. Dette
43 skjer ved tekniske inngrep, men også gjennom endret bruk og gjengroing av

1 kulturlandskapet. Vern må kombineres med økt satsing på næringsutvikling, særlig i
2 tilknytning til verneverdiene.

3
4 For å redusere konflikt mellom husdyr og rovvilt trengs en forutsigbar politikk og en
5 større lokal forankring. I den grad rovvilt og dyrehold (sau/rein) ikke lar seg forene, må
6 Norges forpliktelser til å opprettholde levedyktige rovviltstammer gå foran, kombinert
7 med økonomisk kompensasjon til næringsdrivende som får redusert sin mulighet til å
8 drive med dyrehold på egne områder.

9
10 Derfor vil Venstre:

- 11 - Starte en systematisk kartlegging av artsmangfoldet, tilsvarende arbeidet som
12 gjøres i Sverige.
- 13 - Sikre lokal medvirkningsrett i verneprosesser, grunneiers rett til erstatning og
14 hjelp til omlegging av drift der det er nødvendig.
- 15 - Sikre de siste gjenværende store naturområdene, sårbar og spesiell natur gjennom
16 en ny og mer ambisiøs verneplan for å øke vernet på fastlandet betydelig.
- 17 - Øke skogvernet fra dagens 1,4 prosent til 4,5 prosent av skogområdene.
- 18 - At staten verner all verneverdig skog på statens grunn.
- 19 - Øke bevilgningene til vern av skog og sikre at grunneiere får erstatning for tap av
20 næringsinntekt, enten som en engangserstatning, eller i form av årlige
21 utbetalinger.
- 22 - Ferdigstille naturmangfoldloven og gjøre den sektorovergripende
- 23 - Sikre levedyktige bestander av de fem store rovviltartene (jerv, ulv, bjørn, gaupe,
24 kongeørn).
- 25 - Bruke økonomisk stimulans for å redusere sauehold i områder der ulven yngler.
- 26 - Gi erstatning for tap av beitedyr på en måte som stimulerer forebygging av tap.

27 28 **1.4.2 Vern av natur til havs**

29 Vern i Norge har fram til nå handlet om vern på fastlandet. Den neste verneepoken i
30 Norge må også sikre det biologiske mangfoldet i sjø og langs kysten.

31
32 Trusselbildet mot livet i havet er sammensatt. Konflikten mellom petroleumsaktivitet og
33 miljø blir stadig mer problematisk. Områdene for oljeaktivitet som nå planlegges er i
34 kystnære områder som også er viktige gyte- og oppvekstområder for fiskebestander. I
35 tillegg utsettes to tredjedeler av fiskebestandene i Nordsjøen i dag for overfiske.
36 Bestanden av nordatlantisk villaks er i løpet av de siste 30 årene redusert med over 80
37 prosent, og 81 laksebestander står i fare for å bli utryddet.

38
39 Venstre mener det er nødvendig å få etablert et nettverk av marine verneområder,
40 tilsvarende verneregimet på land. Det må gis beskyttelse til havområder, habitater og
41 økosystemer gjennom en marin verneplan for Norge. Venstre vil også konsekvent
42 prioritere fisk og marine ressurser framfor olje i forvaltningen av norske havområder.

43
44 Derfor vil Venstre:

- 1 - Opprette varige verneområder til sjøs (nasjonalparker til havs), blant annet utenfor
- 2 Lofoten og Vesterålen og på Møresokkelen som er særlig viktige gyte- og
- 3 oppvekstområder for fisk.
- 4 - Innføre vern mot petroleumsaktivitet, inkludert seismikkskyting, i andre sårbare
- 5 havområder som Tromsøflaket, Goliat og kysten utenfor Sørlandet.
- 6 - Ikke åpne for leteboring eller utlysing av blokker i noe havområde før en samlet
- 7 forvaltningsplan for de aktuelle områdene er utarbeidet.
- 8 - Styrke overvåkingen av kystmiljøet og oljevernberedskapen.
- 9 - Intensivere kartlegging og nødvendig vern av kaldtvannskorallrev.
- 10 - Iverksette tiltak for å sikre vekst i den nordatlantiske villaksstammen.
- 11 - Følge de vitenskapelige rådene for fiskekvoter og om nødvendig forby fangst av
- 12 visse arter.

14 **1.4.3 Dyrevern**

15 Aktivt dyrevern er målestokk på vår kulturelle utvikling. Venstre mener dyr har en

16 egenverdi, og skal behandles med respekt. Dyrevelferden for pelsdyr er ikke

17 tilfredsstillende.

18

19 Derfor vil Venstre:

- 20 - Følge opp Dyrevelferdsmeldingen ved å avvikle pelsdyrdrift innen 2012 dersom
- 21 ikke dyrevelferden er forsvarlig.
- 22 - Fastsette minimumskrav for dyrevelferd, både for produksjonsdyr, selskapsdyr og
- 23 forsøksdyr.
- 24 - Innføre en standardisert frivillig merkeordning for matvarer slik at forbrukere kan
- 25 få mulighet til å velge ut i fra dyrevelferd.

26

27 **1.4.4 Bioteknologi**

28 Bioteknologi gir store muligheter – både medisinsk, for å bedre matproduksjonen og ikke

29 minst i å utvikle nye næringer. Men bioteknologi reiser etiske dilemma og kan gi

30 virkninger i naturen som vi ikke kjenner rekkevidden av.

31

32 Derfor vil Venstre:

- 33 - Utvikle etiske retningslinjer for den bioteknologiske forskningen.
- 34 - Forhindre utsetting av genmodifiserte organismer som er en risiko for
- 35 økosystemet.
- 36 - Innføre tydelig merkeordninger for genmodifisert mat.

37

38 **1.5 Lokal miljøforvaltning og byutvikling**

39 Venstre vil gi større miljøansvar til lokale myndigheter, ved å gi frihet til å sette lokale

40 standarder for både luft og vannkvalitet som er høyere enn de statlige

41 minimumsstandardene. Lokale myndigheter skal ha en rett til å følge opp lokale kilder til

42 utslipp, slik at borgere kan få tilfredsstillende krav til et rent miljø som grunnlag for trivsel og

43 livsglede.

44

45 Planlovverket skal sikre borgere medvirkning og gi mulighet til å ta lokalt ansvar for et

46 rent miljø, for energi og transportløsninger som er miljøvennlige, og en god balanse

1 mellom bolig og næringsaktivitet. Lokale myndigheter har og må ta ansvar for å redusere
2 lokale utslipp fra landbruk, avløp og industri.

3
4 I de største byene i Norge må luftkvaliteten bli bedre, og støynivået må reduseres. Det er
5 særlig transportsektoren som er ansvarlig for denne situasjonen. Det er fortsatt dårlig
6 vannkvalitet i mange innsjøer, vassdrag og fjorder. Dette skyldes sur nedbør, avrenning
7 fra landbruket, utslipp fra industri, avløp, avfallsfyllinger, husholdninger mv.

8
9 Derfor vil Venstre:

- 10 - Gi større ansvar på miljøområdet til lokale myndigheter.
- 11 - Gi økt frihet til å sette lokale standarder som er høyere enn de statlige
12 minimumsstandardene og gi frihet til å følge opp lokale kilder til utslipp.
- 13 - Gi kommunene hjemmel til å innføre lavutslippssoner for å redusere den lokale
14 forurensingen.
- 15 - Stimulere kommuner til å tilrettelegge løsninger for innfartsparkering (Park &
16 Ride) ved alle knutepunkter for offentlige kommunikasjoner, der gjerne
17 kollektivbilletten automatisk også gir parkeringsrett.
- 18 - Stimulere bildelingsordninger eller bilkollektiv i jernbanestasjoner og øvrige
19 kollektivknutepunkter.
- 20 - I områder med stor befolkningstetthet i forhold til areal, må arbeidet med bygging
21 av gang- og sykkelveier intensiveres.

22 23 **1.5.1 Allemannsretten og tilgang til strandsonene**

24 Borgerne har en rett til naturoplevelser, til å ferdes fritt og til å høste av naturens
25 overskudd gjennom jakt, fiske, sopp- og bærplukking. Målet er at en i minst mulig grad
26 må betale for naturoplevelser.

27
28 Mange steder i landet, særlig i Oslofjordområdet og andre bynære strøk, er det et økende
29 press på strandsonene. Her må allemannsretten gå foran andre interesser og det må være
30 strenge restriksjoner på utbygging i strandsonen. I mer tynt befolkede deler av landet vil
31 tilsvarende strenge restriksjoner ikke stå i forhold til behovet, og være et uønsket hinder
32 for utvikling av lokalsamfunn og næringsliv. Også i disse områdene må likevel særlig
33 attraktive strand- og kystområder bevares gjennom en langsiktig strandsonopolitikk som
34 sikrer naturverdiene.

35
36 Venstre vil innføre krav om at alle kommuner skal ha en samlet strandsonesplan tilpasset
37 situasjonen i det enkelte område. Disse planene må godkjennes av statlige myndigheter,
38 men når en slik plan først er etablert skal kommunene ha frihet til å avgjøre enkeltsaker
39 innenfor det overordnede planverket.

40
41 Derfor vil Venstre:

- 42 - Øke grensen for at barn skal kunne fiske gratis i elver og vann til 18 år.
- 43 - Gi kommunene frihet til å begrense bruken av snø- og vannscootere.
- 44 - Stille krav om en samlet strandsonesplan i alle landets kommuner, med lokal frihet
45 uten statlig overstyring når slike planer først er godkjent.

1 **1.6 Internasjonalt miljøarbeid**

2 Norge må satse massivt på å forebygge konsekvensene av klimaendringer i fattige land
3 og befolkninger, og ta sin del av det økonomiske ansvaret for forebygging og
4 kompensasjon. Norge må også arbeide for at andre rike land tar sin del av ansvaret. Dette
5 arbeidet haster, ettersom forebygging ofte krever mange års tilpasning før konsekvensene
6 av klimaendringene oppstår.

7
8 Derfor vil Venstre:

- 9 - Arbeide for å innføre en internasjonal CO₂-avgift på grensekryssende fly- og
10 båttransport. Inntektene fra denne avgiften skal gå til FN.
- 11 - At FNs kompetanse og innflytelse i miljøspørsmål skal styrkes.
- 12 - At Norge skal arbeide for langt strengere miljøforpliktelser for industrilandene,
13 samtidig som internasjonale miljøavtaler i større grad må gjelde også for
14 utviklingslandene.
- 15 - At det skal opprettes en global teknologibank for miljøteknologi. På den måten kan de
16 fattige landene sikres en økonomisk utvikling som ikke går på bekostning av
17 naturmiljøet.
- 18 - Et forpliktende internasjonalt samarbeid for å sikre en rettferdig og bærekraftig
19 forvaltning av vannressurser.
- 20 - At Norge skal fortsette arbeidet internasjonalt for bevaring av biologisk mangfold.
21 Fattige land må ha en selvsagt rett til sin del av inntekter når andre utnytter deres
22 genetiske ressurser. Det vil øke fattige lands engasjement i å ta vare på eget biologisk
23 mangfold.
- 24 - At det opprettes et internasjonalt forvaltningsorgan for de havområder som i dag ikke
25 er under en forsvarlig forvaltning.

26

1

2

2. Sosialt ansvar

3

4 Venstres ideologi bygger på enkeltmenneskets frihet. Men de som virkelig trenger
5 samfunnets hjelp til å leve et verdig liv, skal få det. Det er like grunnleggende som den
6 enkeltes frihet. Frie samfunn har gode fellesskapsinstitusjoner og et sosialt sikkerhetsnett
7 for alle. Venstres ideologi kombinerer frihet for den enkelte med ansvar for hverandre.

8

9 Venstre ønsker derfor en stat som bekjemper sosial urettferdighet og som tilbyr gode
10 velferdstjenester. Vi ønsker gode offentlig finansierte velferdsordninger. God kvalitet på
11 tjenesten er avgjørende, og forutsetter åpenhet og innsyn. For Venstre er dette viktigere
12 enn hvem som utfører tjenesten; kommunens egne ansatte, private eller ideelle aktører. På
13 enkelte områder mener Venstre det er viktig å prioritere mer til dem som trenger det
14 mest.

15

16 Velferdssamfunnet er mer enn det stat og kommune sørger for av tjenester. Mange
17 frivillige fellesskap representerer en varme og nærhet det offentlige aldri kan eller skal
18 erstatte. Det sosiale engasjementet i det sivile samfunnet utløser flere ressurser, det er mer
19 oppfinnsomt enn det offentlige og det bryr seg om hjelpetrengende som ikke har fått plass
20 i offentlige planer. Til grunn for alt ligger det personlige ansvaret hver enkelt har for seg
21 selv og sine medmennesker. Det kan ingen velferdsstat erstatte.

22

Venstre mener dagens velferdsstat har fire hovedutfordringer:

24 En av de største utfordringene er en stadig eldre befolkning. Antall eldre over 65 år vil
25 fram til 2040 stige med 65 prosent, antall 80-åringer vil mer enn fordobles og antall 90-
26 åringer vil tidobles. Vi vil i årene framover få problemer med å dekke behovet for
27 arbeidskraft innenfor helse- og pleie- og omsorgssektoren.

28

29 En annen stor utfordring er at stadig nye legemidler, nye behandlingsmetoder og andre
30 helseteknologiske framskritt gjør at mer helsebehandling blir teknologisk mulig. Dette
31 skaper et enormt forventningspress i helsevesenet, og et økende behov for å skille mellom
32 hvilken ressursbruk som er teoretisk mulig, og hva som er rett prioritering.

33

34 De siste årene har det vært en enorm kostnadsvekst i spesialisthelsetjenesten. Venstre
35 mener en slik utvikling ikke er bærekraftig på sikt, og heller ikke gir de beste løsningene
36 for pasienten. Veksten i helsevesenet framover må skje i primærhelsetjenesten, ikke i
37 spesialisthelsetjenesten. Det vil kreve en helsereform.

38

39 Venstre ønsker en sterk offentlig sektor. Men det er en stor utfordring at deler av offentlig
40 sektor er for tungrodd og for lite fleksibel. Hvis det offentlige skal tilby gode
41 velferdstjenester til dem som trenger det, må enten skattene økes dramatisk eller
42 velferdssamfunnet moderniseres og effektiviseres. Venstre mener løsningen er å fornye
43 og effektivisere offentlig sektor.

44

1 **2.1 Et mer effektivt velferdssystem**

2 Venstre vil reformere helsesystemet, velferdssamfunnet og offentlig sektor. Målet er å
3 møte framtidens behov for kompetanse og personell innenfor de viktigste
4 velferdssektorene skole og helse og omsorg. Uten en fornying og effektivisering kan
5 resultatet fort bli en ukritisk privatisering for å få redusert kostnadene på kort sikt.

6
7 Dersom velferdssamfunnet skal bli mer effektivt og tilby bedre tjenester, må flere
8 velferdsoppgaver flyttes ut til kommunene og oppgavene løses nærmere borgerne. For å
9 få dette til må vi ha sterkere kommuner som er i stand til å utføre framtidens
10 velferdsoppgaver. Derfor må noe gjøres med dagens kommunestruktur. Skal flere
11 velferdsoppgaver løses i kommunene kreves det ekspertise, fagfolk, og større kommuner.

12 **2.2 Helse og omsorg**

13
14 Utfordringen i helsesektoren er ikke først og fremst for lite penger, men prioritering,
15 organisering og en annen balanse mellom primærhelsetjenesten og sykehusene. Norge
16 bruker mer penger på helsevesenet og har flere leger og sykepleiere enn land vi
17 sammenligner oss med.

18 **2.2.1 En ny helsereform**

19 **2.2.1.1 Primærhelsetjenesten**

20 Venstre mener vi kan få bedre kvalitet og løst flere oppgaver ved å styrke
21 primærhelsetjenesten og ved å sørge for bedre samhandling mellom sykehus og
22 primærtjenesten. Kvaliteten i en slik satsing består av færre re-innleggelser i sykehus,
23 bedre effekt av rehabilitering og ved å tenke nytt om verdighet ved livets slutt. I dag
24 bruker vi nesten 45 prosent av sykehusenes budsjett på pasienter i livets slutfase. Syke
25 eldre blir ofte sendt fram og tilbake mellom sykehus og sykehjem de siste ukene av livet.
26 Venstre mener dette er uverdigg.

27
28 Venstre mener det er helt sentralt å bygge opp et bedre tilbud i primærhelsetjenesten.
29 Flere helseoppgaver må i framtiden løses nærmere den enkelte bruker. Dette krever en
30 omfordeling av ressurser til kommunene som må settes i stand til, kompetanse- og
31 ressursmessig, å løse sine oppgaver. Ved å forsterke sykehjemmene, kan sykehjem
32 ivareta mange av de oppgavene som sykehusene i dag tar for eldre pasienter.
33 Kommunenes utvidede ansvar etter Venstres modell krever en endret kommunestruktur i
34 forhold til i dag.

35
36 Derfor vil Venstre:

- 37 - Styrke primærhelsetjenesten.
- 38 - At flere leger og sykepleiere med kompetanse på sammensatte sykdommer og
39 lidelser ansettes på sykehjem.
- 40 - Stimulere til spesialisering av helsepersonell til primærhelsetjenesten, som for
41 eksempel geriatri og psykiatri.
- 42 - Styrke og endre fastlegeordningen slik at fastlegene får en portvaktfunksjon og
43 ved å gi fastlegen et bredere ansvar for å følge pasienten, også ved utskrivning av
44 sykehus.

- 1 - Utvikle incentivordninger som gjør det økonomisk lønnsomt for fastlegen å selv
- 2 ta vare på pasienten i stedet for sykehusinnleggelse.
- 3 - Prioritere mer ressurser til forebygging og rehabilitering.
- 4 - At frivillige organisasjoner som driver gode faglige rehabiliteringstilbud må få
- 5 større forutsigbarhet når det gjelder drift og avtaler.

6 **2.2.1.2 Sykehus**

7 I dag behandles for mange på sykehus som kunne vært behandlet andre steder. Sykehus
8 skal behandle pasienter som ikke kan behandles i primærhelsetjenesten. Det som øker
9 mest på sykehus er akuttinnleggelser og re-innleggelser. Mye av dette skyldes mangel på
10 rehabilitering. Et bedre rehabiliteringstilbud generelt og i kommunene spesielt er
11 avgjørende for å hindre stadige re-innleggelser.

12
13 Et bedre samarbeid mellom spesialisthelsetjenesten og primærhelsetjenesten både i
14 forkant og etterkant av sykehusbehandling vil også kunne redusere innleggelser og re-
15 innleggelser i sykehus. Dagens finansiering av sykehusene gir ikke et helhetlig
16 pasientforløp, og stimulerer ikke til samhandling mellom sykehusene og
17 primærhelsetjenestene.

18
19 Det brukes for mye tid på rapportering, telling og kontroll på sykehus. Leger bør bruke
20 tiden sin på pasientbehandling. Andre ansatte bør ta seg av de administrative oppgavene.
21 Venstre mener logistikken på mange offentlige sykehus er for dårlig. Når medisinsk
22 personell bruker mye tid på å lete etter pasienter går det ut over kjernevirksomheten som
23 er behandling. Sykehus er kompliserte organisasjoner som bør ha spesialkompetanse
24 innen logistikk for å effektivisere arbeidsprosessene.

25
26 Lokalsykehusene har en viktig funksjon i sykehusstrukturen, men deres rolle må
27 tydeliggjøres og omdefineres.

28
29 Derfor vil Venstre:

- 30 - Øke andelen av rammefinansiering til sykehusene på bekostning av
- 31 stykkprisfinansiering for å gi et bedre økonomisk styringsgrunnlag for
- 32 sykehusene.
- 33 - At sykehusene organiserer en konsultativ tjeneste der erfarne sykehusleger kan
- 34 kontaktes av fastlege/legevakt før eventuell innleggelse i sykehus.
- 35 - At høyspesialisert medisin skal foregå på sykehus hvor den enkelte avdeling har
- 36 tilstrekkelig pasientgrunnlag til å gi nødvendig erfaring og kompetanse.
- 37 - At lokalsykehusene skal ha et minimum av akuttfunksjoner; indremedisinsk
- 38 akuttberedskap og anestesileger i døgnerberedskap, og i tillegg tilgjengelig røntgen
- 39 og laboratorietjenester
- 40 - At lokalsykehusene bør kunne tilby enkelte kirurgiske tjenester, i hovedsak
- 41 ortopedi, innrettet mot store pasientgrupper organisert enten som dagkirurgi, eller
- 42 med mulighet for innleggelse i sengepost.
- 43 - Opprette flere distriktsmedisinske sentre.

44

1 **2.2.2 Psykisk helsevern**

2 Venstre mener vi trenger en helt ny tankegang i psykiatrien. Målet må være et
3 differensiert behandlingstilbud. Venstre vil bedre tilbudet til de med mildere psykiske
4 plager. Målet er å sørge for at de som ikke er syke nok for spesialisthelsetjenesten også
5 får hjelp øyeblikkelig. Venstre vil derfor sette i verk lavterskeltilbud og målrettede kurs i
6 primærhelsetjenesten

7
8 Den store satsingen innen psykisk helsevern må i årene framover skje i kommunene. Det
9 er i kommunene folk bor og lever. Derfor er det viktig at både forebygging, behandling
10 og rehabilitering i hovedsak skjer i kommunene. For de med alvorlig psykiske plager vil
11 sykehusinnleggelse i perioder være aktuelt.

12
13 Det er viktig at fastlegen og den kommunale psykiske helsetjenesten samarbeider tett
14 med sykehusene slik at behandling og støtte kan fortsette i trygge rammer når det ikke
15 lenger er behov for døgnopphold i spesialisthelsetjenesten. For å få dette til må
16 kommunene styrkes, både faglig og økonomisk. Det bør skje en dreining av ressurser
17 også i det psykiske helsevernet fra spesialisthelsetjenesten til kommunen. Dessuten må
18 samhandlingen mellom de ulike forvaltningsnivåene bli bedre.

19
20 Venstre er bekymret over den store bruken av tvang og tvangsmedisinering i psykiatrien
21 og mener det trengs bedre opplæring og større fokus på tvangsbruk i helsevesenet.

22
23 Derfor vil Venstre:

- 24 - Dreie ressursene fra spesialisthelsetjenesten ut til kommunene for å gjøre
- 25 kommunene bedre i stand til å yte psykiske helsevern.
- 26 - Utarbeide et bedre tilbud til de med kombinerte rus og psykiatriproblemer.
- 27 - Opprette flere distriktpsikiatriske lavterskeltilbud slik at de med lettere
- 28 psykiatriske plager kan henvende seg til psykiatrisk helsepersonell uten
- 29 henvisning fra lege
- 30 - Opprette flere brukerstyrte plasser knyttet til distriktpsikiatriske sentre, slik at
- 31 syke kan legge seg selv inn når de har behov for det.
- 32 - Utarbeide en handlingsplan for å redusere tvangsbruk innenfor psykisk helsevern.

33 34 **2.2.3 Tannhelse**

35 Tannhelsebehandling og sykdommer i munnhulen er atskilt fra resten av helsevesenet av
36 historiske og økonomiske årsaker. Dårlig tannhelse er sosialt stigmatiserende og årsak til
37 store smerter.

38
39 Tannbehandling er for mange svært dyrt og mange oppsøker ikke tannlege før det er for
40 sent og kostnadene blir unødvendig høye. Venstre vil derfor innføre en offentlig
41 finansiert tannhelse som dekker deler av utgiftene til tannbehandling. Alle under 20 år
42 skal få tannlege gratis. Utsatte grupper skal i større grad enn i dag blir prioritert gjennom
43 en offentlig refusjonsordning. I tillegg vil Venstre innføre en såkalt
44 høykostnadsbeskyttelse som gjør at det offentlige dekker 50 prosent av nødvendige
45 tannlegekostnader mellom 3.000 og 15.000 kroner årlig, og 85 prosent av kostnadene
46 som overstiger 15.000 kroner.

1
2 Venstre mener Staten bør bidra til prisinformasjon om tannlegetjenester slik at
3 konkurransen mellom tannleger blir reell.

4
5 Derfor vil Venstre:

- 6 - Innføre en offentlig finansiert tannhelseordning som prioriterer unge, utsatte
7 grupper og høye, nødvendige tannlegeutgifter.

9 **2.2.4 Eldreomsorg**

10 For mange er det å disponere egen bolig og kunne bo i den så lenge som mulig det
11 viktigste elementet for å få en god alderdom. Alle som trenger omsorg skal få anledning
12 til å bo hjemme så lenge som mulig. Å få flere eldre til å bo hjemme er også fornuftig
13 samfunnsøkonomisk.

14
15 Venstre vil stimulere økonomisk til løsninger som i større grad åpner for at pårørende blir
16 en ressurs i eldreomsorgen. Venstre ønsker også å stimulere pensjonister og
17 uføretrygdede til å arbeide innenfor omsorgssektoren.

18
19 Tallet på demente vil bli doblet innen 30 år. I dag er det svært få som har dagtilbud og
20 flere sliter med å få gode tilbud på sykehjem. Mange pårørende mangler også råd og
21 veiledning.

22
23 Derfor vil Venstre:

- 24 - Innføre omsorgslønn og permisjoner for pårørende som tar seg av
25 familiemedlemmer.
- 26 - Fortsette utbyggingen av sykehjemsplasser.
- 27 - Øke minstepensjonen til 2G.
- 28 - At kommuner og frivillige organisasjoner kan ansette pensjonister og
29 uføretrygdede til omsorgsoppgaver uten å betale arbeidsgiveravgift.
- 30 - Bedre tilbudet til demente.

31 32 **2.2.5 Barnevern**

33 Et godt barnevern er viktig for å sikre at alle barn får like muligheter. Et godt barnevern
34 er også viktig for å motvirke fattigdom hos barn. Venstre vil derfor satse mer på et
35 barnevern med høy kvalitet og med gode tilsynsordninger.

36
37 Ungdom som har vært under barnevernets omsorg ser ut til å klare seg dårligere enn
38 andre ungdommer etter fylte 18 år. Undersøkelser viser dessverre at ungdom som går ut
39 av barnevernet har mindre forutsetninger for å lykkes på områder som utdanning, arbeid,
40 bolig og inntekt. I tillegg er det risiko for rusmisbruk, kriminalitet og psykiske problemer.
41 Venstre mener på denne bakgrunn at det må satses mer på forebygging gjennom et
42 styrket ettervern.

43
44 Fosterhjem gjør en betydelig jobb for samfunnet og det er viktig med en bedre
45 rekruttering til fosterhjem.

46

1 Derfor vil Venstre:

- 2 - Styrke barnevernet og sosialtjenesten slik at barn som lever under vanskelige
- 3 oppvekstvilkår blir oppdaget og hjulpet
- 4 - Lovfeste retten til ettervern fra barnevernet til fylte 23 år.
- 5 - At retten til ettervern inkluderer en kontaktperson; en voksenperson som kan følge
- 6 vedkommende i flere år på vei inn i voksenlivet.
- 7 - Sikre alle fosterforeldre som er ute av ordinært arbeid, både statlige og
- 8 kommunale, rett til sykepenger og pensjonspoeng.
- 9 - Øke tilsynet med fosterhjemmene.
- 10 - Gjennomføre en evaluering av de offentlige barneverninstitusjonene slik det er
- 11 gjort av de private institusjonene for å sikre at alle barn får et godt omsorgstilbud.

12

13 **2.2.6 Rus**

14 Forbruket av alkohol har økt betydelig. Ungdommens alkoholforbruk har eksempelvis økt
15 med 66 prosent fra 1990 til 2007. Forskning viser at når gjennomsnittsforbruket går opp,
16 øker antall misbrukere dobbelt så mye. Forbruk av alkohol henger sammen med
17 kriminalitet og en rekke skader i samfunnet.

18
19 Venstres utgangspunkt i rusbehandling er at vi skal bekjempe rusmisbruket, og ikke
20 rusmisbrukerne. Behandlingstilbudet for alle typer rusmisbruk må styrkes.

21
22 Konsekvensen av rusmisbruk er store for mange flere enn misbrukerne. Hele familier får
23 ofte store problemer når det er rusmisbruk i familien. I dag er ikke tilbudet til de
24 pårørende godt nok.

25
26 Derfor vil Venstre:

- 27 - Opprettholde det høye nivået på alkoholavgifter.
- 28 - Redusere køen til legemiddelassistert rehabilitering (LAR).
- 29 - At LAR- pasienter får tilstrekkelig bolig- og rehabiliteringstilbud utenfor
- 30 rusmiljøer.
- 31 - Ikke akseptere åpne omsetningssteder av illegale rusmidler.
- 32 - At flere rusmisbrukere får behandling i stedet for fengsel når de begår
- 33 kriminelle handlinger.
- 34 - At fastleger kan søke om LAR for sine pasienter utenom NAV.
- 35 - At aldergrensen for LAR senkes til 20 år, men vurderes individuelt.
- 36 - Innføre et prøveprosjekt med heroinassistert behandling.

37

38 **DISSENS:**

39 Et mindretall i programkomiteen ønsker å stryke de tre siste strekpunktene.
40

41

42 **2.3 Fattigdomsbekjempelse**

43 Det finnes ingen enkel forklaring på fattigdom, og derfor er det så vanskelig å bekjempe.
44 Fattigdom rammer enkeltmennesker – ofte uventet og tilfeldig. Samtidig vet vi at ett av
45 fire barn hvor foreldrene mottar sosialhjelp selv blir sosialhjelpsmottakere. Fysisk og

1 psykisk sykdom og rusavhengighet er overrepresentert blant de med lavest inntekt.
2 Dårlige eller manglende relasjoner og nettverk gjør mange fattiges hverdag problematisk.

3
4 Venstre mener fattigdomspolitikken må endres. Ingen velger sin barndom. Derfor må det
5 først og fremst satses mer på å bekjempe fattigdom og helseproblemer hos barn og
6 barnefamilier.

7
8 Det er et mål at flest mulig kan leve av egen inntekt. Men alle er ikke i stand til å arbeide.
9 Venstre mener dagens kvalifiseringsprogram som skal få sosialklientene ut i arbeid ikke
10 er godt nok. 60 prosent av langtidsmottakere av sosialhjelp sliter med dårlig psykisk
11 helse, og trenger mer hjelp for å komme ut av vanskelige situasjoner.

12
13 Venstre har en visjon om en gjennomgripende velferdsreform. Venstre vil derfor innføre
14 en borgerlønn - som et første skritt - til langtidsmottakere av sosialhjelp. Borgerlønnen er
15 en garantert minsteinntekt på 2 G og skal regnes som skattbar inntekt. Eventuell bostøtte
16 gis av kommunen i tillegg. En konsekvens av å innføre borgerlønn er at
17 sosialhjelpssatsene standardiseres for hele landet.

18
19 Mottakerne av borgerlønn skal ha en individuell plan for å sikre den enkelte en bedre og
20 mer stabil tilværelse.

21
22 Derfor vil Venstre:

- 23 - Innføre en garantert minsteinntekt (borgerlønn) til langtidsmottakere av
- 24 sosialhjelp.
- 25 - At borgerlønnen skal finansieres som et spleiselag mellom stat og kommune.
- 26 - At det skal utarbeides en individuell plan for mottakere av borgerlønn.
- 27 - Heve fritaket for egenandel på helsetjenester for barn til 16 år.

29 **2.4 Arbeidsmarked**

30 I dag har vi et stort arbeidskraftbehov. Hovedutfordringen er at andelen eldre vil stige
31 kraftig i forhold til yrkesaktive samtidig som veksten i antall uføre, særlig unge uføre,
32 øker. Bare 1 prosent av arbeidsstyrken er i dag over 66 år. Det er bekymringsfullt med
33 tanke på at nesten 25 prosent av innbyggerne i Norge i 2050 vil være 65 år eller eldre.

34
35 Det er viktig at stat og kommune i større grad legger til rette for at alle som vil og kan
36 jobbe heltid og at pensjonssystemet gjør det lønnsomt å stå lengre i arbeid. Det er
37 avgjørende at vi lykkes med å heve den reelle pensjonsalder i årene som kommer.

38
39 Venstre mener det må åpnes for et mye mer fleksibelt arbeidsliv og for friere og mindre
40 byråkratisk arbeidsinnvandring til Norge.

41
42 Derfor vil Venstre:

- 43 - Arbeide for AFP for alle.
- 44 - At regelverket for midlertidig ansettelser i offentlig og privat sektor må nærme
45 seg hverandre. I dag er det for enkelt å ansette midlertidig i offentlig sektor og for
46 vanskelig i privat sektor.

- 1 - Opprette flere tiltaksplasser for yrkeshemmede
- 2 - Forsterke ordningen med tidsbestemt lønnstilskudd til arbeidsgiver for de som er
- 3 i ferd med å falle ut av arbeidslivet
- 4 - Ha flere traineestillinger i stat og kommune, og flere lærlingplasser også innenfor
- 5 tjenesteytende næringer.
- 6 - Legge til rette for at eksisterende bygg, anlegg og uteområder er universelt
- 7 utformet fra 2020, slik at funksjonshemmede kan delta i yrkessamfunnet på linje
- 8 med andre.
- 9 - Lage mer fleksible løsninger med hensyn til arbeidstid for eldre.
- 10 - At det skal legges til rette for å arbeide etter fylte 70 år også i det offentlige etter
- 11 avtale med arbeidsgiver.
- 12 - At kommuner og frivillige organisasjoner kan ansette pensjonister og
- 13 uføretrygdede til omsorgsoppgaver uten å betale arbeidsgiveravgift.
- 14

15 **2.5 Barn og familie**

16 Det er i oppveksten mye av evnen til å ta kontroll over eget liv og en grunnleggende
17 følelse av trygghet og verdighet legges. Venstre er derfor svært opptatt av å hindre at barn
18 opplever sosial eksklusjon og nød. Voksne mennesker velger i stor grad sin livsform og
19 livsstil, men ingen velger sin barndom. Det er viktig for Venstre å sikre at det offentlige
20 lager gode ordninger for barn som har det vanskelig og som legger til rette for en god
21 barndom. Derfor er gode ordninger for foreldrepermisjon, et godt barnevern, full
22 barnehagedekning og en god skole sentrale elementer i Venstres barne- og
23 familiepolitikk.

24 **2.5.1 Fleksibel foreldrepermisjon**

25 Venstre mener det er viktig å føre en familiepolitikk som tar utgangspunkt i at den
26 enkelte familie skal ha stor frihet til å finne de løsninger som passer dem best. Det leves
27 ulike liv i ulike familieforhold. Denne friheten må balanseres mot arbeid for likestilling
28 og barnets beste. Venstre mener disse målene oppnås best ved å erstatte dagens ordning
29 med foreldrepermisjon i barnets første leveår med en tidskonto-ordning på 15 måneder pr
30 barn som foreldrene selv disponerer fram til barnet er 12 år.

31
32 Foreldrene skal selv kunne velge når og hvordan de vil ta ut sin foreldrepermisjon. Ingen
33 familier er like og det kan være mange ulike grunner til at foreldre ønsker å ta ut
34 permisjonen over flere år. Vi har forskjellige behov og det mener Venstre at politikken
35 må ta høyde for. For å sikre forutsigbarhet for arbeidsgiver må uttak av permisjonstid
36 som hovedregel avtales mellom arbeidstager og arbeidsgiver tre måneder før uttak.

37
38 I dag er fedrekvoten avhengig av at barnets mor har vært yrkesaktiv i minst halv stilling i
39 opptjeningstiden. Venstre vil endre dette og gi far selvstendig rett til foreldrepenger,
40 inkludert fedrekvoten.

41 Venstre vil sikre gode ordninger for studenter som får barn under og umiddelbart etter
42 studiene, og som ikke har opptjent rett til foreldrepenger. Venstre vil derfor innføre en
43 tidsavgrenset støtteordning for studenter som har fullført lavere eller høyere grad, men
44 som ikke har opptjent rett til foreldrepenger.

45

1 Derfor vil Venstre:

- 2 - Innføre en foreldrepermisjonsordning som gjelder fram til barnet fyller 12 år.
- 3 - At foreldrene selv bestemmer når de vil ta ut permisjonen.
- 4 - At kvoten som er forbeholdt mor og far skal være like store. Derfor ønsker vi at
- 5 hver av foreldrene må ta minimum 5 av disse 15 månedene.

7 **2.5.2 Barnetrygd og kontantstøtte**

8 Venstre vil opprettholde barnetrygden som en universell ordning, men vil vurdere om det
9 er hensiktsmessig å samordne ytelsen med kontantstøtten. Venstre vil øke barnetrygden
10 og skattlegge støtten for å få en mer rettferdig fordeling. Venstre vil at de som har høyest
11 inntekt skal få relativt sett mindre barnetrygd, mens de med lav inntekt skal få økt
12 barnetrygd.

13
14 Derfor vil Venstre:

- 15 - Øke barnetrygden og skattlegge ytelsen.

17 **2.5.3 Samlivsbrudd og barnefordeling**

18 Venstre mener lovverket for barnefordeling må være nøytralt i forhold til hvor barnet skal
19 bo ved samlivsbrudd. Avtalefrihet er viktig for Venstre, men det bærende prinsipp må
20 alltid være barnets beste. Dersom foreldrene ikke klarer å bli enige om hvor felles barn
21 skal bo vil Venstre åpne for at domstolene skal kunne idømme delt bosted. Venstre
22 ønsker å styrke familievernkantorene. Videre vil Venstre at samværssabotasje fra en av
23 foreldrene skal være straffbart slik at politiet kan ilegge bøter og om nødvendig anholde
24 den av foreldrene som saboterer en rettslig bindende avtale om samvær.

26 **2.5.4 Adopsjon**

27 Det er ikke en menneskerett å få egne barn, men barn har rett til foreldre. Foreldre som
28 velger å ta seg av barn som allerede er satt til verden, må få bedre økonomiske støtte og
29 skal møte et mindre rigid regelverk.

30
31 Derfor vil Venstre:

- 32 - Legge til rette for at prosessen rundt adopsjon skal bli mindre byråkratisk og mer
- 33 forutsigbar
- 34 - At Norge skal søke å inngå samarbeidsavtaler med flere land og at staten skal ha
- 35 en mer aktiv rolle i forberedelse av nye avtaler.
- 36 - At adopsjonsstøtten øker til 1 G.

38 **2.5.5 Barnehage**

39 Venstres mål for barnehagepolitikken er full barnehagedekning, mangfoldighet, kvalitet
40 og valgfrihet i tilbudet. Barnehagen skal være et sted for lek, kreativitet og hvile. Men
41 barnehager er også et pedagogisk tilbud. Avdelingsleder må derfor være kvalifisert til å
42 lede barnehager.

43
44 Venstre mener at disse målene nås best gjennom at barnehageeierne og foreldrene gis
45 tillit til å organisere tilbudet til beste for barna. Det er et bærende prinsipp for Venstre at
46 barnehageprisene skal avgjøres lokalt – ut fra lokale forutsetninger, tilbud og særpreg.

1 Venstre vil gi familier en reell mulighet til å velge andre løsninger enn barnehage hvis de
2 mener det er best de første tre årene.

3

4 Dagens barnehager er ikke tilrettelagt for yrkesgrupper som jobber til andre tider enn
5 mellom kl. 9 og 16. Venstre ser at det kan være behov for mer fleksible åpningstider.
6 Samtidig er det viktig for Venstre at det offentlige signaliserer at barn ikke bør ha for
7 lange dager og tilbringe for mye tid i barnehagen. Venstre mener derfor at det må være
8 maksimaltid i barnehager, både pr. døgn og pr. uke der barnehagene har utvidede
9 åpningstider.

10

11 Derfor vil Venstre:

12

- Ha full barnehagedekning.

13

- Delegere til kommunene ansvaret for å fastsette og differensiere
14 barnehageprisene.

14

15

- Ha flere barnehager med fleksible åpningstider kombinert med regler om
16 maksimal oppholdstid.

16

17

3. Skole – grunnutdanning

Venstre vil ha en god offentlig skole som gir alle like muligheter til kunnskap, til å ta i bruk sitt potensial og til å bidra i samfunnet, uansett bosted, sosial og kulturell bakgrunn.

Skolens viktigste oppgave er å gi hver enkelt elev et best mulig kunnskapsnivå, ferdigheter som kan utvikles og tro på egne evner. Venstre vil at norsk skole skal ligge i toppen i internasjonale vurderinger. Det er et mål at skolen danner grunnlag for selvstendige og kunnskapsrike elever som kan bidra til utvikling og framgang. Evnen til verdirefleksjoner, til å tenke selvstendig, til å ta i bruk ny kunnskap på ulike områder, til å ta opp ethvert forhold til kritisk gransking, er avgjørende for å bevare og videreutvikle et liberalt demokrati.

Kunnskap er nøkkelen til utvikling både på individuelt, lokalt, nasjonalt og internasjonalt nivå. En god offentlig skole er avgjørende på veien mot framtidens kunnskapssamfunn. Kunnskap og kompetanse vil også i framtiden være det viktigste grunnlaget for verdiskaping i Norge.

Skolens hovedoppgave er å formidle kunnskap. Skolen skal særlig gi alle gode ferdigheter i basiskunnskaper som lesing, skriving, regning og språk. Skolen skal gi hver enkelt elev et best mulig allment kunnskapsnivå, ferdigheter som kan utvikles, og tro på egne evner.

Det koster å styrke kvaliteten i skolen. For Venstre er det viktig å prioritere riktig: Vi vil prioritere tilrettelagt undervisning, bedre lærerutdanning, videreutdanning og utdanning av skoleledelse framfor heldagsskole og gratis skolemat.

3.1 Eleven og elevinkludering

Venstre ønsker en skole som legger til rette for enkeltelevens utvikling. Dette oppnår vi best gjennom å være tydelige på hvilke mål elevene skal nå, gjennom å stille krav til elevene og gjennom å tilby dem gode lærere. Venstre mener at alle elever har krav på relevante tilbakemeldinger som gjør at det kan settes i verk elevtilpasset undervisning. Manglende testing og tilbakemelding de første skoleårene fører i praksis til at elever kan gå gjennom hele grunnskolen uten at den enkelte elevs svakheter og styrker blir oppdaget. Derfor ønsker Venstre at det skal gis gode evalueringer og tilbakemeldinger til elevene og foreldrene gjennom hele barneskolen. I tillegg vil Venstre at det skal innføres karakterer mot slutten av barneskolen slik at elevene får et vitnemål før de går over til ungdomsskolen.

DISSENS:

Et mindretall i programkomiteen ønsker å stryke siste setning i avsnittet over.

Det er et grunnleggende liberalt utgangspunkt at alle elever skal få den opplæringen de trenger og som er tilpasset deres behov, uansett nivå. Venstre vil derfor ha mer

1 spesialpedagogisk kompetanse i grunnskolen, og at innsatsen konsentreres om å hjelpe
2 elevene i de første skoleårene slik at færrest mulig elever trenger videre hjelp senere i
3 skolesystemet.

4
5 Venstre vil ha en skole hvor elevene blir hørt og får delta i utviklingen av skolen. Det er
6 skoleledelsens oppgave å sikre elevrådene gode arbeidsforhold og sørge for at de
7 fungerer. Elevene har på sin side plikt til å delta i undervisningen, til å oppføre seg
8 ordentlig og til å følge skolens regler.

9
10 Venstre ønsker et sterkere fokus på arbeidsmiljøet både for elever og lærere i skolen. Det
11 er en kjensgjerning at mange skoleanlegg er nedslitt og mangler vedlikehold.

12
13 Venstre vil sikre at videregående opplæring skal være gratis ved å gi et læremiddelstipend
14 til hver elev.

15
16 Derfor vil Venstre:

- 17 - Ha tettere oppfølging av elevene de første årene de går på skolen.
- 18 - At elever i større grad må få gi tilbakemelding til læreren på undervisningen.
- 19 - Ha flere spesialpedagoger på den enkelte skole.
- 20 - Ha åpenhet om resultatet av nasjonale prøver.
- 21 - Innføre karakterer mot slutten av barneskolen slik at elevene får et vitnemål når de
22 avslutter barneskolen. *DISSENS: Et mindretall i programkomiteen vil stryke*
23 *dette strekpunktet.*
- 24 - Innføre en ordning der elever og deres foresatte får skriftlige tilbakemeldinger
25 basert på faglig utvikling fra første klassetrinn.
- 26 - Innføre et læremiddelstipend i videregående skole.
- 27 - Gjeninnføre rentekompensasjonsordningen for skolebygg slik at skoleeierne får
28 adgang til å finansiere nybygg og reovering av eksisterende bygg.

30 **3.2 Gode lærere**

31 Venstre mener nøkkelen til en bedre skole er gode lærere. Lærerens faglige og
32 pedagogiske kompetanse er avgjørende for elevenes læringsutbytte. Venstre vil derfor
33 styrke læreren som leder og som kunnskapsformidler. Det er viktig både å bedre den
34 formelle kompetansen til de som er lærere i dag og å rekruttere bedre lærere og forbedre
35 lærerutdanningen. På den måten vil både lærernes status, utdanning og kompetanse
36 heves.

37
38 Venstre vil ha lærere med best mulig kompetanse, og ønsker derfor en omlegging og
39 utvidelse av allmennlærerutdanningen, hvor det gis rom for mer faglig fordypning, mer
40 spesialisering og mer praksis. I framtiden vil vi trenge lærere med høy faglig kompetanse
41 med forskjellig utdannings- og yrkesbakgrunn. Venstre mener det må gjøres mer
42 attraktivt for mastergradsutdannede å jobbe som lærer, og vil derfor vurdere å gjeninnføre
43 halvårig praktisk-pedagogiske utdanning (PPU). Kvaliteten på PPU ved universitetene
44 må styrkes. I tillegg vil Venstre gjøre det økonomisk attraktivt for mastergradsutdannede
45 å jobbe som lærer, for eksempel ved å redusere studie gjeld.

46

1 Venstre mener at lærere i grunn- og videregående skole må få muligheten til systematisk
2 å fornye og videreutvikle sin fag- og yrkeskompetanse.

3
4 Derfor vil Venstre:

- 5 - Innføre en systematisk ordning med videreutdanning for lærere ansatt i grunn- og
6 videregående skole; et kompetanseår for lærere. Fokuset må være å heve den
7 formelle kompetansen med jevne mellomrom.
- 8 - Ha strenge opptakskrav til både allmennlærerutdanningen og PPU
- 9 - Innføre nasjonale rekrutteringsplaner for å sikre gode og mange nok lærere.
- 10 - Innføre en femårig allmennlærerutdanning med større faglig fordypning,
11 spesialisering og utvidet praksis.
- 12 - Innføre fagkrav i det enkelte fag for å undervise. Fra og med ungdomstrinnet skal
13 alle lærere ha en faglig bakgrunn (60 studiepoeng) i de fagene de underviser i.
- 14 - Opprette flere studieplasser ved PPU, slik at flere studenter med høy
15 fagkompetanse får muligheten til å bli lærere
- 16 - Gi økonomiske incentiver til studenter med avlagt mastergrad som velger å bruke
17 sin utdannelse som lærer.
- 18 - Innføre målrettede seniortiltak, for eksempel bonuser eller redusert arbeidstid for
19 å beholde verdifull kompetanse i skolen.
- 20 - Innføre systematisk ordning med evaluering av lærere slik at lærere kan få
21 tilbakemelding på sitt arbeid.
- 22 - At lærere får mer fleksibilitet med hensyn til hvordan de ønsker å prioritere sin
23 arbeidsdag utover undervisningstimene.

24 25 **3.3 Skoleledelse og rådgivning**

26 Å være skoleleder er en krevende og viktig jobb. Vi har i dag mange dyktige skoleledere,
27 men det er behov for en systematisk heving av skolelederens kompetanse. Rektorer må se
28 på seg selv som en reell leder, ikke bare som en slags ”hovedtillitsvalgt” blant lærerne.
29 Venstre mener det er en sentral oppgave for rektor å gi tilbakemelding til lærere årlig. Da
30 må rektor være i stand til å evaluere lærernes undervisning, noe som nødvendigvis gjør at
31 rektor må følge undervisningen til den enkelte lærer.

32
33 Venstre mener at skoleeier må sørge for at rektor får nødvendig videreutdanning, og at
34 staten legger til rette for dette. En selvstyrt skole forutsetter profesjonalitet hos
35 skolelederen, og at det legges til rette for skolelederens mulighet til kompetanseheving.

36
37 Overgangen mellom de ulike utdanningstrinnene er for mange unødvendig stor, og
38 valgene hver enkelt elev gjør er ofte for lite gjennomtenkte. Avbrutte utdanningsløp
39 koster hvert år samfunnet store summer, og innebærer vesentlige menneskelige
40 omkostninger.

41
42 Venstre vil ha en rådgivningstjeneste i skolen som er delt i en sosialpedagogisk
43 rådgivning og karriererådgivning. Slik rådgivning skal være tilgjengelig både på
44 ungdomstrinnet og i videregående skole.

45
46 Derfor vil Venstre:

- 1 - At skoleleder må få mulighet til kompetanseheving i skoleledelse før og etter
- 2 ansettelse.
- 3 - At skoleleder bruker mindre tid på administrative oppgaver og mer tid på å
- 4 være en reell leder for lærerne.
- 5 - At alle skoler skal tilby karriereveiledning gjennom et rådgiverteam bestående
- 6 av en lærer, en ekstern rådgiver og dersom eleven selv ønsker det; en foresatt.

8 **3.4 Fagarbeideropplæring**

9 Venstre vil gjennomføre en yrkesopplæringsreform. Flere yrkesfag trenger en annen
10 modell enn 2 år skole og 2 år i bedrift, og Venstre vil derfor legge til rette for en mer
11 fleksibel modell i disse fagene.

12
13 Frafallet i skolen er størst i de yrkesfaglige studieretningene. En viktig årsak til dette er at
14 teoritrøtte elever som søker seg til en praktisk utdanning, i dag møter en teoritunge og lite
15 elevtilpasset opplæring i mange yrkesfaglige studieretninger. Venstre vil arbeide for at
16 elevene på yrkesfag møter en mer praktisk rettet utdanning, særlig det første året, og at de
17 mer teoritunge fagene i større grad fases inn når elevenes modenhet og motivasjon er
18 tilstede. For å øke antallet lærlingplasser vil Venstre etablere et mindre byråkratisk og
19 enhetlig tilskuddsystem for bedrifter som tar inn lærlinger.

20
21 Derfor vil Venstre:

- 22 - Halvere arbeidsgiveravgiften for lærlinger.
- 23 - Legge til rette for en mer fleksibel modell i yrkesfagene.
- 24 - Innføre entreprenørskap i de yrkesfaglige studieretningene.

25 26 **3.5 Friskoler**

27 Friskolene spiller en viktig rolle som et supplement til den offentlige skole. Friskoler
28 bidrar med nyttig nytenkning og erfaring både i forhold til pedagogikk og
29 organisasjonsformer, samtidig som de gir familier økt valgfrihet i å finne det
30 undervisningstilbudet som passer best for sine barn. Men det er viktig at dette er et tilbud
31 som er tilgjengelig for alle uavhengig av foreldrenes økonomi. Venstre ønsker derfor en
32 offentlig finansiering av friskolene tilsvarende 90 prosent av det driftstilskuddet en
33 offentlig skole får, i tillegg til dekning av kapitalkostnader av skoleplassene.

34
35 Friskoler skal bare være et supplement til den offentlige skolen, og friskoler bør derfor
36 ikke få et omfang og en utbredelse som svekker det offentlige skolesystemet. Det er
37 derfor viktig for Venstre at friskoler ikke får anledning til å ta ut økonomisk fortjeneste
38 gjennom direkte eller indirekte utbytte eller mulighet til å "sile" elever ved opptak.
39 Dessuten må det settes klare grenser for hvor høye skolepenger den enkelte elev skal
40 betale.

41
42 Derfor vil Venstre:

- 43 - Gjenninnføre friskoleloven fra 2003 kombinert med et forbud mot direkte og
- 44 indirekte utbytte, samt begrensninger på antall skoleplasser.
- 45 - Øke den offentlige finansieringen til 90 prosent.

46

4. Forskning og høyere utdanning

Fri forskning, fri debatt og kritisk tenkning er grunnpillarer i samfunnsutviklingen. Forskning er en forutsetning for ny kunnskap, for vår kultur, for menneskelig dannelse og for å utvikle frie, tenkende borgere.

Vedvarende og sterk satsing på utdanning og forskning er nødvendig for å sikre verdiskaping og velferd, miljø, demokrati og et nyskapende næringsliv. Men det ligger i forskningens natur at den ikke kan planlegges eller resultatstyres fullt ut. Forskning er i seg selv eksperimenterende. Det er ofte slik at resultater ikke kan forventes før etter lang tid. Samfunn som ikke fremmer nysgjerrighet og ønske om å vite og forstå mister sin evne til utvikling.

4.1 Økt satsing på forskning

Opptrappingen av de økonomiske ressursene knyttet til forskning og høyere utdanning må være forpliktende og langsiktig, uavhengig av skiftende regjeringer. Venstre har som ambisjon at norske universiteter og høyskoler skal være representert blant de fremste i Europa innen 2020.

Derfor vil Venstre:

- Ha som førsteprioritet å øke den norske forskningsinnsatsen til 3 prosent av BNP innen 2013, hvorav 1 prosent fra offentlige kilder.
- Øke Fondet for forskning og nyskaping til 150 mrd. kroner innen 2010.
- Styrke forskningen gjennom økte frie bevilgninger til universiteter, vitenskapelige høyskoler og forskningsinstitusjoner.
- Øke beløpsgrensene og gjeninnføre støtte til ulønnet forskningsinnsats i SkatteFUNN-ordningen.
- Utarbeide en ny og overordnet rekrutteringsstrategi for vitenskapelige stillinger ved universiteter, høyskoler og forskningsinstitutter.
- Utarbeide forpliktende opptrappingsplaner, både med tanke på oppgradering og nyanskaffelser av vitenskapelig utstyr, og for å sikre vedlikehold av utdannings- og forskningsinstitusjonenes bygningsmasse.
- Videreutvikle Sentre for fremragende forskning slik at de viktigste forskningsmiljøene styrker sin eliteforskning.
- Gi offentlig delfinansiering av doktorgrader i næringslivet.
- At studenter i større grad dras inn i forskningsinnsatsen ved det enkelte fag på universiteter og høyskoler.
- Lage en forpliktende opptrappingsplan for antall stipendiater og postdoktorer ved norske institusjoner, samt etablere "hjemkomststipend" på postdoktornivå.
- Verne 50/50-prinsippet for tid til forskning i forhold til undervisning og veiledning for vitenskapelig ansatte.

4.2 Utdanningsinstitusjonenes struktur og finansiering

Venstre har som prinsipp at offentlig forskningsinnsats i størst mulig grad skal skje gjennom frie bevilgninger til universiteter, høyskoler og forskningsinstitusjoner og ikke

1 gjennom sentralstyrte programmer og bedrifter. For Venstre er det viktig at ikke all
2 forskning i bedrifts-Norge blir tvunget innom de store FoU-institusjonene.

3
4 Norsk forskning foregår ved universiteter, høyskoler og private forskningsinstitutter. Det
5 er viktig å satse på hele spekteret av institusjoner. Målet må være å etablere et fornuftig
6 samspill, en dynamikk og balanse mellom instituttsektoren, universiteter, høyskoler og
7 det private næringsliv. Skal dette oppnås, må forskningspolitikken koordineres bedre og
8 tillegges større vekt.

9
10 Derfor vil Venstre:

- 11 - Ha en gjennomgang av Norges forskningsråd og sikre at støtten til individuelle
12 forskningsprosjekter økes, slik at det blir større mulighet til å søke om
13 forskningsmidler utenom de store programmene.
- 14 - Sikre instituttsektoren god basisfinansiering.
- 15 - Styrke samarbeidsprosjekter mellom forsknings- og utdanningsinstitusjonene ved
16 å belønne dette i finansieringssystemet.
- 17 - At den enkelte utdanningsinstitusjon kan velge den styringsform som den anser
18 som best egnet.
- 19 - Utvide gaveforsterkningsordningen slik at man motiverer flere private til å bidra
20 til finansieringen av forskning.

21 22 **4.3 Forskning og nyskaping**

23 Norges framtidige økonomiske vekst vil avhenge av vår evne til å omsette kunnskap til
24 ny virksomhet. Det må legges bedre til rette for at man kan ta en pause fra sin
25 akademiske forskningskarriere for å satse på kommersialisering av en idé.

26
27 Venstre mener det er viktig at nyskaping og kunnskapsoverføring mellom forskning og
28 næringsliv styrkes. Eksisterende bedrifter må inspireres til å satse mye mer på egen
29 forskning og utvikling (FoU), og de må i større grad dra veksler på offentlig finansiert
30 FoU. FoU-institusjonene må komme til næringslivet, ikke bare omvendt

31
32 I en globalisert, kunnskapsbasert økonomi er kompetansenivå avgjørende for
33 konkurranseevne. Ofte finnes den kompetansen norske bedrifter og forskingsmiljøer
34 trenger utenfor landets grenser. Det er derfor viktig å legge til rette for - og stimulere til -
35 utenlandsk kompetanse, investering og næringsutvikling i Norge. På den måten kan vi
36 mest effektivt skape lønnsomme, framtidsrettede bedrifter i Norge og bidra til utvikling
37 av viktig teknologi, for eksempel innen ny fornybar energi.

38
39 Derfor vil Venstre:

- 40 - Arbeide for at norske selskaper øker sin FoU-innsats, blant annet ved hjelp av
41 skatteincentiver som en forsterket SkatteFUNN-ordning.
- 42 - Styrke de høyere institusjonenes strategier for å utøve eierskap til
43 forskningsresultater.
- 44 - Skape arenaer der akademiske institusjoner, bedrifter og byer/regioner, kan
45 møtes.

- 1 - Videreutvikle SFIene (Senter for Forskningsbasert Innovasjon) og NCEene
2 (Norwegian Center for Expertise) for å styrke innovasjons- og
3 næringsperspektivene i norsk forskning.
- 4 - Øke bevilgninger til inkubatorer/”gründersentre” og styrke tilbudet til
5 Gründerskolen; et samarbeidsprosjekt mellom universitetene og en rekke
6 høyskoler som skal gi kunnskap om forretningsutvikling.
- 7 - Legge til rette for at utenlandske selskaper og FoU-miljøer kan investere i
8 langsiktige FoU-satsinger i Norge på en attraktiv og ubyråkratisk måte.
- 9 - Legge til rette for en sterk økning i forskermobilitet både med nye og
10 eksisterende samarbeidspartnere.
- 11 - Arbeide for et mer smidig regelverk for utenlandske akademikere som vil
12 forske i Norge og at flere norske forskere kan arbeide i kortere eller lengre
13 perioder i utlandet.

14

15 **4.4 Studietilbud, studiefinansiering og studentvelferd**

16 Alle skal ha rett til høyere utdanning uavhengig av bakgrunn og eventuelle
17 funksjonshemninger. Venstre vil derfor videreføre gratisprinsippet i høyere utdanning.
18 Studenter skal ikke betale skolepenger på statlige universiteter og høyskoler. En god
19 studiefinansiering og en bedre studentvelferdspolitik er også viktig for å sikre alle den
20 samme adgangen til utdanning og kunnskap.

21

22 Venstre vil at studentsamskipnadene fortsatt skal ha det operative ansvaret for
23 velferdstilbudet fordi de har nødvendig kompetanse og er styrt av studentene selv. Den
24 største utfordringen studentsamskipnadene har i dag er å få bygd nok boliger.

25

26 Utdanningsinstitusjonene skal tilby undervisning av høy kvalitet. Den skal være
27 forskningsbasert, og det må stilles krav til pedagogisk kompetanse hos de som
28 underviser. Studentene må tilbys faglig veiledning gjennom hele utdanningen slik at de
29 får tilbakemelding på hvordan de kan forbedre seg faglig. Bachelorgraden bør styrkes slik
30 at den får større verdi i seg selv.

31

32 Venstre mener privat høyere utdanning bør ha gode nok rammevilkår til at de blir reelle
33 alternativer både for studenter og som gode forskningsmiljøer. Alle studieprogrammer
34 bør ha lett tilgjengelige og relevante muligheter til å dra til utlandet. Det må etableres en
35 tilskuddsnøkkel i finansieringssystemet for høyere utdanning der det også gis uttelling for
36 antall semestre avgitt ved institusjoner i utlandet. Alle norskkurs til internasjonale
37 studenter må styrkes og utvides. Det må være mulig å velge om man vil avlegge eksamen
38 på norsk eller engelsk.

39

40 Derfor vil Venstre:

- 41 - Legge til rette for bygging av 1000 nye studentboliger pr år.
- 42 - Indeksregulere studielånet årlig.
- 43 - Oppheve kostnadsrammen for studentboliger og sette inn Husbanken som
44 kvalitetssikrer i studentboligprosjekter.
- 45 - Heve taket på hvor mye man kan tjene i tillegg til stipend og lån.

46

1

2

5. Næring og nyskaping

3

4 Politiske beslutninger kan alene skape arbeidsplasser eller økonomisk utvikling. Vi er
5 helt avhengig av at initiativrike personer satser, ta risiko og omsetter ideer til handlinger.
6 Nettopp derfor er det så viktig å legge til rette for det nyskapende Norge. Skal dette
7 lykkes må vi ha en målrettet satsing på forskning og innovasjon, spesielt trenger vi en
8 stortilt satsing på forskning som gir kommersielle resultater og som genererer
9 verdiskaping og grunnlag for nye bedrifter.

10

11 Dessverre viser nye rapporter at det har blitt langt færre gründere de siste årene. Andelen
12 er den laveste siden 2000. Derfor handler en aktiv næringspolitikk også om
13 holdningsendringer til de som velger bort det ”trygge lønnsarbeidet” og som vil skape en
14 arbeidsplass for seg selv og kanskje noen til. Venstre ser på arbeid ikke bare som et
15 instrument for å overleve, men også for å gi oss tilfredsstillende liv. I framtiden vil det
16 være flere som ønsker å bestemme over egen arbeidsdag, flere av oss ønsker å være frie
17 til å bestemme hvor og når vi vil jobbe. Derfor er det et selvstendig mål for Venstre at
18 flere starter egen bedrift og at flere tar makten over egen arbeidsdag. For Venstre er det
19 også av hensyn til maktspredning viktig med selvstendig næringsdrivende og flere små
20 bedrifter.

21

22 **5.1. Gode rammevilkår for selvstendig næringsdrivende og små** 23 **bedrifter**

24 Politikk som er bra for de små bedriftene er nesten uten unntak bra for de store, men ikke
25 nødvendigvis motsatt. Derfor er Venstre særlig opptatt av gode rammevilkår for de
26 minste bedriftene og for selvstendig næringsdrivende. Vi trenger en ny og langt mer
27 offensiv politikk for de selvstendig næringsdrivende: De har kommet relativt sett dårligst
28 ut av de store reformene om skatt og pensjon som Stortinget har vedtatt de siste årene, og
29 har dårligere sosiale rettigheter enn andre yrkesaktive. Venstre vil arbeide for at
30 selvstendige næringsdrivende likestilles med lønsmottakere når det gjelder
31 trygderettigheter.

32

33 Derfor vil Venstre:

34

- Bedre sosiale rettigheter for selvstendig næringsdrivende ved svangerskap, fødsel,
35 omsorg for små barn uten økning i trygdeavgiften. Ikke minst er dette viktig for å
36 få flere kvinnelige gründere.

37

- Innføre et næringsfradrag på linje med minstefradrag for selvstendig
38 næringsdrivende.

39

- At alle enesatte i egne selskaper kan få samme skattefradrag for innbetaling til
40 egen tjenestepensjon som alle andre.

41

- Innføre en egen og forenklet aksjelov for små bedrifter hvor man bl.a. fjerner
42 revisjonsplikten, reduserer størrelsen på aksjekapital, reduserer gebyrene og
43 rapporteringen til Brønnøysund og reduserer antall avgiftsterminer.

44

- Gjøre det enklere å ansette nummer to i et enkeltpersonsforetak, blant annet ved å
45 tillate midlertidige ansettelser og redusere rapporteringsbyrden og

1 rapporteringsplikten.

2 **5.2. Flere nyetableringer**

3 For å skape og sikre arbeidsplasser er det avgjørende med generelt gode rammevilkår for
4 alle deler av næringslivet, kombinert med en målrettet innsats for å sikre underveksten av
5 ufødte bedrifter og utvikling av flere og bedre kunnskapsbedrifter. Det offentlige
6 virkemiddelapparatet må i sterkere grad stimulere til omstilling og nyskaping framfor
7 tradisjonell næringsvirksomhet, geografiske hensyn og bevaring.

8
9 Næringslivet er avhengig av fornying og nyskaping for å være konkurransedyktige og
10 møte framtidens utfordringer. Derfor vil Venstre dele Innovasjon Norge i to ulike enheter;
11 en enhet med hovedhensikt å sikre bosetting og verdiskaping der det er behov for dette,
12 og en enhet som er målrettet for å sikre nyskaping og bedriftsutvikling uten hensyn til
13 geografi og bransje. På denne måten vil det være mulig å optimalisere både hensynet til
14 spesielle distriktpolitiske behov og hensynet til nyskaping og næringsutvikling over hele
15 landet.

16
17 Venstre vil slippe kreativiteten og skaperkraften løs. Vi må satse på gründere og
18 entreprenører og det må bli mindre regelverk og regulering. Vi må øke satsingen på
19 entreprenørskap i videregående skole og styrke samarbeidet mellom næringsliv og skole.
20 Forskning viser at 20 prosent av dem som har vært med i en ungdomsbedrift senere
21 starter egen virksomhet. Det er derfor viktig for Venstre å sikre risikovillig kapital
22 gjennom det offentlige virkemiddelapparat og gjennom skattestimulans for private
23 investorer.

24

25 Derfor vil Venstre:

- 26 - Dele Innovasjon Norge i to. Den ene delen skal være en målrettet nyskappingsdel for
- 27 gründere og bedrifter i hele landet. Den andre delen skal ha et virkemiddelapparat for
- 28 distriktsutbygging med hovedhensikt å sikre bosetting og landbrukspolitiske formål.
- 29 - Gi studenter som velger å starte for seg selv etter endt utdanning rentefritak og
- 30 betalingsutsettelse på studielånet i inntil tre år.
- 31 - Utvide stipendordninger for de som ønsker å etablere studentbedrifter
- 32 - Etablere et "KapitalFUNN" for "frøkapitalister".

33

34

35

36

37

38

39

40

41

"Frøkapitalister"/"Business Angels"

Erfaringene fra USA og England med såkalte «Business Angels» er svært positive. En «Business Angel» er en privatinvestor som går inn i tidligfase i prosjekter, ofte i eget nærrområde, med både kapital og med sin kompetanse. Han følger opp investeringen sin nøye og er gjerne aktiv med i utviklingen av bedriften eller ideen. Denne typen investeringer stimuleres gjennom skattesystemet i England.

1 **5.3. Kunnskapsbasert næringsutvikling**

2 Et viktig element i en god næringspolitikk er å satse på forskning, innovasjon og
3 kompetanseheving. Dessuten må det åpnes for et mye mer fleksibelt arbeidsliv og for
4 friere og mindre byråkratisk arbeidsinnvandring til Norge.
5

6 Venstre vil ikke lage nye store statlige konstruksjoner som investeringsfond eller
7 investeringsbanker, men enkle ubyråkratiske ordninger som belønner dem som tør satse
8 og som lykkes. Mye av den innovasjonen og nyskapingen som drives i dag – skjer
9 innenfor etablert næringsliv. Mange gode ideer blir imidlertid lagt bort og blir aldri
10 realisert. Dette vil Venstre endre ved å innføre skattestimuli til bedrifter som driver aktiv
11 knoppskyting, etter modell av SkatteFunn-ordningen.
12

13 Derfor handler en liberal og framtidsrettet næringspolitikk også om et skattesystem som
14 både stimulerer til arbeid, til investering i gode ideer og til mer miljøtilpasset adferd. Det
15 handler om et skattesifte fra rød til grønn skatt. En av de viktigste forutsetningene for
16 kreativitet i næringslivet er at skatten på arbeid ikke blir for høy. Høy marginalsatt på
17 arbeid betyr at det blir vanskeligere å konkurrere med omverden om å holde på vår høyt
18 utdannede og velkvalifiserte arbeidskraft. Lavere skatt betyr at kjøp av tjenester,
19 kunnskap og opplevelser kan konkurrere med kjøp av materielle forbruksgoder. Mindre
20 skatt på arbeid vil for eksempel bety bedre vilkår for det kulturbaserte næringslivet som
21 nesten utelukkende har kostnader knyttet til lønn.
22

23 Derfor vil Venstre:

- 24 - Øke satsing på forskning generelt, og næringsrettet forskning spesielt. Mer
25 forskning må resultere i nyskaping og nye arbeidsplasser.
- 26 - Gjeninnføre skattefradrag til ulønnet forskningsinnsats i SkatteFUNN-
27 ordningen og heve øvrige begrensninger.
- 28 - Legge til rette for et mer fleksibelt arbeidsliv ved økt adgang til midlertidige
29 ansettelser og overtid.
- 30 - Redusere marginalsatten på arbeidsinntekt, først og fremst gjennom økt
31 minstefradrag og økt innslagspunkt i toppskatten trinn 1.
- 32 - Innføre et eget skattefradrag for bedrifter som driver aktiv knoppskyting etter
33 modell av SkatteFUNN-ordningen.
- 34 - Gjeninnføre den såkalte aksjerabatten som stimulerer private eiere til å
35 investere i små bedrifter.
36

37 **5.4. Eierskap**

38 Norske bedrifter har et behov for gode eiere som tilfører økonomiske ressurser, nettverk,
39 markedstilgang og kompetanse. I de fleste tilfeller vil fellesskapets interesser ivaretas
40 bedre ved å bruke lovverk, rammebetingelser og kontrollmyndighet, enn gjennom ensidig
41 statlig eierskap. Venstre vil sikre norsk eierskap i næringslivet gjennom å styrke det
42 private spredte eierskapet. Det bør både skje gjennom avvikling av den sær-norske
43 formuesskatten og ved en større andel privat eierskap i mange heleide, statlige selskap.
44 Erfaringene viser at dette gir selskapene bedre utviklingsmuligheter, økt verdiskaping og
45 en bedre balanse mellom statlig og privat eierskap i næringslivet.
46

1 For Venstre er ikke et statlig eierskap et mål i seg selv, men av og til et nødvendig middel
2 for å sikre tilgang til norske naturressurser og nødvendig infrastruktur. I enkelte spesielle
3 tilfeller bør derfor staten eller det offentlige være eiere. Oftest er det imidlertid like
4 viktig å beholde eierskapet på 1/3 for å sikre hovedkontorfunksjoner og nasjonal
5 kompetanse i nøkkelnæringer eller 2/3 for å hindre andre minoritetsaksjonærer å blokkere
6 vedtak av nasjonale interesser. Det er imidlertid vanskelig å se hensikten med statlig
7 eierskap i selskaper som Aker Holding, eller økt statlig eierskap i selskaper som
8 StatoilHydro. Dette er symbolpolitikk og et direkte hinder for en framtidsrettet
9 næringspolitikk. Stadig flere eksempler viser at staten som eier både blir bundet opp av
10 sterke særinteresser og blander roller som eier, utformer av rammevilkår og kontrollør.
11 Det er ikke nødvendigvis slik at det som er bra for de store norske statlig eide selskapene,
12 er bra for Norge.

13

14 Derfor vil Venstre:

- 15 - Styrke ansattes mulighet for medeierskap i egen bedrift gjennom å øke den
- 16 skattefrie rabatten.
- 17 - Styrke de familieeide bedriftene ved blant annet å gjøre generasjonsskifte lettere
- 18 ved betinget avgiftsfritak for arveavgift.
- 19 - Sikre konkurranse på like vilkår mellom offentlige og private virksomheter ved
- 20 blant annet å endre merverdiavgiftssystemet slik at det ikke hindrer statlige
- 21 virksomheter i å kjøpe fra dem som kan levere de beste varene og tjenestene
- 22 (nøytral merverdiavgiftsordning i offentlig forvaltning).
- 23 - Følge opp hele skattereformen fra 2004. Det betyr at formuesskatten må reduseres
- 24 og på sikt fjernes slik at norske investorer som ønsker å investere og eie i Norge
- 25 ikke har dårligere vilkår enn utenlandske og/eller statlige eiere.
- 26 - Samle statlig eierskap for selskaper som er i konkurranse og under offentlig
- 27 regulering i Nærings- og handelsdepartementet.

28

29 **5.5. Landbruk**

30 Bonden er en selvstendig næringsdrivende med et spesielt forvalteransvar. Derfor er det
31 viktig at gründermentaliteten og nytenkning får en viktig plass innenfor landbruket.
32 Venstre vil opprettholde de samlede overføringene til landbruket omtrent på dagens nivå,
33 men endre innretningen mot mer miljøtilpassede og produksjonsnøytrale
34 tilskuddsordninger.

35

36 Også internasjonale endringer krever en omstilling av den norske landbrukspolitikken.
37 Subsidier og importbarrierer i industriland er en hindring for utviklingsland å produsere
38 mat til eget marked, og eksportere disse varene til attraktive markeder i industriland.
39 WTO-forhandlingene og en mulig global matkrise, med underskudd på mat og betydelig
40 økte priser på verdensmarkedet, nødvendiggjør en mer solidarisk landbrukspolitik.
41 Venstre vil at Norge skal gå foran og fortsette en reduksjon av importbarrierer og
42 produksjonsrelaterte subsidier.

43

1 **5.5.1. Aktiv bosetting**

2 Venstre vil ha en mer aktiv bosettingspolitikk for de landbrukseiendommene som i all
3 hovedsak er et sted å bo. For å sikre bosetting og økt mangfold på bygdene mener
4 Venstre at det bør bli enklere å få kjøpt en landbrukseiendom.

5
6 Venstre mener at det først og fremst bør være lyst og engasjement til å drive gårdsbruk
7 som er drivende for om en ønsker å overta en landbrukseiendom, ikke boplikt og arv.
8 Gjennom fødsel gis det i dag fortrinnsrett til nesten 80 prosent av landbrukseiendommene
9 i Norge. Det vil Venstre endre. Derfor vil Venstre oppheve odelsloven og begrense
10 boplikten.

11
12 Videre vil Venstre fjerne delingsforbudet i jordloven. Venstre mener dagens forbud mot å
13 dele opp en eiendom som brukes eller kan brukes til jordbruk eller skogbruk, er et lite
14 treffsikkert virkemiddel for å sikre forsvarlig drift og samfunnsnyttig bruk av
15 arealressursene i landbruket. Venstre mener en oppheving av delingsforbudet vil legge til
16 rette for gode løsninger i eier- og bruksutvikling og en bruk av arealene som vil være i
17 samsvar med en framtidrettet landbrukspolitikk.

18
19 Derfor vil Venstre:

- 20 - Begrense boplikten for landbrukseiendommer.
- 21 - La kommunene innenfor et nasjonalt regelverk ha stor grad av fleksibilitet på
22 å fastsette egne grenser for boplikt.
- 23 - Fjerne odelsloven.
- 24 - Fjerne delingsforbudet i jordloven.

25 26 **5.5.2. Et enklere og framtidrettet regelverk**

27 Det må bli mer mangfold i landbruket. Lokale myndigheter må få større frihet til å se
28 landbrukspolitikken i sammenheng med øvrig næringspolitikk. Venstre ønsker derfor en
29 full gjennomgang av lov- og regelverk med sikte på en kraftig modernisering, færre
30 skjemaer og enklere retningslinjer.

31
32 Markedsreguleringen for produksjon av svin bør fjernes, og det bør skje en gradvis
33 oppmyking av regler for melkeproduksjon. Enkeltbruk i melkeproduksjonen må få
34 muligheten til å utvikle produksjonen ved å kjøpe eller leie kvote. Maksimalkvoten for
35 både enkeltbruk og samdrifter bør økes, og den frie omsetningen av melkekvote må
36 utvides. Venstre vil oppheve begrensninger i samdrifter knyttet til antall deltakere og
37 geografiske avstander.

38
39 Venstre ønsker å videreføre jordbruksforhandlingene, men som en rendyrket
40 inntektsavtale mellom bøndene og staten. Alle andre tilskudd og ordninger som ikke gir
41 direkte inntektsvirkning for bonden bør overføres til ordinære poster på statsbudsjettet.

42
43 Derfor vil Venstre:

- 44 - Avvikle alle norske eksportsubsidier, inkludert omsetningsavgiften til
45 osteproduksjon for eksport.
- 46 - Innføre friere omsetning av melkekvote.

- 1 - Oppheve tak og geografiske begrensninger i samdrifter og heve
2 produksjonstaket, både for samdrifter og enkeltbruk.
3 - Legge til rette for økt konkurranse innenfor meierisektoren.
4

5 **5.5.3 Mer verdiskapende matproduksjon**

6 Norge har en rik og variert matkultur, som i etterkrigstiden har blitt litt glemt for å sikre
7 befolkningen nok og trygg mat. Venstre vil stimulere til en renessanse for norsk
8 matkultur, blant annet ved å øke satsingen på geografisk opprinnelsesmerking,
9 liberalisering av regelverket for foredling av mat på egen gård, uten at det går på tvers av
10 helsesikkerheten.

11
12 Derfor vil Venstre:

- 13 - Styrke matprogrammet.
14 - Oppheve alle produksjonsreguleringer (som for eksempel melkevoter) dersom
15 foredlingen skjer på egen gård.
16

17 **5.5.4 Landbruk og miljø**

18 Norsk landbruk har en viktig rolle i arbeidet for et mer bærekraftig samfunn: Landbruket
19 produserer mat på en i global sammenheng lite miljøbelastende måte, det tar vare på
20 kulturlandskapet med viktige biologiske ressurser og det produserer fornybare materialer
21 og energi.
22

23 De største miljøutfordringene framover er å redusere utslippene av klimagassene metan
24 og lystgass, øke den økologiske produksjonen, samt å øke produksjonen av bioenergi
25 uten at det går på bekostning av det biologiske mangfoldet.
26

27 Norsk landbruksproduksjon trues av at de mest produktive arealene i stadig økende grad
28 brukes til andre formål, for eksempel til veiutbygging og boligutbygging. For Venstre er
29 det viktig å sikre en tilstrekkelig landbruksproduksjon for framtida. Venstre vil derfor
30 utrede muligheten for å gjennomføre varig vern mot irreversible endringer av produktiv
31 landbruksjord, spesielt i pressområdene.
32

33 Derfor vil Venstre:

- 34 - Intensivere forskning på klimaforbedring av produksjonsmetoder i husdyr.
35 - Doble bevilgningene i bioenergiprogrammet.
36 - Doble bevilgningene til treprogrammet for å sikre en raskere overgang til
37 fornybare materialer.
38 - Grønnvaske alle tilskuddsordninger slik at de ikke stimulerer i miljøfientlig
39 retning.
40 - Fjerne miljøfientlige tilskuddsordninger som tilskudd til granplanting og
41 skogsveibygging.
42 - Ha mål om 8 prosent økologisk drever jordbruksareal innen 2013, og langsiktig
43 mål om 20 prosent innen 2020.
44 - Stimulere utbygging av mini-, mikro og småkraftverksøknader der dette er
45 forsvarlig ut fra bevaring av biologisk mangfold.

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44

5.6. Kyst og fiskeri

Kyst-Norge har grunnlag for vekst i internasjonalt voksende næringer som fiskeri, havbruk, reiseliv, maritim virksomhet og fornybar havenergi. Klarer Norge å utnytte disse ressursene optimalt har vi et verdiskapingspotensial som på sikt kan erstatte oljeinntektene, og som er bærekraftig og varig også i et moderne miljø- og kunnskapssamfunn.

Venstre vil prioritere fornybare framtidsnæringer på kysten foran kortsiktig petroleumssatsing i norske farvann. Spesielt gjelder dette i områder der fiskeri- og petroleumsinteresser er i konflikt med hverandre. Venstre vil ha en sterk satsing på fornybar energi fra kysten og havet og en langsiktig utvikling av lønnsomme kystnæringer som fiskeri og sjømat, reiseliv og maritime næringer. Dette må skje gjennom gode generelle rammevilkår og en målrettet satsing på forskning, utvikling og mer miljøtilpasset infrastruktur.

5.6.1. Fiskeripolitikk

Fiskeri- og havbruksnæringen er Norges nest største eksportnæring. Potensialet for ytterligere vekst er stort. Selv i en åpen internasjonal konkurranse har norsk sjømatnæring store fortrinn dersom vi gjør viktige og riktige miljøpolitiske veivalg for å sikre rent hav og en bærekraftig beskatning.

Norsk fiskerinæring har gått fra å være en subsidiert, delvis skjermet næring til å bli verdensledende i en åpen konkurranse. Verdiskaping, lønnsom næringsdrift og attraktive, konkurransedyktige arbeidsplasser skal være fiskeripolitikkenes hovedmål. Venstre vil arbeide for en fortsatt differensiert flåtestruktur som også sikrer kystflåten.

Det viktigste ”særkravet” staten skal stille til næringen er at ressursene skal høstes bærekraftig og at ressursuttak skal fastsettes av myndighetene. Det er ikke akseptabelt at norsk fiskerinæring bidrar til overbeskatning av fiskeribestander.

Venstre mener det er viktig å sikre sterke maritime næringer i Norge, blant annet gjennom konkurransedyktige skatte- og avgiftsordninger. Det må imidlertid ikke være slik at skatteordningene blir så gunstige for én næring at de utkonkurrerer andre næringer som driver med lignende aktivitet. Venstre mener derfor at nettolønnsordningen for sjøfolk må avvikles, blant annet av hensyn til fiskerinæringen. Særlig i en situasjon med et meget stramt arbeidsmarked er det ulogisk at staten skal bruke milliardbeløp på subsidiering gjennom skattefritak for en enkeltnæring.

Derfor vil Venstre:

- Fjerne distriktskvoteordninger og trappe ned statlig styrt leveringsplikt.
- Gi fiskerinæringen økt egenansvar for strukturering.
- Avskaffe statlig særbehandling som nettolønnsordningen av offshoreflåten/maritim sektor i forhold til fiskeriflåten.
- Styrke lønnsomheten i kystflåten.

- 1 - Forutsatt at fiskerinæringens rammevilkår blir modernisert i tråd med
2 punktene over: Innføre ressursrente på fiskerinæringens bruk av fornybare
3 ressurser.

4 **5.6.2 Mer verdiskaping fra sjømatnæringene**

5 En sterk, lønnsom og allsidig sjømatnæring er den beste garanti for en levende kyst.
6 Derfor vil Venstre sikre nyskaping, produktutvikling og satsing på eksportfremmende
7 tiltak. For å lykkes med omstillinger er det behov for økt risikokapital. På samme måte
8 som Venstre innen landbruksnæringen har satt fokus på behovet for å produsere et
9 mangfold av landbruksprodukter, vil Venstre også innenfor sjømatnæringen stimulere til
10 at det produseres produkter som kan gi en merpris i markedet for næringsaktørene.

11
12 Derfor vil Venstre:

- 13 - Redusere handelshindringer for norsk fisk og fiskeprodukter i WTO. Venstre
- 14 ønsker å sikre norsk fiskeri- og sjømatnæring friere tilgang til EU-markedet.
- 15 - Forenkle regelverket innenfor sjømatsektoren
- 16 - Gjøre kystbasert reiseliv til et hovedsatsingsområde innenfor norsk reiseliv, og
- 17 bidra til at fiskerinæringen i samarbeid med reiselivsnæringen utvikler nye
- 18 reiselivsprodukter.
- 19 - Fjerne dagens utførselskvote på 15 kg fisk for utenlandske turister.
- 20 - Øke forskningsinnsatsen innenfor næringsrettet fiskeriforskning, for eksempel ved
- 21 å etablere gunstige tilskuddsordninger for bedrifter/forskningsinstitusjoner som
- 22 satser på dette området.

23 24 **5.6.3 Fiskeri og miljø**

25 Venstre legger til grunn at all fiskeriaktivitet i norske farvann skal skje slik at den ikke
26 bidrar til overbeskatning av fiskebestandene. Venstres mål er at norske fiskeriprodukt og
27 fiskebestander tilfredsstiller internasjonale sertifiseringer for bærekraftig forvaltning.
28 Venstre vil også arbeide for å redusere forurensende utslipp fra fiskerivirksomheten.

29
30 I dag er ulovlig, urapportert og uregulert fiske et alvorlig problem i forvaltningen av våre
31 havområder. Områdene det skal føres kontroll med er i areal sju ganger større enn vårt
32 landareal, og det er derfor nødvendig med store ressurser for å sikre at fiske i norske
33 havområder foregår på en lovlig og bærekraftig måte. Kampen mot ulovlig fiske er
34 dessuten i stor grad et internasjonalt problem som bare kan vinnes gjennom internasjonalt
35 samarbeid.

36
37 Derfor vil Venstre:

- 38 - At alle fiskebestander i norske farvann skal høstes bærekraftig, helt i tråd med
- 39 vitenskapelige råd.
- 40 - Trappe opp FoU-innsatsen til havforskning og tilgrensende forskingsdisipliner
- 41 for å styrke kunnskapsgrunnlaget for forvaltning av havressursene.
- 42 - Ha en forvaltningspraksis som tar høyde for endringer mht til gytemønster og
- 43 truede bestander.
- 44 - Få stoppet dagens omfattende utkastning av fisk fanget i norske farvann av
- 45 utenlandske fartøy.

- 1 - Sette økt innsats inn på å samarbeide med andre land om å få felles
2 internasjonale mål for kontroll og uttak.
- 3 - Være pådrivere for en nordområdesatsing om bekjempelse av ulovlig fiske og
4 felles uttaksmål.
- 5 - Utarbeide et nytt konsesjonsregelverk for havbruksnæringen som legger til
6 rette for bærekraftig vekst i næringen samtidig som hensyn til fiskevelferd,
7 rømmingsbegrensing og miljø ikke overstyres av distriktpolitiske ønsker.
- 8 - Fastsette en nullvisjon for rømming av oppdrettsfisk, og skjerpe virkemidlene
9 for å oppnå en rask og sterk reduksjon av rømming.
- 10 - Sikre at norske fiskeriprodukt og norske fiskeribestander tilfredsstiller
11 internasjonale sertifiseringer for bærekraftig forvaltning.
- 12

13 **5.7. En ny energinæring**

14 Framveksten av næringsaktivitet knyttet til olje og gass har vært en viktig årsak til
15 Norges sterke økonomiske utvikling og velstandsvekst de siste tiårene. Som en del av
16 Venstres samlede strategi for gradvis å erstatte olje- og gassutvinning med produksjon av
17 ren, fornybar energi, vil vi stimulere dagens næringsklynger rundt olje- og gassindustrien
18 til å flytte investeringer og kompetanse over til fornybar og framtidsrettet
19 næringsaktivitet. I framtida må det være produksjon av fornybar energi og eksport av
20 fornybare energiløsninger som skaffer inntektene som i dag kommer fra fossilindustrien.

21
22 Norge har særlig store muligheter til å lykkes med å utvikle og ta i bruk ny teknologi
23 innen ny fornybar kraftproduksjon, både på land og til havs. For å få dette til, trengs økt
24 forskningsinnsats og bedre rammevilkår for utvikling av fornybare energikilder og
25 klimatilpasset kraftteknologi. Bevilgningene til forskning på fornybar energi må som et
26 minimumskrav løftes til samme nivå som petroleumsforskningen, og på sikt bli betydelig
27 høyere. Venstre vil stimulere næringslivet til å satse mer på investeringer i ny fornybar
28 energi, blant annet ved å knytte klare forpliktelser til konsesjoner for olje- og
29 gassproduksjon, og å etablere et samlet støtteregime for utvikling av ny, fornybar
30 kraftproduksjon til havs som er internasjonalt konkurransedyktig.

31
32 Derfor vil Venstre:

- 33 - I konsesjoner på sokkelen sette krav om at minst 10 prosent av investeringene
34 i nye olje- og gassfelt på sokkelen skal anvendes til ny fornybar energi.
- 35 - Utarbeide en forpliktende plan for elektrifisering av eksisterende olje- og
36 gassanlegg, i kombinasjon med planer for vindmøller til havs.
- 37 - Innføre grønt sertifikatmarked, som sikrer at Norge får et internasjonalt
38 konkurranseedyktig regime for utvikling av ny fornybar energi.
- 39 - Opprette et nasjonalt verdiskapningsprogram i samarbeid med næringslivet for
40 satsing på utvikling av marine fornybare energikilder, hvor staten blant annet
41 bidrar med kraftig økning i bevilgningene til forskning på fornybar energi.
- 42 - Stimulere og utvide hydrogensatsing slik at Norge kan ligge i front i forhold
43 til fylling og anvendelse av hydrogen som energibærer i transportsektoren.
- 44 - Stimulere anvendelse og produksjon av solcelle- og soloppvarmingsteknologi.
- 45 - Doble satsingen på bioenergi.

- 1
 - 2
 - 3
- Forsterke saksbehandlingen slik at mini-, mikro og småkraftverksøknader behandles innen maksimalt 3 måneder.

6. Skatt og avgift

6.1. *En framtidrettet skatte- og avgiftspolitik*

Det viktigste formålet med skattesystemet er å bringe inntekter til det offentlige. I tillegg er skatt et viktig politisk virkemiddel for å styre atferd og utjevne inntekt.

Venstre ønsker et skatte- og avgiftssystem som stimulerer til nyskaping, arbeid og mer miljøtilpasset atferd. Derfor vil Venstre gjennomføre en provenyneutral omlegging av skattesystemet med lavere skatt på arbeid og økte miljøavgifter. Det betyr at økte miljøavgifter, ”grønn” skatt, skal kompenseres gjennom redusert skatt på arbeid, ”rød” skatt.

Det er også viktig for Venstre med et skattesystem som er enkelt og oversiktlig. Venstre vil derfor ha færrest mulig tilpasningsmuligheter og særfradrag.

6.2. *Fra rød til grønn skatt*

Den viktigste utfordringen fremover er å få en betydelig omlegging av skattesystemet i mer miljøvennlig retning. Dersom vi opphever dagens fritak og reduksjoner i CO₂-avgift, el-avgift og grunnavgift for fyringsolje, avvikler subsidiering av kraftkontrakter og ikke gir gratis utslippskvoter for CO₂, kan vi frigjøre nesten 10 milliarder kroner som kan brukes til målrettede skattelettelser for å skape framtidens kreative kunnskapssamfunn.

Venstre mener derfor at vi må ha et politisk skifte i skattepolitikken; et grønt skattesifte hvor beskatningen vris fra skatt på arbeid til skatt på forbruk og miljøskadelig adferd. Med Venstres skattepolitikk blir det mer lønnsomt å arbeide og investere i norske bedrifter og arbeidsplasser, og mindre lønnsomt med et stort forbruk og forurensing. Venstres miljøvennlige skattepolitikk er derfor både framtidrettet, bra for miljøet og bra for næringslivet.

For Venstre er ikke skattelette et mål i seg selv, men det er viktig for Venstre at vi ikke har så høy skatt på arbeid at vi ikke stimulerer til økt arbeidsinnsats. Høy marginalsatt på arbeid betyr at det blir vanskeligere å konkurrere med omverden om å holde på vår høyt utdannede og velkvalifiserte arbeidskraft. Det er særlig de med lave og middels inntekter som vil arbeide mer når marginalsatten blir lavere. Lavere skatt kan dermed føre til at flere arbeider mer, og det er ikke minst viktig i en tid der veldig mange næringer mangler arbeidskraft. Venstre vil derfor redusere marginalsatten på arbeid, først og fremst gjennom å øke bunnfradraget, øke innslagspunktet i toppskatten trinn 1 og ved å øke fribeløpet.

Derfor vil Venstre:

- Ha et gjennomgående avgiftssystem på all forurensing og alle miljøgiftige kjemikalier uten fritak.

- 1 - Redusere marginalsikten på arbeidsinntekt, først og fremst gjennom økt
- 2 bunnfradrag og økt innslagspunkt i toppskatten trinn 1.
- 3 - Øke fribeløpet.
- 4 - Ikke gi næringslivet gratis utslippskvoter av CO₂.
- 5 - Ha en gjennomgående omlegging av bilavgiftene slik at null- og lavutslippsbiler
- 6 premieres på bekostning av biler med høyt drivstoff-forbruk/høye utslipp.
- 7 - Innføre flere miljødifferensierte satser i skatte- og avgiftslovgivningen..
- 8 - Øke beløpsgrensene i BSU-ordningen.
- 9 - Øke beløpsgrensene i individuelle pensjonsspareordninger.
- 10 - Øke beløpsgrensene for skattefordel ved kjøp av aksjer i egen bedrift.
- 11 - Gjenninnføre den såkalte aksjerabatten som stimulerer private til å investere i små
- 12 bedrifter.

14 **6.3. Fjern formuesskatten, reduser arveavgiften**

15 Formuesskatten stimulerer til forbruk i stedet for sparing, og til investering i eiendom
16 eller i utenlandske aksjer i stedet for i norsk næringsliv og norske arbeidsplasser.
17 Formuesskatten er en betydelig belastning for næringslivet, spesielt for nystartede
18 bedrifter. Små og mellomstore bedrifter vil ofte være avhengige av kapital fra
19 innenlandske investorer. Venstre ønsker at nordmenn som ønsker å investere og eie i
20 Norge ikke skal få dårligere vilkår enn utenlandske og/eller statlige eiere. Derfor vil
21 Venstre at formuesskatten reduseres og på sikt fjernes.

22
23 Venstre vil også redusere arveavgiften. Arveavgiften rammer ofte urettferdig, spesielt ved
24 arv av familieeiendommer og ved generasjonsskifte i bedrifter. Med dagens
25 arveavgiftssatser har mange ikke råd til å overta en eiendom eller en bedrift som har vært
26 i familiens eie i generasjoner. Venstre vil derfor innføre en ordning med betinget fritak
27 for arveavgift både for familieeiendommer, ved at arvemottaker først må betale
28 arveavgift dersom eiendommen selges, og ved generasjonsskifte i familieeide bedrifter,
29 ved at arvemottaker betaler arveavgift dersom bedriften selges i løpet av 10 år etter
30 generasjonsskiftet.

31
32 Venstre vil også heve bunnfradraget i arveavgiften, slik at arv av små formuer ikke
33 avgiftsbelegges.

34
35 Derfor vil Venstre:

- 36 - Redusere og på sikt fjerne formuesskatten ved en gradvis økning av
- 37 bunnfradraget.
- 38 - Øke bunnfradraget i arveavgiften
- 39 - Innføre betinget fritak for arveavgift ved arv av familieeiendom og ved
- 40 generasjonsskifte i familiebedrifter.

42 **6.4. Opprydding i gebyrer og avgifter**

43 Venstre vil rydde opp i et uoversiktlig skatte-, avgifts-, og gebyrsystem. Vi vil ha et
44 enklere avgiftssystem der man avgiftslegger det man vil ha mindre av og belønner det
45 man vil ha mer av. Gebyrer for offentlige tjenester må ikke være fordekte, generelle
46 avgifter, men kun gå til å dekke kostnaden for tjenesten.

47

1

2

7. Samferdsel

3

4 Samferdselspolitikken skal ivareta tre grunnleggende hensyn: Økt verdiskaping for
5 næringslivet, god mobilitet for hele befolkningen og et miljøtilpasset, utslippsfritt
6 samfunn. Kun en samferdselspolitikk som fører samfunnet i retning alle tre mål på
7 samme tid: Verdiskaping, mobilitet og nullutslipp – er forenlig med Venstres visjon om
8 et liberalt, miljøtilpasset framtidssamfunn.

9

10 Venstre vil stimulere til rask innføring av nullutslippskjøretøy og annen ny, miljøtilpasset
11 teknologi i transportsektoren. Venstre er positive til bruk av konkurranse og
12 markedsmekanismer, men vil stille strenge miljøkrav i alle offentlige anbud og
13 konsesjonsutlysninger.

14

15 Derfor vil Venstre:

16

- Bygge ut moderne, kostnadseffektive alternativer til vei, for persontransport:
17 Jernbane, kollektivtransport, sykkel og gange.

18

- Legge til rette for størst mulig kollektivandel på veinettet, god framkommelighet i
19 de deler av landet der vei er eneste alternativ, og å redusere transportbehovet
20 gjennom god planlegging av byer og tettsteder.

21

- Bygge ut helhetlige transportkorridorer for godstransport innenlands og ut av
22 Norge hvor vei, sjø og bane kombineres med moderne transportlogistikk til
23 optimale kostnads- og miljøeffektive løsninger.

24

- At ansvaret for alle transportformer bør samles i ett samlet transportdepartement
25 for å sikre helhetlig, miljøvennlig tenking, og ikke sette sjøtransport på sidelinjen
26 som i dag.

27

- Integrere Norge sterkere i utviklingen av en felles europeisk transportpolitikk.

28

- Konsekvent bruke markedskrefter, økonomiske virkemidler og målstyring til å
29 utvikle de mest effektive transportløsningene for samfunnet samlet sett.

30

- Gi økonomisk belønning til byer, fylker og transportetater som når sine miljømål,
31 og gi stor frihet til å ta i bruk virkemidler som sikrer at målene nås.

32

33 **7.1 En utslippsfri transportsektor**

34 Venstres langsiktige mål er nullutslipp fra samferdselssektoren. Skal målet nås, må
35 grunnlaget legges gjennom klare veivalg i dagens samferdselspolitikk. Derfor ønsker
36 Venstre å trappe opp satsingen på jernbane, kollektivtrafikk og nullutslippskjøretøy, samt
37 å målstyre samferdselspolitikken langt tydeligere ut fra strenge miljøkrav, blant annet ved
38 å satse på hydrogen som energibærer i transportsektoren.

39

40 Venstre har som mål å doble antall reiser med kollektivtransport i Norge innen 2020.

41 Derfor vil Venstre:

42

- Øke bevilgningene til jernbaneutbygging og kollektivtrafikk over statsbudsjettet.

- 1 - Bruke belønningsordningen til Statens Vegvesen, Jernbaneverket,
2 storbykommuner og fylkeskommuner gjennomgående for å nå årlige mål om
3 endring i transportfordeling.
4 - Gi storbykommunene frihet til å velge om de vil overta ansvaret for
5 kollektivtransport.
6 - Legge miljøkrav til grunn for all statlig samferdselsinnsats i byområder.
7 - Gi byene frihet til å ta i bruk rushtidsdifferensiering og andre nødvendige
8 virkemidler for å nå miljømål for transportsektoren, og finansiere et bedre og
9 billigere kollektivtilbud.
10 - At Staten skal bidra til planlegging og utbygging av bybaneløsninger i
11 byområdene.
12

13 Venstre vil doble andelen godstransport på sjø og bane innen 2020 og halvere
14 sjøtransportens utslipp.

15 Derfor vil Venstre:

- 16 - Utvikle en samlet virkemiddelpakke for utvikling og innfasing av
17 lavutslippsfartøy, i samarbeid mellom staten og næringsaktørene.
18 - Endre avgiftssystemet for godstransport slik at moderne sjøtransport belønnes,
19 ikke straffes med høyere brukerbetaling enn veitransport som i dag.
20 - Prioritere kryssingsspor og andre tiltak på jernbanen som styrker kapasiteten for
21 godstransport.
22 - Opprettholde systemet med konkurranse for godstransport på jernbane.
23

24 Venstre vil at andelen av reiser med sykkel skal være ti prosent innen 2020.

25 Derfor vil Venstre:

- 26 - Innføre en belønningsordning til bykommunene og Statens Vegvesen for økning
27 av andel sykkelreiser.
28 - Langsiktig, forpliktende satsing på utbygging av sammenhengende sykkelveinett
29 - Likebehandle eller favorisere sykkel med bruk av bil i alt statlig regelverk og
30 økonomiske virkemidler.
31 - Bedre by og tettstedsplanlegging som gjør det mulig for flere å erstatte daglig
32 bilbruk med sykkel og gange.
33

34 Venstre vil halvere utslippene fra bilparken innen 2020

35 Derfor vil Venstre:

- 36 - Endre bilavgiftene slik at de stimulerer innfasing av lav- og nullutslippskjøretøy
37 som hybridbiler, elbiler og Brenselcellebiler.
38 - Sette årlige, gradvise strengere utslippsmål til nye biler, og tilpasse
39 avgiftssystemet for å sikre måloppnåelse.
40 - Innen 2013 sikre omsetning av 5 prosent CO₂-nøytralt drivstoff som bioetanol,
41 biodiesel, biogass og hydrogen, produsert etter strenge krav til bærekraftighet
42 - Gi frihet til å innføre miljøsoner i bysentra hvor kjøretøy må oppfylle strenge
43 miljøkrav for å slippe inn.
44 - Sette strenge miljøkrav til kjøretøy i offentlige anbud, kjøregodtgjørings- og
45 firmabilordninger og drosjekonsesjoner.

1 **7.2 Jernbane for framtiden**

2 Dagens jernbanenett er utdatert og preget av et stort etterslep. Venstre mener tiden er inne
3 for en storstilt modernisering av jernbanen. Venstres mål er å doble godstransporten med
4 jernbane innen 2020, og persontransporten innen 2020. Det krever *både* en målrettet
5 opprusting av jernbanenettet *og* en kraftig modernisering av organiseringen i
6 jernbanesektoren.

7
8 All trafikkvekst i og mellom de største byene bør i framtiden skje med jernbane og
9 kollektivtrafikk, ikke med økt biltrafikk. Da må jernbanen bygges ut. Venstre vil at denne
10 utbyggingen skal skje i form av dobbeltspor tilrettelagt for høyere hastigheter enn i dag.
11 Det vil på kort sikt gi store gevinster for framkommelighet og miljø rundt de største
12 byene, og samtidig være starten på et framtidig nett av høyhastighetstog mellom de store
13 byene.

14
15 Derfor vil Venstre:

- 16 - Bygge ferdig nett av dobbeltsporet jernbane tilrettelagt for høye hastigheter i
17 Intercity-triangelet og rundt alle større byområder innen 2020. Reisetiden fra Oslo
18 til endepunktene i Intercity-triangelet (Lillehammer, Halden, Skien) skal ikke
19 være mer enn 80 minutter i 2020. Reisetiden Oslo-Bergen og Oslo-Trondheim
20 skal ikke være mer enn 4 timer og reisetiden Oslo-Kristiansand ikke mer enn 3
21 timer i 2020.
- 22 - Bygge flere kryssningsspor på strekninger med stort potensiale for godstrafikk
- 23 - Konkurranseutlyse drift av persontransport på utvalgte jernbanestrekninger, slik
24 det med suksess er gjort på Gjøvikbanen, og i disse konkurranseutlysingene stille
25 krav om høyere avgangsfrekvens enn i dag, etter hvert som økt sporkapasitet
26 muliggjør dette.
- 27 - Omdanne Jernbaneverket til et statsforetak som prioriterer og investerer
28 forretningsmessig, og har handlefrihet til å gjennomføre store utbygginger mest
29 mulig sammenhengende, med JBV som byggherre og utbyggingen satt ut på
30 anbud.
- 31 - Konkurransetsette investeringer, drift og vedlikehold på jernbanens infrastruktur
- 32 - Invitere Sverige til samarbeid om en felles norsk/svensk standard for utbygging
33 og drift av jernbane, og knytte norsk jernbane sammen med høyhastighetsnettet i
34 Sverige/Europa.

35 36 **7.3 Samferdsel for økt verdiskaping**

37 Venstre vil satse på bedre framkommelighet mellom regionene for å fremme
38 verdiskaping, utvikling av levedyktige distrikter, vekstkraftige bo- og arbeidsmarkeder og
39 dekke næringslivets transportbehov. Effektiv, rask og framtidsrettet samferdsel er særlig
40 viktig for å ta ut det enorme verdiskapingspotensialet knyttet til framtidnæringene på
41 kysten. Venstre vil prioritere ressurser til en verdiskapingspakke for samferdsel i
42 kystfylkene, målrettet inn mot å gi næringslivet i kystfylkene fra Rogaland og nordover
43 konkurransedyktige vilkår.

44
45 Derfor vil Venstre:

- 1 - Prioritere en forsert utbygging av kyststamvei Stavanger-Bergen-Ålesund-
2 Trondheim og tilgrensende veinett, med utstrakt bruk av prosjektfinansiering.
3 Sammen med målrettet satsing på havner og sjøtransport, bør Vestlandet gjennom
4 en slik utbygging få en alternativ fraktrute ut av Norge.
- 5 - Prioritere utbedring av gjenværende flaskehals og dårlige partier på E6 gjennom
6 Nord-Norge.
- 7 - Ha en positiv holdning til lokale initiativ for helhetlige ”veipakker” som sikrer
8 næringslivets behov, med helhetlig prosjektfinansiering gjennom offentlig/privat-
9 samarbeid, og spleiselag som inkluderer næringslivsbidrag og brukerbetaling i
10 tillegg til statlige bevilgninger.
- 11 - Innføre nye virkemidler for utvikling og innfasing av lavutslippsfartøy og satse
12 sterkt på moderne sjøtransport, blant annet gjennom økte bevilgninger til havner
13 og farleder, og en særskilt prosjektfinansiering av Stad Skipstunnel.

15 **7.4 Trafikksikkerhet**

16 En god infrastruktur kan til en viss grad øke trafikksikkerheten, men mest av alt handler
17 trafikksikkerhet om den enkelte trafikants holdninger og atferd. All erfaring viser at bedre
18 infrastruktur, teknisk avansert sikkerhetsutstyr i biler og mer kjøreopplæring, ofte
19 kompenseres av den enkelte med høyere fart og mer risikopreget kjøring. Venstre vil
20 gjøre det vi kan for å forebygge at ulykker skjer, men vi vil alltid forsøke å være ærlige
21 om at det ofte er de upopulære, ikke de populistisk lettvinde tiltakene som faktisk virker.

22
23 Derfor vil Venstre:

- 24 - Fremskynde økt bruk av midtrekkverk på ulykkesutsatte to- og trefeltsveier.
- 25 - Bedre vedlikeholdet av det mest trafikkerte veinettet.
- 26 - Øke kontrollaktiviteten og ha mer synlig politi langs veiene.
- 27 - Skjerpe sikkerhetskrav til yrkestrafikk, spesielt tungtrafikken.
- 28 - Vurdere særlig skjerpede straffereaksjoner mot ferske bilførere som bryter
29 trafikkregelverket.

31 **7.5 Et informasjonssamfunn for alle**

32 Norge bør ha som mål å være en IT-nasjon i verdensklasse på alle områder i samfunnet.
33 Det offentlige har ansvar for at informasjonssamfunnet blir for alle, og å hindre at det
34 oppstår et teknologisk klasseskille. For Venstre er det et selvstendig poeng at informasjon
35 som det offentlige utveksler med borgerne i samfunnet ikke er låst til en bestemt
36 leverandør, men finnes i formater basert på åpne standarder som er tilgjengelig for alle.

37
38 Ny digital teknologi skaper behov for langt større overføringskapasitet i tele- og
39 datanettene. Venstre mener det er avgjørende med en nasjonal satsing på bredbåndnett
40 med høy kapasitet, i et samspill mellom offentlige og private aktører. Det offentliges
41 viktigste rolle er som etterspørter av krevende bredbåndstjenester. Eksempler på det er
42 telemedisin, døgnåpen forvaltning, og tjenester som knytter alle norske skoler til
43 bredbåndnettet. Offentlige kunnskapsbaser, som for eksempel biblioteker, må gjøres
44 lettere tilgjengelig via nettet. Utbygging i spredtbygde områder kan skje ved at
45 kommuner og lokale bedrifter går sammen om å etterspørre, slik at det blir
46 bredbåndstilbud til alle.

1

2 Venstre ønsker en koordinert og rask innføring av elektronisk signatur for offentlige
3 tjenester. Venstre er skeptisk til at staten skal bruke store ressurser og lang tid på selv å
4 utvikle løsninger for eID/ elektronisk signatur, og mener det offentlige alternativt bør
5 søke å ta i bruk tilbud som allerede finnes i markedet.

6

7 For å gjøre internetthandel enklere, vil Venstre forenkle regelverket for verdi- og
8 postordresendinger fra utlandet slik at kostnadene ved gebyrer og fortolling reduseres.

9

10 Derfor vil Venstre:

- 11 - Videreføre, styrke og endre HøyKom – ordningen slik at den sikrer en forsert
12 utbygging av høyhastighets bredbåndsnett.
- 13 - Sikre at staten benytter eksisterende løsninger ved innføring av elektronisk
14 signatur.

15

8. Kultur

Kulturens verdi kan ikke måles i popularitet og salgstall. Venstre vil støtte ulike kulturuttrykk og gi offentlig støtte til kultur på en måte som bidrar til kvalitet og mangfold, og som gjør kunstnere uavhengig av politiske meninger eller føringer. Venstre mener imidlertid at norsk kulturliv ikke bare skal finansieres av det offentlige. Venstre vil derfor se på alternative måter for hvordan man kan øke privat finansiering av norsk kultur, blant annet gjennom skattesystemet.

Kultur kan ha en sterk samfunnsendrende kraft. I land og epoker med undertrykkelse og diktatur har frihetskampen ofte blitt holdt levende gjennom ulike kulturuttrykk. Politikken kan ikke skape kreativitet eller kommandere fram nyskapende kultur, men politikken kan gjøre det lettere for mennesker som har nye ideer eller vil forsøke noe nytt. Derfor er det viktig å satse på kultur. Kulturinstitusjoner er også viktig for å gi alle like muligheter. Å satse på kultur henger dessuten sammen med et vern av ytringsfriheten, som er en grunnleggende liberal borgerrettighet.

Frivillighet er bærende i norsk kulturliv. Det frivillige foreningslivet er kunnskapsformidler og kulturbærer, samfunnsbygger og skole i demokrati. Venstre ønsker å gi den frivillige sektoren vekstmuligheter ut fra frivillighetens egne vilkår. Men norsk kulturliv bygger også på profesjonalitet. Venstre vil legge til rette for ta vare på den store bredden i norsk kulturliv, både det frivillige og det profesjonelle.

8.1. Bibliotek og språk

Kunnskap er makt i et informasjonssamfunn. Bibliotekene er en viktig del av demokratiet som kunnskapsformidler og derigjennom ved å spre makt. Et godt bibliotektilbud forutsetter at bibliotekene er velutstyrte, teknologisk oppdaterte og velbemannede med kvalifisert personale.

Et velutstyrt og bemannet skolebibliotek er en ideell arena for differensiert undervisning, og for å lære seg å lære. Dette forutsetter at skolebibliotekene har et godt bokutvalg, og at det er kvalifiserte bibliotekarer i alle skoler. Litteraturpolitikken må sikre fortsatt nyskaping og utvikling av norsk litteratur.

Venstre mener vi må ha en bevisst og helhetlig språkpolitikk i Norge. Norge har to likestilte riksspråk, en unik samisk språkkultur og en rekke minoritetsspråk. Likestillingspolitikken for nynorsk og bokmål må fortsette, også når nye medier og ny teknologi tas i bruk. Det er viktig å bevare norsk som fagspråk innenfor forskning og høyere utdanning.

Derfor vil Venstre:

- Lage en plan for styrking og opprusting av skolebibliotekene.
- Utvide innkjøpsordningene for litteratur til å gjelde saksprosa.
- Styrke Det flerspråklige bibliotek og flerkulturelle bibliotekprosjekter.
- Styrke de nasjonale leseprosjektene.
- Støtte etableringen av en nasjonal språkbank.

- 1 - Opprettholde støtteordningen for distriktsbokhandlene.
2

3 **8.2. Museer og kulturarv**

4 Museene er en sentral del av kulturtilbudet i Norge, og er viktige for å ta vare på våre
5 kulturminner. Museene er blant de mest besøkte kulturinstitusjonene i samfunnet, og
6 besøkstallene er økende. Det er viktig å forsterke denne utviklingen, noe som forutsetter
7 at museene er attraktive for publikum med hensyn til samlinger og lokaliteter, samt
8 holder høy faglig kvalitet. Venstre vil derfor fortsette satsingen på museer etter at
9 museumsreformen er fullfinansiert.

10
11 Museumssektoren har nylig vært gjennom en periode med sammenslåing av enheter for å
12 etablere sterkere fagmiljøer, bedre utnyttelse av ressursene og mer samarbeid.
13 Sammenslåingen har i store trekk vært riktig, men kan ha hatt enkelte uheldige utslag og
14 bør derfor evalueres. For Venstre er det viktig at ikke det frivillige engasjementet i
15 museene forsvinner.

16
17 Venstre vil at det skal utarbeides en nasjonal plan for samlingsforvaltning, samt bevilge
18 midler slik at museene kan bygge opp ytterligere forsknings- og formidlingskompetanse.
19 Venstre vil legge til rette for ytterligere samarbeid mellom ulike kultur- og
20 samfunnsinstitusjoner, for eksempel skole, bibliotek og museer. Den kulturelle
21 skolesekken vil være sentral i denne sammenhengen.

22
23 Venstre er bekymret for tapet av viktige kulturminner. Venstre vil øke satsingen på
24 kulturminnevern. Venstre mener at arbeidet med fredning bør bygge opp under eiernes og
25 brukernes motivasjon til å bruke kulturarven. Venstre vil utvikle de statlige virkemidlene
26 slik at eierne fortsatt kan ta ansvar for egne kulturminner gjennom bruk. Eiere av
27 kulturminner som får bruksverdien redusert som følge av fredning, bør få økonomisk
28 støtte.

29
30 Små og utsatte fag bidrar til å ivareta og videreutvikle vår kulturarv. Venstre frykter at
31 slike fag kan bli borte. Venstre vil derfor sikre utdanning innen små og verneverdige fag
32 gjennom et variert tilbud fra stipender til utvikling av mastergrader.

33
34 Derfor vil Venstre:

- 35 - Styrke organisasjonsutvikling og ledelsesfunksjonene ved museene.
 - 36 - Innføre skatte- og avgiftsincitiver for å styrke kulturminnearbeidet.
 - 37 - Utarbeide en nasjonal plan for samlingsforvaltning og samlingsformidling.
 - 38 - Bevilge midler slik at museene kan bygge opp ytterligere forsknings- og
39 formidlingskompetanse.
 - 40 - Utarbeide en konkret opptrappingsplan mht. magasin- og bygningsmessige
41 forhold i universitetsmuseene.
 - 42 - Ta initiativ til et nordisk samarbeid om utdanning innen små/verneverdige fag.
- 43

1 **8.3. Mediepolitikk**

2 Venstre vil bevare NRK som en sterk allmennkringkaster. Dette forutsetter at
3 finansieringen av NRK er tilfredsstillende. Venstre mener imidlertid at ordningen med
4 lisensfinansiering er foreldet og vil heller finansiere NRK over statsbudsjettet.

5
6 Venstre er bekymret for utviklingen på eierskapssiden i mediesektoren ved at ett eller
7 flere selskap i samarbeid kontrollerer hele eller deler av verdikjeden, fra produksjon av
8 innhold til distribusjon av innhold til sluttbrukeren. Venstre vil lage én medieeierskapslov
9 og et felles regelverk knyttet til eierskap- og strukturer i mediesektoren.

10
11 Venstre vil videreføre pressestøtten som et virkemiddel til å opprettholde mangfold i
12 pressen. Venstre vil endre pressetøtten slik at ingen enkeltaviser får uforholdsmessig mye
13 støtte og slik at mer av støtten gis til lokalaviser.

14
15 Derfor vil Venstre:

- 16 - Avskaffe kringkastingsavgiften og finansiere NRK over statsbudsjettet.
- 17 - Lage én medieeierskapslov.
- 18 - Ha en pressestøtte som sikrer mangfold, og hvor ingen enkeltaviser får
- 19 uforholdsmessig mye støtte.

20 21 **8.4 Spill**

22 Venstre har som utgangspunkt at det er forskjell på det man ikke liker og det man vil
23 forby. Dette gjelder også spillpolitikk. Venstre vil ha en overordnet nasjonal spillpolitikk,
24 men lokale myndigheter skal ha en betydelig frihet innenfor nasjonale rammer.

25
26 Spillpolitikk vil i framtida omhandle langt mer enn gevinstautomater. Venstre vil derfor
27 ta initiativ til en helhetlig gjennomgang av spillpolitikken. I forbindelse med dette ønsker
28 vi blant annet å åpne for et prøveprosjekt med et lisenssystem for spill på internett.

29
30 Venstre mener at alle tilbydere av spill skal behandles likt, forutsatt at de oppfyller
31 offentlige krav til virksomheten. Venstre er kritisk til den posisjonen Norsk Tipping etter
32 hvert har opparbeidet seg som spilltilbyder, og mener at for mye makt er samlet på for få
33 hender.

34
35 Derfor vil Venstre:

- 36 - At NRKs sendinger skal være ukrypterte slik at de blir tilgjengelig for alle.
- 37 - Foreta en helhetlig gjennomgang av norsk spillpolitikk.
- 38 - Åpne for prøveprosjekt med et lisenssystem for pengespill på internett.
- 39 - Igangsette en bred evaluering av Norsk Tippings virksomhet og monopolposisjon.

40 41 **8.5 En moderne åndsverklov og opphavsrett**

42 Venstre mener at dagens åndsverkslovgivning ikke er tilstrekkelig tilpasset vårt moderne
43 samfunn. Ny teknologi gir kunstnere og forbrukere store muligheter, men skaper nye
44 utfordringer. Balansen mellom samfunnets og forbrukernes behov for åpenhet,
45 tilgjengelighet og spredning av åndsverk, og kunstnerens krav på anerkjennelse og
46 vederlag, må bedres. Venstre mener at det må utvikles modeller for vederlag for

1 åndsverksskaperen som gjør det mulig å tillate fri fildeling. Gjeldende lover og regler,
2 både nasjonale og internasjonale, må forandres slik at det gjøres helt klart at de bare
3 regulerer anvendelse og kopiering av verker i kommersiell sammenheng.
4

5 I dag er opphavsretten på et produkt opphavspersonens levetid pluss 70 år. Venstre mener
6 dette er urimelig lang tid. Venstre vil også gjøre det enklere å bearbeide og gjenbruke
7 deler av gamle verk og produksjoner, såkalt sampling.
8

9 Venstre mener at enhver som har kjøpt bruksretten til et åndsverk må ha
10 teknologinøytrale muligheter til å bruke åndsverket som en vil. Det betyr at produsent og
11 teknologileverandør ikke skal kunne styre hvordan borgere for eksempel skal spille av
12 den musikken de har kjøpt ved hjelp av DRM (Digital Rights Management).
13

14 Derfor vil Venstre:

- 15 - Redusere opphavrettens vernetid.
- 16 - At norske åndsverk gjøres tilgjengelig for fri bruk når vernetiden utløper.
- 17 Nasjonalbiblioteket skal gis ansvaret for å registrere og synliggjøre disse verkene.
- 18 - Støtte bruken av fribrukslisenser.
- 19 - Sette i gang en offentlig utredning for å oppdatere dagens åndsverk- og
20 opphavsrettslovgivning, både nasjonalt og internasjonalt.
- 21 - Sørge for at forskningsresultater som er finansiert med offentlige midler skal
22 gjøres gratis tilgjengelig for allmennheten umiddelbart etter publikasjon.
23

24 **8.6 Samisk kultur**

25 Samfunnet har et ansvar for å gi urbefolkningens kultur i Norge anledning til å utvikle
26 seg på egne premisser. Venstre vil styrke de samiske forskningsmiljøene, og
27 læreboksituasjonen på samiske språk må bli mye bedre enn i dag. Kringkastingsselskaper
28 med allmennkringkastingsoppgaver må tilby sendinger på samisk eller teksten på samisk.
29 Samisk formkultur skal vies særlig oppmerksomhet og sikres bevaring og utvikling
30 gjennom opplæring og forskning.
31

32 Derfor vil Venstre:

- 33 - Gi støtte til utgivelse av litteratur og aviser på samisk språk.
34

35 **8.7 Et inkluderende kulturliv**

36 Kulturutveksling er et viktig integrerende tiltak. Det er derfor viktig at forholdene legges
37 til rette for at ulike minoriteter får uttrykt sine kulturer, og samtidig får ta del i den
38 tradisjonelt norske.
39

40 De offentlig støttede kulturinstitusjonene har et særlig ansvar for å legge til rette for et
41 tilbud som også er tilpasset nye publikumsgrupper. Venstre mener det flerkulturelle
42 kulturfeltet må få mer forutsigbare og helhetlige rammer.
43

44 Derfor vil Venstre:

- 45 - Gi kulturarbeidere lettere adgang til visum.
- 46 - Gi offentlig støtte til flerkulturelle kulturinstitusjoner.

1

2 **8.8 Arkitektur og estetikk**

3 De fysiske omgivelsene utgjør rammene for våre liv, og god arkitektur virker berikende
4 for samfunnet. Også i skjæringspunktene mellom kultur, næring, nyskaping og eksport er
5 arkitektur viktig. Venstre mener det er behov for en økt bevissthet om betydningen av
6 god arkitektur for utviklingen av byer, tettsteder og bomiljøer.

7

8 Derfor vil Venstre:

- 9 - Ta initiativ til et samlet løft for å utvikle lokalsamfunn med gode fellesarealer
10 og god arkitektur.

11

12 **8.9 Idrett**

13 Idrett er Norges største folkebevegelse. Idrettslag spiller en stor rolle for trivsel og
14 folkehelse. Den offentlige innsatsen må i sterkere grad rettes inn mot å sikre mangfoldet i
15 idretts-Norge og gi tilbud som aktiviserer barn og unge. Tilskuddsordninger må støtte opp
16 om lokalt engasjement, ikke reserveres for store prosjekter.

17

18 Derfor vil Venstre:

- 19 - Prioritere bygging og vedlikehold av idrettsanlegg for breddeidrett.

20

9. Innvandring og integrering

9.1. Innvandring

Venstres baserer sin innvandringspolitikk på liberale prinsipper om at enkeltmenneskets frihet er grunnleggende. Menneskers frie bevegelser over landegrensene er en grunnleggende liberal verdi, til beste for det enkelte menneske og for samfunnene. Innvandring er både positivt og helt nødvendig for Norge. Vi trenger mangfold, kulturelle impulser og arbeidskraft. Det er også avgjørende at vi viser solidaritet med forfulgte mennesker gjennom flyktningspolitikken.

Alle mennesker skal behandles som individer, ikke kollektivt som en gruppe. Derfor er individuell saksbehandling et gjennomgående prinsipp i Venstres innvandringspolitikk. Venstre ønsker mer fleksible regler og en mer fleksibel behandling av regelverket. Dagens byråkrati i utlendingssaker er unødvendig tungvint og ivaretar ikke søkerens rettssikkerhet tilstrekkelig.

Venstres innvandringspolitikk baserer seg på to hovedprinsipper:

- Norge skal ta sin del av forpliktelsen overfor forfulgte, og Norge skal ta imot flyktninger som trenger beskyttelse.
- Norge skal være åpent for mennesker som ønsker å bidra i det norske samfunnet.

9.1.1. Flyktninger og asyl

Venstre ønsker en mer human asylpolitikk, der spesielt barn og kvinner får bedre vilkår og vern. Vi ønsker å grunnlovsfeste retten til å søke asyl. Kritikk fra FNs høykommissær for flyktninger må tas alvorlig. Alle saker hvor Norge kritiseres av høykommissæren skal tas opp til ny behandling, der en spesielt vurderer og vektlegger ankepunktene fra FN.

Det er nødvendig å beskytte asylinstituttet til fordel for de som er reelle flyktninger. Arbeidssøkere skal avvises i asylkøen, og heller få en mulighet til å arbeidsinnvandre. som Asylsøkere som misbruker asylinstituttet ved å drive kriminell aktivitet, må få en rask reaksjon fra politi og rettsvesen og raskt utvises.

Derfor vil Venstre:

- Ha kortere saksbehandlingstid.
- Øke antallet kvoteflyktninger fra FN.
- Innføre en regel om ny saksbehandling ved kritikk fra FNs høykommissær for flyktninger.
- Senke terskelen for å få kjønnsbasert asyl.
- At alle enslige mindreårige asylsøkere blir satt under barnevernet, også de mellom 15 og 18 år.
- Innføre en ordning med ambassadeasyl som gir mennesker på flukt muligheten til å søke asyl via en norsk ambassade eller et konsulat.
- Styrke rettssikkerheten for asylsøkere og foreta en helhetlig evaluering av Utlendingsnemnda.

- 1 - At ofre for menneskehandel skal få utsatt utreise og hjelp til reetablering i
2 hjemlandet.
3

4 **9.1.2. Visum**

5 Regelverket og behandlingen av søknader om visum og opphold i Norge er ikke tilpasset
6 dagens samfunn. Venstre vil arbeide for at det skal bli lettere å få visum til Norge, at
7 saksbehandlingstiden blir kortere og for at antallet visumpliktige land reduseres.
8

9 Derfor vil Venstre:

- 10 - At det i forbindelse med visum etableres ordning med dokumentasjon ved retur til
11 hjemlandet, slik at påstand om mulig misbruk ikke benyttes som grunnlag for å
12 nekte besøksvisum.
13 - Innføre en ordning med kjærlighetsvisum som gir norsk-utenlandske par
14 muligheten til å bo 12 måneder sammen i Norge.
15

16 **9.1.3. Familieinnvandring**

17 I utgangspunktet må familiegjennforening i stor grad tillates, både av humane grunner og
18 av hensyn til integrering.
19

20 Dessverre er det slik at enkelte misbruker familiegjennforening. Venstre vil ikke tolerere
21 slikt misbruk, både av hensyn til troverdigheten til ordningen og av hensyn til ofrene.
22 Venstre vil ikke innføre tiltak som rammer store grupper, slik som aldersgrenser eller
23 tilknytningskrav. Vi vil satse på treffsikre tiltak og innføre strengere regler og virkemidler
24 for å bekjempe misbruket av reglene.
25

26 Derfor vil Venstre:

- 27 - Bekjempe tvangsekteskap i Norge, ikke ved å bruke aldersgrenser eller
28 tilknytningskrav.
29 - Vurdere å innføre en viljeserklæring for alle som er lovlig bosatt i Norge og som
30 skal reise utenfor EU for å gifte seg.
31 - Innføre et anonymt vitneprov i intervju med utlendingsmyndighetene om
32 familiegjennforening.
33 - Øke kunnskap og satsing mot tvangsekteskap i skoleverket, helsevesen, blant
34 fritidsarbeidere og andre som jobber med unge.
35 - Etablere flere beredskapshjem til mindreårige som har brutt med familien sin på
36 grunn av vold eller trusler om tvangsekteskap.
37 - Gi klare instruksjoner til norske utenriksstasjoner om å være restriktive med å
38 innvilge oppholdstillatelse dersom det er tvil om at ekteskapet inngås frivillig.
39

40 **9.1.4. Ulovlige innvandrere**

41 Venstre mener det må være et mål at så få som mulig skal oppholde seg ulovlig i Norge.
42 En del av løsningen er å tvangsreturnere flere som har fått avslag på sin søknad. En rekke
43 utlendinger kan ikke sendes ut etter avslått asylsøknad, enten fordi Norge ikke har
44 returavtale med hjemlandet, fordi hjemlandet nekter å ta imot vedkommende, eller fordi
45 det ikke er mulig med tvangsreturnering. Utlendinger som ikke har lovlig opphold, må
46 enten sendes ut av landet eller gis et oppholdsgrunnlag.

1
2 Derfor vil Venstre:

- 3 - Tvangsreturnere hurtigere etter endelig avslag.
- 4 - I visse tilfeller åpne for å gi irregulære innvandrere adgang til et nytt intervju hos
- 5 utlendingsmyndighetene.
- 6 - At utlendingens botid i riket kan være et relevant hensyn i vurderingen av opphold
- 7 på humanitært grunnlag.
- 8 - Sørge for at de som oppholder seg ulovlig i landet får rett til helsehjelp utover
- 9 akutt hjelp når manglende hjelp kan få alvorlige helsemessige konsekvenser.

10 11 **9.1.5. Arbeidsinnvandring**

12 Konkurransen om arbeidskraft vil øke, og Norge må delta i denne konkurransen. Norge

13 trenger både ufaglært og velkvalifisert arbeidskraft. Venstre vil på denne bakgrunn

14 modernisere arbeidsinnvandringsreglene.

15
16 Derfor vil Venstre:

- 17 - Fjerne alle begrensninger på innvandring fra EØS-land.
- 18 - Innføre et jobbsøkervisum slik at folk utenfor EØS lettere kan få søke jobb i
- 19 Norge.
- 20 - Åpne for at bedrifter forhåndsgodkjennes slik at spesialister kan påbegynne
- 21 arbeidet sitt mens Utlendingsdirektoratet (UDI) behandler søknaden.
- 22 - At utenlandske studenter som har tatt høyere utdanning i Norge, gis rett til
- 23 arbeidstillatelse i fem år etter fullført utdanning, med mulighet for forlengelse.

24 25 **DISSENS:**

26 Et mindretall i programkomiteen ønsker følgende strekpunkt i tillegg:

- 27 - At alle som får heltidsjobb i en aktiv norsk virksomhet skal få en betinget
- 28 arbeids- og oppholdstillatelse.

29 30 31 32 33 **9.2. Integrering**

34 En forutsetning for at innvandringen skal lykkes er en god integrering og at de som

35 kommer hit ønsker integrering og respekterer norske lover. Enkelte minoritetsspråklige

36 står i dag mer eller mindre utenfor samfunnet. Dette åpner for nye sosiale underklasser,

37 fattigdom og økt kriminalitet. Derfor mener Venstre at vi trenger en bedre

38 integreringspolitikk, som ikke bare omfatter gode offentlige tilbud, men som også

39 stimulerer private initiativ og frivillighet.

40
41 Språk og gjensidig kulturforståelse er nøkkelen til integrering. Få innvandrere vil beherske

42 norsk etter fullført norskkurs. Derfor er det viktig med uformell språktrening og uformelle

43 nettverk som stimulerer språkutvikling og gjensidig integrering.

44
45 Venstre vil ta initiativ til en gjennomgang av opplæringstilbudet for alle som får fast

46 opphold i Norge. Dette gjelder både norskopplæring og godkjenning/kvalifisering for

1 ulike arbeidsoppgaver. Venstre ønsker å se dette tilbudet i sammenheng med
2 voksenopplæringen for øvrig.

3

4 Derfor vil Venstre:

- 5 - Tilby norskopplæring umiddelbart etter at oppholdstillatelse er innvilget.
- 6 - Utvide introduksjonskurset for nyankomne og innføre eksamen ved avsluttet kurs.
- 7 - Gi økt støtte til frivillige organisasjoner som jobber med integrering og stille
8 mindre byråkratiske krav.
- 9 - Gi støtte til kommuner som innfører språktrening og gratis kjernetid i barnehager
10 for barn som har dårlige norskkunnskaper.
- 11 - Innføre forsøk med anonyme søknader i offentlig sektor. Ved å anonymisere
12 søknaden før den som skal ansette ser den, vil kun kvalifikasjonene komme fram
13 av søknaden.
- 14 - At staten og kommunene bør pålegge seg selv mål for å øke andelen av
15 innvandrere ved ansettelse.

16

10. Utenriks og forsvar

1
2
3 Det sosialliberale målet om økt frihet for alle, innebærer en kamp for global omfordeling
4 av ressurser. Målet for Venstres utenrikspolitikk er derfor en mer rettferdig fordeling, å
5 styrke menneskerettigheter og demokrati verden over og å fremme respekten for
6 internasjonal lov og rett.

7
8 Globalisering og en sunn markedsøkonomi har løftet flere mennesker ut av fattigdom de
9 siste tre tiårene enn noen gang tidligere i verdenshistorien. Denne utviklingen skyldes
10 blant annet velfungerende nasjonale og internasjonale markeder, sterkere forpliktelser
11 overfor sivile og politiske menneskerettigheter i de fleste stater, og fungerende
12 internasjonalt samarbeid på en rekke områder.

13
14 Men omtrent en milliard mennesker har liten eller ingen nytte av globaliseringen. Noen
15 blir til og med fattigere og marginalisert. Venstre vil at det utvikles rettferdige, globale
16 regler som gjør at fattige land og folk får de største fordelene og i størst mulig grad
17 unngår negative konsekvenser av globalisering.

18
19 Et nytt trusselbilde og nye maktforhold krever mer forpliktende, global politikk og
20 internasjonalt og regionalt samarbeid. Det er nødvendig med sterkere politisk styring på
21 globalt nivå. Venstre vil derfor styrke FN og internasjonale institusjoner, blant annet
22 gjennom globale skatter.

23 24 **10.1. Menneskerettigheter er universelle**

25 Verden i dag er stor grad preget av en åpen verdensøkonomi. En av utfordringene
26 framover blir å sikre at markedsøkonomi og handel kombineres med liberale demokratier
27 og menneskerettigheter. Kampen for demokrati og menneskerettigheter står sentralt i en
28 sosialliberal utenrikspolitikk. Venstre vil styrke utviklingen av fungerende rettsstater som
29 gir likhet for loven, garanterte rettigheter og alminnelig rettssikkerhet gjennom
30 uavhengige domstoler som setter grenser for maktutøvelse.

31
32 Frivillige organisasjoner i utviklingsland bør i større grad enn i dag støttes i sitt arbeid.
33 Mange frivillige organisasjoner gjør en viktig jobb for å muliggjøre og styrke
34 demokratiske prosesser i det sivile samfunnet, ansvarliggjøre egne myndigheter,
35 etterspørre åpenhet, samt levere tjenester innenfor de rammer og det omfang som
36 bestemmes av samarbeidslandets myndigheter. Slik støtte kan blant annet skje via norske
37 frivillige organisasjoner.

38
39 Norge har flere ganger hatt en konstruktiv pådriverrolle i FN-forhandlinger om
40 internasjonale menneskerettighetstraktater og tilleggsprotokoller til disse. Denne rollen
41 må Norge ikke vike fra. Venstre er bekymret for at Norge har tatt til orde for å vedta
42 lavere standarder for statenes forpliktelse til å ivareta de økonomiske, sosiale og
43 kulturelle rettigheter enn det som er gjeldende for de øvrige menneskerettighetene.

44
45 Norske bedrifter har betydelig innflytelse på sosial, politisk og økonomisk utvikling i de
46 land de opererer i. Venstre vil derfor arbeide for at norske bedrifter tar

1 menneskerettighetshensyn og har større åpenhet om utenlandsvirksomheten. Korrupsjon
2 er aldri akseptabelt, verken i Norge eller i utlandet. Norske bedrifter bør også sikre høye
3 standarder på miljø-, arbeids- og produksjonsforhold i de land de opererer i. Venstre vil
4 at Norge skal være en pådriver for å utvikle forpliktende internasjonale avtaler for
5 bedriftenes sosiale ansvar innenfor internasjonale organisasjoner som Verdens
6 handelsorganisasjon og/eller FN.

8 **10.2. FN**

9 En global økonomi krever global politikk og internasjonal rett. Derfor vil Venstre at
10 folkeretten og FN må få større betydning i utenrikspolitikken. FN må styrkes og gis økt
11 legitimitet for å sikre fred og stabilitet i verden. FNs apparat for å lede og koordinere
12 internasjonale styrker, nødhjelp og utviklingsbistand på en effektiv og målrettet måte må
13 styrkes gjennom globale skatter.

14
15 Maktstrukturene i FN avspeiler verden slik den var i 1945, noe som reduserer effektivitet
16 og legitimitet. Venstre ønsker dyptgripende reformer av Sikkerhetsrådet. Sikkerhetsrådets
17 sammensetning må endres. De store landenes vetorett bør endres, slik at det kreves to
18 stemmer for å blokkere et vedtak.

19
20 Sikkerhetsrådet må kunne gi mandat til å gripe inn i enkeltland for å forhindre folkemord
21 og andre grove brudd på menneskerettigheter. FN må i visse tilfeller kunne påta seg
22 ansvaret for å styre et krigsherjet landområde inntil valg har blitt avholdt og lov og orden
23 er etablert.

24
25 Derfor vil Venstre:

- 26 - Reformere FN-systemet. FN må bli mer effektivt i forhold til oppnåelse av mål,
27 og demokratiseres for å bli mer legitimt, blant annet overfor utviklingslandene.
- 28 - At FN bør opprette United Nations Country Team (UNCT) i flere land for å bedre
29 koordineringen av de forskjellige FN-organene.
- 30 - At Sikkerhetsrådets sammensetning gjøres mer representativt.
- 31 - At FN delvis bør finansieres gjennom globale skatter, for eksempel global CO₂
32 avgift på grensekryssende fly- og båttransport og skatt på ressursutnyttelse i
33 internasjonale farvann.

34 35 **10.3. Utviklingspolitikk**

36 Venstres utviklingspolitikk har tre elementer; å fremme bedre handelsbetingelser for
37 utviklingsland, fremme lokalt næringsliv og yte bistand. Venstre ønsker å styrke det
38 multilaterale utviklingsarbeidet i regi av FN. Venstre vil derfor at mest mulig av
39 bistandsmidlene skal reguleres av multilaterale avtaler. Venstre mener vi må ta i bruk
40 flere virkemidler i utviklingspolitikken, blant annet handel, næring, bilateralt og
41 multilateralt samarbeid, kapitalforvaltning, forskning og utdanning og forbrukerpolitikk.

42 43 **10.3.1 Internasjonal handel og næringsutvikling**

44 Venstre vil at det utvikles rettfærdige, globale rammebetingelser som gjør at
45 utviklingsland og deres folk får de største fordelene, og i størst mulig grad unngår
46 negative konsekvenser av globalisering. Handelsbarrierer, handelsvridende subsidier og

1 andre mekanismer som favoriserer rike land, må reduseres og erstattes av et
2 handelsregime som ivaretar utviklingslandenes interesser på en bedre måte. Derfor mener
3 Venstre at arbeidet i Verdens handelsorganisasjon (WTO) må gå videre. Norge må aktivt
4 bidra til at WTO-systemet reformeres, åpnes og demokratiseres. Fattige lands interesser
5 må prioriteres framfor rike industrilands nasjonale særinteresser.

6
7 Venstre mener dagens internasjonale gjeldssletteordninger må utvides slik at flere fattige
8 land kan få slettet gjelden sin. Gjeldsslette må gis til land som viser evne og vilje til
9 reform for bedre styresett og investering i helse og utdanning. Ved siden av
10 gjeldssletteordninger er det få tegn til bedring i rammevilkår til utviklingsland de siste
11 årene eller i nær framtid. Venstre vil bidra til å bedre utviklingslands rammevilkår for
12 næringslivet.

13
14 Utviklingsland må kunne innvilges særvilkår inntil de har bygget opp et
15 konkurransedyktig næringsvirksomhet, og gis anledning til å beskytte sensitive næringer
16 og viktige samfunnsinteresser. Industriland må redusere landbrukssubsidier og
17 handelshindringer, og i større grad legge til rette for import fra fattige land. Norge bør
18 legge utviklingsmål til grunn for sin handelspolitikk og støtte de fattigste landene under
19 forhandlinger om internasjonale handelsavtaler.

20
21 Derfor vil Venstre:

- 22 - Arbeide for en WTO-avtale med et rettferdig, globalt regelverk som bygger ned
23 tollbarrierer og sikrer like muligheter for utvikling.
- 24 - Ta initiativ til å opprette et globalt konkurransetilsyn for å sikre at markeder ikke
25 preges av store globale monopoler.
- 26 - Legge til rette for mikrokredittordninger.
- 27 - At en større del av Statens pensjonsfond investeres i utviklingslands markeder når
28 dette ikke svekker avkastningen for fondet som helhet.
- 29 - At Norge legger til rette for norske bedrifters investeringer i fattige land.
- 30 - At Norge oppretter et såkornfond for innvandrere fra fattige land som ønsker å
31 starte næringsvirksomhet i hjemlandet.
- 32 - At kjøp av Clean Development Mechanism og Joint Implementation
33 ("klimakvoter") ikke bare skal vurderes etter pris, men også etter hvor kjøpene
34 kan ha størst utviklingseffekt.
- 35 - Norge innfører et program som sikrer minst utviklede land (MUL-land) og
36 afrikanske mellominntektsland full adgang til norske markeder.
- 37 - Redusere handelsvridende subsidier.

38 39 **10.3.2. Bistand**

40 Venstre mener bistand er nødvendig for å hjelpe enkelte land ut av fattigdom. For Venstre
41 er det mål at alle får del i den globale velstandsutviklingen og at bistand bidrar til å sikre
42 en bedre fordeling i enkelte utviklingsland. Bistand må gå til å sikre rent vann, egen
43 matproduksjon, nødvendig helsetjenester, gi mennesker god utdanning og bygge opp
44 infrastruktur. Det er spesielt viktig å styrke kvinners rettigheter, herunder tilgang på
45 skolegang og helsetjenester. Norsk bistand må også gå til undervisning og
46 helseopplysning som kan redusere overbefolkning og til å sikre utvikling av stabile
47 demokratiske regimer som beskytter menneskerettighetene.

1
2 Bedre kvalitet på bistand er viktig fordi dårlig bistand kan gjøre stor skade i
3 utviklingsland. Dessuten vil dårlig bistand undergrave det politiske grunnlaget for å yte
4 bistand fra Norge.

5
6 Utviklingsland selv skal styre og eie sin utvikling. Men Venstre mener det er legitimt å
7 stille krav om demokrati og respekt for grunnleggende menneskerettigheter slik at vi kan
8 stimulere utviklingsland til en positiv utvikling.

9
10 Venstre mener bistand i dag er for lite fokusert på næringsutvikling, teknologioverføring
11 og miljø.

12
13 Derfor vil Venstre:

- 14 - At norsk bistand skal ligge på minst 1 prosent av Norges Bruttonasjonalinntekt
- 15 (BNI).
- 16 - At det skal være større åpenhet i forbindelse med tildeling av budsjettstøtte og
- 17 annen bistand.
- 18 - Iverksette uavhengige evalueringer av bistandens effekt.
- 19 - Styrke rutiner og prosedyrer for å rydde opp når det foreligger mistanke om
- 20 mislighold og korrupsjon.
- 21 - At Norge skal oppgradere eksisterende stipendprogrammer for studenter fra
- 22 fattige land, og gi langt flere muligheten til å ta høyere utdanning i Norge.

23 24 **10.4. Samarbeid i Europa**

25 Globaliseringen har økt behovet for internasjonalt samarbeid og overnasjonal politisk
26 styring. Utfordringen er å finne en balanse mellom effektiv styring, demokratisk
27 deltakelse og kontroll og det grunnleggende liberale prinsipp om at avgjørelser skal tas
28 nærmest der avgjørelsen gjelder.

29
30 Venstre er grunnleggende positiv til et sterkt europeisk samarbeid. Norsk europapolitikk
31 utøves i dag gjennom medlemskap i Nordisk Råd, Europarådet, NATO, OECD, OSSE og
32 EØS-avtalen. Norge deltar aktivt i disse organisasjonene for å etablere felles spilleregler
33 og for å fremme våre verdier og interesse. EU er Norges viktigste handelspartner, og en
34 sterkere integrasjon mot EU vil være positivt for norsk og europeisk næringsliv, handel
35 og utvikling. Venstre er også positiv til en felles europeisk sikkerhetspolitikk som bygger
36 bro mellom øst og vest.

37
38 Norges forhold til EU er i dag regulert gjennom EØS-avtalen. Den har fungert godt for
39 norske økonomiske interesser, der landbruks- og fiskeripolitikk har vært holdt utenfor
40 avtalen. Men innlemmelse av stadig nytt EØS-regelverk i norsk lov stiller folkestyret
41 overfor nye utfordringer. Venstre vil derfor at EØS-prosessene i Norge gjøres mer åpne
42 og tilgjengelige, og at midler til forvaltningens og organisasjonenes arbeid overfor EU
43 styrkes.

44
45 For Venstre er det viktig å presisere at spørsmålet om norsk medlemskap i EU bare kan
46 avgjøres av Stortinget etter en ny folkeavstemning. Venstres stortingsrepresentanter vil

1 følge folkets råd under stortingsbehandlingen. Eventuelle nye forhandlinger med EU om
2 medlemskap må ha basis i en bred oppslutning i det norske folk, ved at det gjennomføres
3 en egen folkeavstemming om Norge på nytt skal søke medlemskap. Dersom det ikke
4 holdes en slik rådgivende folkeavstemming før en eventuell søknad, står Venstres
5 stortingsrepresentanter fritt til å vurdere en ny søknad.
6

7 **Alternativ 1:**

8 Det er et grunnleggende for Venstre at flere beslutninger som angår enkeltpersoner skal
9 flyttes fra Stortinget og regjeringen til det lokale demokratiet. Et norsk EU-medlemskap
10 vil føre til det motsatte. Ved et norsk medlemskap i EU må Norge ratifisere Roma-
11 traktatene og dette vil innebære en vesentlig maktoverføring bort fra borgerne; fra
12 Stortinget til Europaparlamentet og Kommisjonen.
13

14 Venstre ser også at Norge ved å stå utenfor EU representerer en uavhengig stemme i
15 internasjonale prosesser. Venstre mener at denne stemmen, fra et rikt og uavhengig land,
16 fortsatt trengs i kampen for rettferdighet, fred og for en global, bærekraftig utvikling.
17 Derfor vil Venstre at Norge bør videreutvikle tilknytningen til EU ved større nasjonal
18 åpenhet og flere inkluderende prosesser i EØS-samarbeidet, men uten å søke om
19 medlemskap.
20

21
22
23
24 **Alternativ 2:**

25 Venstre mener Norges stemme er viktig i det europeiske demokratiet. Et norsk
26 medlemskap i EU vil øke Norges påvirkningskraft på EUs beslutninger. I dag
27 implementerer Norge direktiver gjennom EØS-avtalen uten at vi har hatt mulighet til å
28 påvirke innholdet. Et EU-medlemskap vil styrke Norges påvirkning på EUs beslutninger
29 og dermed det norske demokratiet.
30

31 EU er en union i vekst og utvikling med demokratiske utfordringer. Venstre ser likevel at
32 utviklingen går mange steg i riktig retning, og ønsker at Norge skal bidra til at EU blir et
33 mer åpent og demokratisk system. Et medlemskap i EU vil kunne gjøre at Norge får mer
34 innflytelse på utfordringene vi står ovenfor for å sikre fred og velferd. Derfor mener
35 Venstre at Norge bør søke å melde seg inn i den Europeiske Union.
36
37
38
39

40 **10.5 Forsvaret**

41 Norsk sikkerhet ivaretas best gjennom å bidra til fred, frihet og demokrati i flest mulig
42 land, kombinert med reell vilje til en rettferdig internasjonal utvikling. Økt handel,
43 samkvem, samarbeid og dialog er de beste virkemidlene for fred mellom ulike stater.
44

45 Norges ressursmessige rikdom og geopolitiske plassering krever både et selvstendig
46 norsk forsvar og et forpliktende internasjonalt forsvarssamarbeid. Norges posisjon som

1 energieksporthør og forvalter av naturressurser i store havområder legger også føringer for
2 norsk sikkerhetspolitikk. Det er viktig at Norge er i stand til å hevde suverenitet, suverene
3 rettigheter og utøve myndighet i norske områder. Dette krever en sammensatt og sterk
4 tilstedeværelse i nordområdene.

5
6 Venstre mener at NATO skal være vår viktigste forsvarsallianse. Innenfor rammene av
7 NATO-samarbeidet mener Venstre at Norge bør søke et nærmere forsvarspolitisk
8 samarbeid med de nordiske landene og EU.

9
10 Forsvaret må være en profesjonell, responseffektiv og dynamisk organisasjon. Innenfor
11 de politiske målene og de økonomiske og etiske rammene satt av Stortinget, må forsvaret
12 stå så fritt som mulig til å strukturere og organisere seg selv. Plasseringen av militære
13 styrker og stasjoner skal ikke brukes som et distriktspolitisk virkemiddel.

14 Venstre mener det er viktig at vi har et Heimevern over hele landet som har et territorielt
15 ansvar, men som også kan bistå militær tilstedeværelse i utsatte områder.

16
17 Det er fortsatt et stort behov for landstyrker som også kan bidra i operasjoner i utlandet.
18 Hærstyrkene er den største andelen av slike bidrag. Venstre mener derfor hæren må
19 styrkes. Venstre mener Norge fortsatt bør delta aktivt i internasjonale militære
20 operasjoner. Dette bør skje ut fra en vurdering av hver enkelt operasjon basert først og
21 fremst på hensynet til fred og frihet i den aktuelle region. Også militære og politiske
22 forpliktelser og kapasitet i Norge må vektlegges.

23
24 For Venstre er det et bærende prinsipp at internasjonale militære operasjoner ikke skal
25 skje uten et mandat fra FN. De militære operasjonene må koordineres tett med humanitær
26 og utviklingsmessig bistand. Militære operasjoner uten FN-mandat kan bare godtas i helt
27 ekstreme tilfeller, der det kan forhindre etnisk rensing og folkemord.

28
29 Derfor vil Venstre:

- 30 - At Norge fortsatt skal delta i internasjonale militære operasjoner med FN-mandat.
- 31 - Fortsette arbeidet med et sterkere nordisk forsvarssamarbeid.
- 32 - Styrke hæren.
- 33 - Ha heimevern over hele landet.

34 35 **10.6 Verneplikten**

36 Venstre vil basere det norske forsvaret på verneplikt, som også kan brukes som
37 rekruttering til vervet tjeneste. Dette vil kunne sikre forsvarets rekrutteringsgrunnlag for
38 bedre utdannede og trente soldater, som også er egnet til internasjonale oppgaver.

39
40 Venstre vil at også at andre enn de militært vernepliktige får delta i en norsk
41 totalforsvarsstrategi. Dette må inkludere sivile vernepliktige, når det skjer i respekt for
42 deres overbevisning. Venstre vil utrede muligheten for å avtjene siviltjeneste som
43 fredsarbeider i utlandet. Siviltjenesten må reduseres til samme varighet som
44 militærtjenesten. Venstre er i mot fengsling av militærnektre.

45
46 Derfor vil Venstre:

- 1 - Basere det norske forsvaret på verneplikt, som også kan brukes som rekruttering
2 til vervet tjeneste.
3

4
5 **DISSENS:**

6 Et mindretall i programkomiteen vil erstatte de to ovenstående avsnittene og
7 strekpunktet med:

8
9 Venstre vil gjøre verneplikten sovende og profesjonalisere forsvaret. Det er galt av
10 staten å pålegge en del av innbyggerne tvangsarbeid, enten det dreier seg om
11 militær- eller sivil førstegangstjeneste. Så lenge verneplikten består, må hver enkelt,
12 både i fredstid og i krigstid, stilles helt fritt i valget av avtjeningsform. Venstre
13 mener at deltagelse i et fredskorpsprogram skal telle som førstegangstjeneste.
14 Forsvaret må informere om sivil verneplikt på lik linje med militær verneplikt. Alle
15 som avtjener verneplikten, må få lønn på normalt nivå, og lengden på de to
16 tjenestene skal være lik. I et likestilt samfunn må verneplikten gjelde både kvinner
17 og menn.

18 Derfor vil Venstre:

- 19 - Fjerne verneplikten.
20
21
22

23 **10.7 Våpen og nedrustning**

24 Venstre ønsker en streng kontroll av norsk våpeneksport. Det viktigste tiltaket vil være å
25 innføre sluttbrukererklæringer for alle våpen som eksporteres fra Norge. En
26 sluttbrukererklæring er en garanti gitt til eksportør om at mottagerlandet er endelig bruker
27 av våpnene, og at de ikke skal eksporteres videre uten samtykke fra opprinnelseslandet.
28

29 Venstre ønsker et system der våpen og ammunisjon merkes slik at de kan spores tilbake
30 til dem som opprinnelig bestilte våpnene. Et slikt system vil være et viktig redskap for å
31 finne ut hvem som formidler våpen til konfliktområder. Norge bør ta initiativ til at det
32 opprettes en forpliktende internasjonal standard for slik merking.
33

34 Venstre vil arbeide for internasjonal nedrustning. Målet må være en verden fri for
35 kjernefysiske, biologiske og kjemiske våpen. Norge må være en pådriver for å få alle
36 stormakter til å underskrive og iverksette den internasjonale prøvestansavtalen for
37 atomvåpen. Norge må opprettholde de selvpålagte begrensninger innen NATO og arbeide
38 for å oppheve NATOs strategi for førstebruk av atomvåpen.
39

40 Derfor vil Venstre:

- 41 - Kreve sluttbrukererklæringer fra alle land vi eksporterer våpen til.
42 - Arbeide for et internasjonalt system for merking av våpen og ammunisjon der
43 de kan spores tilbake til opprinnelig bestiller.
44 - Støtte arbeidet for en internasjonal konvensjon om våpenhandel.
45

11. Justis

1
2
3 Justispolitikkenes grunnleggende oppgave er å sikre borgerne trygghet basert på
4 rettsstaten. Rettsikkerhet handler om borgernes sikkerhet i forhold til staten, og om
5 borgerens sikkerhet mot overgrep fra andre borgere.

6
7 Venstre ser kriminalpolitikk som velferdspolitik. I et godt velferdssamfunn føler
8 borgerne seg både frie og trygge. Både utrygghet ved å bli utsatt for kriminalitet og
9 ufrihet ved å bli overvåket, går utover folks velferd. Det er derfor viktig for Venstre å
10 videreutvikle en rettsstat som ivaretar både frihet og trygghet.

11
12 Friheten trues av utilbørlig registrering, overvåking og inngrep i privatlivet. Men både
13 frihet og trygghet trues også av at kriminaliteten har blitt mer organisert og
14 profesjonalisert. Balansen mellom frihet og trygghet utfordres av misbruk av teknologi,
15 av frykten for politisk motivert terror, organisert kriminalitet og en stadig økende
16 overvåking og kontroll for å møte disse truslene. En liberal rettsstat må hele tiden drøfte
17 hvor langt vi er villig til å gå for å bekjempe kriminalitet. En liberal justispolitikk må
18 arbeide mot at borgernes grunnleggende friheter skal innskrenkes i kampen mot
19 kriminalitet.

21 **11.1 Forebygging**

22 Venstre mener det må utvikles mer systematiske tiltak for å forebygge kriminalitet. En
23 nøkkel til dette arbeidet er samarbeid mellom skolen, sosialvesen, barnevernet, politi og
24 helsevesen. Det må særlig utvikles tidlige tiltak for ungdommer som står i fare for å
25 utvikle kriminell atferd.

26
27 Venstre mener at godt politiarbeid ikke bare bør måles på saksbehandlingstid og
28 oppklaringsprosent. Venstre vil at politiet skal ha mer fokus på forbyggende arbeid og vil
29 ta initiativ til målemetoder som gjør at politiet i større grad stimuleres til å prioritere
30 forebyggende kriminalitetsarbeid.

31
32 Derfor vil Venstre:

- 33 - Sette i gang et tverrfaglig, langsiktig kriminalitetsforebyggende prosjekt
- 34 - Innføre politi- og barnevernskontakt på alle skoler
- 35 - Innføre et kriminalitetsforebyggende samarbeid mellom kommunene og
36 politidistriktene i de store kommunene etter modell fra Oslo ("Sammen Lager vi
37 et Trygt Oslo").

39 **11.2 Straff**

40 Straff skal vise at samfunnet ikke aksepterer straffbar adferd og legge til rette for å få
41 lovbrøtteren tilbake til samfunnet som en lovlydig borger. Venstre mener det ikke er noen
42 opplagt sammenheng mellom strengere straffer og mindre kriminalitet.

43
44 Det er viktig for Venstre å føre en human og fleksibel politikk for straffeforfølgning og
45 straffgjennomføring. Hurtighet i straffekjeden er viktig for offer og siktede.

46

1 Det er viktig å reagere strengt overfor grove angrep på livet, på den seksuelle integritet og
2 på rettsstaten og ovenfor gjentatt og organisert kriminalitet. Straff skal ikke bare være
3 rehabiliterende, men skal også vise at samfunnet ikke aksepterer adferd som bryter
4 demokratisk vedtatte lover og regler.

5
6 Venstre vil styrke og videreutvikle muligheten til å sone i institusjon for
7 rusmisbrukere, samt å utvide muligheten til å sone i åpen anstalt. Samtidig må
8 kriminalomsorgen ha god nok sikkerhet mot organiserte kriminelle nettverk som
9 straffedømmes.

10
11 For å hindre tilbakefall til kriminalitet etter løslatelse, vil Venstre ha mer fokus på
12 innholdet i soning og på praktisk støtte når innsatte løslates. Det må satses mer på
13 yrkesrettet utdanning, opplæring og sysselsetting, mer hjelp for å bekjempe rusmisbruk
14 og de innsattes mentale helseproblemer.

15
16 Venstre vil også legge bedre til rette for familierelasjoner under soning. Venstre mener
17 det er et grunnleggende liberalt prinsipp at pårørende rammes så lite som mulig når et
18 familiemedlem soner. Å styrke familiens relasjon med den innsatte er også viktig for å
19 hindre tilbakefall til kriminelle handlinger.

20
21 Derfor vil Venstre:

- 22 - Øke bruken av alternative straffereaksjoner bortsett fra i saker som gjelder vold/
23 seksuelle overgrep eller organisert kriminalitet.
- 24 - Tilrettelegge for kontakt mellom de innsatte og deres familie gjennom å lage
25 nasjonale standarder for antall besøksdøgn, telefontid og ved å bedre
26 besøksrommene.
- 27 - Styrke og videreutvikle muligheten til å sone i institusjon for rusmisbrukere.
- 28 - Utvide muligheten til å sone i åpen anstalt.
- 29 - Åpne for muligheten til å sone på utvalgte arbeidsplasser, som et alternativ til å
30 jobbe innen for murene.
- 31 - Øke bruken av samfunnsstraff, promilleprogrammer samt egne programmer for
32 unge lovbrytere.
- 33 - Opprette ”drug courts”; et såkalt dommerledet narkotikaprogram. Dette er et
34 alternativ til fengsel dersom den siktede erkjenner de straffbare forholdene og sier
35 seg villig til å delta i et forpliktende tverrfaglig behandlingsprogram.
- 36 - Opprette oppfølgingssentre i de kommunene som har fengsel. Oppfølgingssenteret
37 skal ha høy faglig kompetanse og satse på praktisk og menneskelig støtte i
38 forbindelse med løslatelse.

40 **11.3 Offentlig maktmonopol**

41 Å håndheve lov og orden og å gi borgerne trygghet for liv og eiendom er blant den
42 demokratiske statens fremste oppgaver. Venstre mener det er et kjernepunkt i en rettsstat
43 at det som hovedregel kun er de som representerer myndighetene som skal kunne utøve
44 makt overfor borgerne. Venstre mener det er uheldig at vektere pågriper borgere så ofte
45 som de gjør, uten at denne virksomheten er nærmere regulert. Den beste måten å unngå at
46 vektere brukes som en ”privat politierstatning”, er å sørge for at vi har nok politifolk.

1
2 Venstre vil øke bemanningen i politiet fordi det ikke er ønskelig med en vekterstat, men
3 et tydelig, aktivt og synlig politi. Venstre mener det behov for økt satsing på politiet,
4 særlig for å styrke utetjenesten og arbeidet mot organisert - herunder økonomisk -
5 kriminalitet.

6
7 Venstre mener Politihøgskolen fortsatt bør være 3-årig, men det må være forsterket
8 innsats for å styrke den uniformerte utetjenesten, etterforskning, ledelse og systematisk
9 videreutdanning for ulike karriereveier.

10
11 Derfor vil Venstre:

- 12 - At Politihøgskolen øker opptaket for å bedre rekrutteringskapasiteten.
- 13 - Etablere en ny politihøgskole, i tillegg til de avdelingene vi har i Oslo og Bodø.
- 14 - At politiet øker rekrutteringen av sivile stillinger og politijurister
- 15 - Videreutvikle politireserven, ikke som et alternativ til politiet, men som et tillegg
16 til polititjenestemenn.
- 17 - Gjennomgå opplæringen for vektere.
- 18 - Utarbeide forskrifter til vaktvirksomhetsloven om bruk av maktmidler i
19 tjenesteutøvelse.

20 21 **11.4 Vold i nære relasjoner**

22 Mesteparten av volden i samfunnet utøves av en offeret kjenner godt – ofte kalt vold i
23 nære relasjoner. Dette rammer i hovedsak kvinner. Svært mange barn er også vitne til,
24 eller blir utsatt for, vold. Vold i nære relasjoner kan ikke aksepteres og det må gjøres mer
25 for å øke kunnskapen om slik vold, for å forebygge voldelige familierelasjoner og for å
26 hjelpe dem som utsettes for vold.

27
28 Venstre ser på kjønnslemlestelse som en form for vold i nære relasjoner. Alle former for
29 kjønnslemlestelse er forbudt i Norge, og Venstre mener det må gjøres mer for å forhindre
30 at unge jenter blir utsatt for slike overgrep. Politiet er helt avhengige av meldinger fra
31 berørte miljøer, helsevesen, skole eller barnehage for å straffe forfølge slike overgrep.

32
33 Derfor vil Venstre:

- 34 - Innføre meldeplikt for de samme som i dag har en plikt til å avverge
35 kjønnslemlestelse.
- 36 - Lovfeste tilgang på et behandlingstilbud for de som er utsatt for vold og overgrep.
- 37 - At alle barn som har blitt utsatt for vold eller blitt vitne til vold i nære relasjoner
38 skal få et behandlingstilbud.
- 39 - Styrke stiftelsen Alternativ til Vold.

40 41 **11.5 Organisert kriminalitet**

42 Globalisering og internasjonalisering skaper muligheter for kriminalitet på tvers av
43 landegrensene. Den organiserte kriminaliteten, med sterke innslag av vold, trusler og
44 represalier, er en alvorlig utfordring for rettsstaten, og må bekjempes konsekvent og
45 effektivt, nasjonalt og internasjonalt.

1 Venstre mener all bruk av overvåking for å bekjempe alvorlig organisert kriminalitet må
2 være restriktiv, og det må være sterke rettsikkerhetsgarantier ved bruk av alle former for
3 overvåking.

4
5 Det er viktig at politiet har metoder for å kunne bekjempe kriminalitet. Men Venstre
6 mener at en stadig utvidelse av politiets metoder vil kunne føre til at individets
7 rettigheter, privatlivets fred og rettsikkerheten bekjempes mer enn kriminalitet og terror.
8 Det er derfor viktig å evaluere metodene og også å stramme til når det viser seg at
9 metodene fører til mer overvåking enn kriminalitetsbekjempelse. **SE DISSENS UNDER**
10 **PUNKT 12.2.3.**

11
12 Derfor vil Venstre:

- 13 - At politiet får tilstrekkelig ressurser og kompetanse til å bekjempe slik
- 14 kriminalitet.
- 15 - Lovfeste politiets bruk av infiltrasjons- og provokasjonslignende metoder.

16 17 **11.6 Fri rettshjelp**

18 Venstre ser fri rettshjelp som et viktig virkemiddel for å sørge for at enkeltpersoner ikke
19 skal være økonomisk forhindret fra å føre en sak av stor velferdsmessig betydning.
20 Venstre mener det må satses mer på å styrke den offentlige veiledningsplikten.

21
22 Derfor vil Venstre:

- 23 - Utvide dekningsområdene for fri rettshjelp, slik at flere får fri rettshjelp.
- 24 - At fri rettshjelp skal kunne tilbys av private advokater og ikke lage et fritt
- 25 rettshjelpsmonopol gjennom offentlige rettshjelpskontorer.

26
27

12. Individet og staten

Venstres sosialliberale grunnsyn innebærer en klar grenseoppgang mellom statens ansvar og individets frihet.

Den liberale staten må bygge sterke fellesskapsinstitusjoner for å sikre frihet og muligheter for alle, uten å frata den enkelte ansvar. Et samfunn som er åpent, desentralisert og mangfoldig, gir best rom for personlig frihet. For Venstre er det avgjørende at staten er nøytral overfor den enkeltes livssyn.

Et liberalt samfunnssystem består av fire bærebjelker: Demokratiet, rettsstaten, det sivile samfunn og markedsøkonomien. Venstre er opptatt av å sikre disse institusjonenes åpenhet, uavhengighet og samspill. Spredning av makt og åpenhet om maktutøvelse er nødvendig for å hindre autoritær politikk, maktmisbruk og korrupsjon.

12.1 Det liberale samfunnssystemet

Det liberale samfunnssystem bygger på den enkeltes frihet og ansvar, og på maktbalanse og maktspredning.

Demokratiet gir borgerne makten i samfunnet. Politiske spilleregler skal gjøre det mulig å kontrollere myndighetenes maktutøvelse og forandre samfunnet på fredelig vis. Den liberale statsmakten må respektere begrensninger i egen makt, og dens systemer skal være enkle og tilgjengelige for borgeren.

Rettsstaten gir likhet for loven, garanterte rettigheter og rettssikkerhet gjennom uavhengige domstoler. Rettsstaten setter også grenser for maktutøvelse.

Markedsøkonomien skaper valgfrihet og velstand gjennom åpen konkurranse, eiendomsrett, nyskaping og forbrukervalg. Det sivile samfunnet omfatter blant annet selvstendige organisasjoner, kulturlivet, tros- og livssynssamfunn og den kritiske offentlighet som mediene og andre bidrar til å skape.

12.2 Borgerrettigheter

12.2.1 Ytringsfrihet

Alle mennesker har rett til å ytre seg og å forsøke å vinne oppslutning for sine standpunkter. For at et demokrati skal fungere må ytringsfriheten gjelde for alle, også for dem med meninger flertallet ikke liker. For liberale er det forskjell på det vi ikke liker og det vi vil forby.

Venstre mener at rasistiske holdninger må bekjempes med demokratiske virkemidler som argumentasjon, informasjon og kunnskap. Venstre vil opprettholde straffelovens § 135A om fremsettelse av en diskriminerende eller hatefull ytring, men vil utvide det lovlige handlingsrommet slik at det kun er oppfordring til diskriminerende eller hatefull atferd som skal være forbudt.

Varslere spiller en viktig demokratisk rolle i dagens samfunn ved å avdekke

1 kritikkverdige og ulovlige forhold i en virksomhet. Venstre er opptatt av at forholdene må
2 legges best mulig til rette for at kritikkverdige forhold kan komme frem og bringes til
3 opphør og vi ønsker derfor et bedre varslervern. Venstre mener dagens bestemmelser i
4 arbeidsmiljøloven ikke skaper et tilstrekkelig klart rettsvern og trygghet for varslere.
5 Lovbestemmelsen gir beskyttelse i ettertid, etter at man eventuelt har blitt utsatt for
6 gjengjeldelser på grunnlag av varslet. Venstre vil sikre den som varsler bedre beskyttelse.

7
8 Pressens rolle som kritisk og uavhengig rapportør og gransker er vesentlig i et demokrati.
9 Mediene skal bidra til økt kunnskap om politikk og samfunn, slik at grunnlaget for
10 folkestyret styrkes. Det er derfor viktig med et mangfold av frie medier som kan speile
11 virkeligheten og ulike synspunkter på en god måte.

12
13 Derfor vil Venstre:

- 14 - Innføre rett til anonym varslings av ulovlige eller kritikkverdige forhold på
- 15 arbeidsplassen.
- 16 - Opprette en varslerenhet i Arbeidstilsynet.
- 17 - Tillate reklame for politiske partier, frivillige organisasjoner og trossamfunn.
- 18 - Fjerne blasfemiparagrafen.

19 20 **12.2.2 Livssynsfrihet**

21 I et liberalt samfunn er den enkeltes livssyn et personlig anliggende. Staten bør derfor
22 verken diskriminere eller favorisere livssyn. I et samfunn i endring er toleranse og respekt
23 for andres valg og ytringer på tros- og livssynsområdet viktig.

24
25 Derfor vil Venstre:

- 26 - Skille stat og kirke. Skillet må gjennomføres på en slik måte at det fortsatt blir
- 27 rom for en bred folkekirke i det norske samfunn.
- 28 - Likestille finansieringen av alle tros- og livssynssamfunn.
- 29 - Oppheve bestemmelsen om bekjennelse til en bestemt religion for å inneha
- 30 offentlige stillinger.
- 31 - Endre formålsparagrafene for offentlige samfunnsinstitusjoner slik at de blir
- 32 livsynsnøytrale og inkluderende.

33 34 **12.2.3 Et sterkt personvern**

35 Venstre mener et sterkt personvern er avgjørende både for den enkeltes frihet og for
36 demokratiet. Frihet forutsetter at hvert menneske vernes mot utilbørlig registrering,
37 overvåking og inngripen i privatlivet. Demokrati forutsetter at det i siste instans er
38 borgerne som kontrollerer staten, ikke staten som kontrollerer borgerne. Venstre mener
39 derfor det skal svært tungtveiende argumenter til for at hensynet til personvernet skal
40 vike.

41
42 Den enorme økningen i bruk av informasjonsteknologi gjør at presset mot personvernet
43 blir stadig sterkere. Det må derfor stilles meget strenge krav til private og offentlige
44 aktører når det gjelder lagring, bruk og videreformidling av informasjon som er innhentet
45 elektronisk.

1 Venstre mener retten til å kommunisere uten overvåking er grunnleggende. Telefon- og
2 internettrafikk må derfor ikke kunne utleveres til politiet uten rettslig kjennelse. Politiet
3 skal heller ikke ha adgang til avlytting uten rettslig kjennelse. Den som har blitt overvåket
4 skal informeres i ettertid.

5
6 Den enkelte må sikres rett til å leve et sporløst liv, bl.a. ved at betaling med kontanter
7 fortsatt må være et alternativ. Det må være mulig å passere de ulike bomstasjoner eller
8 andre elektroniske passeringspunkter uten at opplysninger lagres, og det skal ikke være
9 nødvendig å måtte identifisere seg for å få kjøpt billett når man reiser med for eksempel
10 tog. Venstre mener de nye sikkerhetsrutinene ved flyplassene er altfor omfattende i
11 forhold til det reelle trusselbildet, og vi vil arbeide for at disse sikkerhetsrutinene
12 reduseres. Sikkerhetsforbudet mot flytende væsker bør fjernes.

13
14 Det må stilles særlig strenge krav til sikkerhet omkring enkeltpersoners
15 helseopplysninger. Helseopplysninger som brukes til forskning skal være anonymisert.

16
17 Venstre ser med bekymring på bruken av fjernsynsovervåking. Adgangen til å installere
18 overvåkingskameraer må begrenses til et minimum, med klare regler for at slik
19 overvåking i minst mulig grad baseres på opptak og at eventuelle opptak slettes etter kort
20 tid. Utplassering av kamera på offentlig sted bør bare skje hvis det har en
21 kriminalitetsreduserende effekt som ikke kan oppnås gjennom andre tiltak, og dette må
22 evalueres jevnlig. Kameraer som ikke tilfredsstiller disse kravene skal fjernes. Venstre vil
23 innføre krav om offentlig godkjenning for å sette opp private overvåkingskameraer
24

25 Venstre mener en fornuftig registrering og bruk av DNA er et viktig redskap i kampen
26 mot kriminalitet. Vi mener imidlertid at vi ikke kan ha som mål at stadig flere kriminelle
27 handlinger skal føre til registrering. Venstre er bekymret for en utvikling hvor borgerne
28 stadig blir registrert og overvåket. Venstre mener derfor at det må foreligge en reell fare
29 for gjentakelse av en forbrytelse for at en person skal inn i DNA-registeret. Når listen
30 legges lavt for hvem som skal registreres, vil en betydelig del av befolkningen komme i
31 politiets søkelys.

32
33 Derfor vil Venstre:

- 34 - At Norge skal reservere seg mot EUs datalagringsdirektiv.
- 35 - At det skal ligge rettslig kjennelse for at politiet skal få overvåke.
- 36 - Redusere bruken av fjernsynsovervåking.
- 37 - Stille særlig strenge krav til sikkerhet omkring enkeltpersoners helseopplysninger.
- 38 - Sikre retten til et sporløst liv.
- 39 - Styrke Datatilsynet.
- 40 - At kun de som er idømt straff på seks måneders ubetinget fengsel (rettskraftig
41 dom) bør registreres i DNA-register.

42
43 **DISSENS:**

44 Et mindretall i programkomiteen ønsker følgende strekpunkt i tillegg:

- 45 - Fjerne dagens åpning i lovverket for bruk av romavlytting av hensyn til
46 grunnleggende personvern hensyn.

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46

12.2.4 Organisasjonsfrihet

En av hjørnesteinene i det liberale demokratiet er friheten til å organisere seg. Det innebærer også frihet til å være uorganisert.

Det er viktig for et moderne samfunn å ha sterke fagorganisasjoner. Mangfoldet av organisasjoner i Norge bidrar til samfunnsutvikling og samfunnsdebatt. Men fagorganisasjonene må aldri få makt over de politiske beslutningene gjennom å knytte seg økonomisk opp til bestemte partier. Venstre ønsker ikke et samfunn der de som har råd til å betale for seg, gis makt på bekostning av de som har færre ressurser.

De store næringslivs- og yrkesorganisasjonene har gradvis fått større makt, og mange som ikke deltar i disse, har vanskelig for å nå fram. Venstre vil at myndighetene aktivt trekker inn mennesker og grupper utenfor de godt organiserte interessene i høringer og beslutningsprosesser. Venstre ønsker at offentlige verv i styrer, råd og utvalg spres, og at flere syn og interesser blir representert.

Streikeretten er en grunnleggende rettighet, men grunnlaget for å gå til streik blir ofte rene politiske markeringer og ikke knyttet direkte til klassiske lønnsoppgjør. Venstre vil derfor ha en bred utredning når det gjelder hvilke kriterier som skal legges til grunn for at myndighetene kan vedta tvungen lønnsnemnd.

Derfor vil Venstre:

- Sikre friheten til å være både organisert og uorganisert, ved at AFP skal gjelde for alle.

12.3 Demokrati

Venstre vil ha et demokrati basert på uavhengighet og åpenhet. Den enkelte må sikres nærhet til - og størst mulig innflytelse over - politiske avgjørelser. Synkende politisk interesse er en utfordring for demokratiet, fordi det overlater viktige beslutninger til andre enn folkevalgte organer.

Stortinget er folkets representanter. Venstre vil derfor gi velgerne større makt ved å innføre personvalg ved stortingsvalg etter modell av den som ble innført ved valg til fylkesting i 2003. De samme omfattende reglene om offentlighet og innsynsrett som gjelder for forvaltningen, må også gjelde for Stortinget og regjeringen. Venstre ønsker derfor å innføre en registreringsordning for dem som oppsøker Stortinget, den politiske ledelsen i departementene eller på Statsministerens kontor, på vegne av seg selv eller andre, for å påvirke i saker som er til behandling.

Kommuneloven må revideres med sikte på å ivareta intensjonene om full møteåpenhet. Venstre avviser prinsippet om gjennomgående representasjon i politiske organ, som gjør at bare folkevalgte representanter skal kunne sitte i kommunale råd og utvalg. Politiske utvalg må også være åpne for ikke- folkevalgte partirepresentanter, for å gi flere mulighet til deltakelse i politikken.

1 Muligheten til å stryke kandidater bør innføres igjen. Det bør være opp til den enkelte
2 kommune å avgjøre om de ønsker direkte valg på ordfører og varaordfører. Lokalt bør det
3 innføres direkte valg til bydels- og grendeutvalg.

4
5 Venstre er, og har alltid vært, en forkjemper for å utvide demokratiet. I dag må 16-åringer
6 betale skatt, de kan fengsles og de kan sitte i offentlige råd og utvalg, men de har ingen
7 innflytelse over politiske beslutninger. Venstre mener at stemmerett til 16 åringer vil
8 bidra til økt engasjement og rekruttering til politisk aktivitet blant unge.

9
10 De politiske partiene har store privilegier i vårt politiske system. De har kontroll over
11 utvelgelsen av kandidater ved valg og mottar offentlig støtte. Dersom partiene skal være
12 berettiget slik særbehandling, må det ikke være noen tvil om at de er uavhengige talerør
13 for landets innbyggere ut fra sitt politiske og verdimeslige grunnlag, ikke for
14 organisasjoner eller bedrifter som støtter dem økonomisk. Det er velgernes rett å vite
15 hvem som gir økonomisk støtte til de ulike partiene slik at partienes særinteresser og
16 eventuelle bindinger blir synlige.

17
18 Derfor vil Venstre:

- 19 - At forvaltningens dokumenter som blir unntatt offentlighet skal gjøres offentlig
 - 20 tilgjengelige etter fem år.
 - 21 - Innføre et lobbyregister på Stortinget og i Regjeringen.
 - 22 - Revidere Grunnloven slik at den korrekt beskriver styresettet i Norge og får en
 - 23 tilgjengelig form. En revisjon skal styrke borgernes rettigheter
 - 24 - At det ved alle valg skal være mulighet til å påvirke personsammensetningen.
 - 25 - At stemmerettsalderen skal være 16 år.
 - 26 - Ha full åpenhet om finansieringen av politiske partier.
- 27

28 **12.4 Et enklere Norge**

29 Venstre vil ta et oppgjør med unødvendige regulering og byråkrati som kompliserer
30 samfunnet. Ved å sikre den enkelte borger innsyn, oversikt og forståelse, styrkes
31 rettssikkerheten.

32
33 Offentlige regler, skjemaer og påbud har ofte en velment hensikt, men fører til unødige
34 rapporteringskrav og kompliserte regelverk som er til hinder for både mennesker og
35 bedrifter. Venstre vil ha slutt på at ulike offentlige etater spør om tilnærmet samme
36 opplysninger. Venstre mener alle nye lover og regler som angår næringslivet bør
37 forhåndstestes på et bedriftspanel for å unngå uforutsette konsekvenser. Venstre går inn
38 for at forskrifter faller bort hvis de ikke aktivt vedtas på nytt, såkalt
39 solnedgangslovgivning.

40
41 Derfor vil Venstre:

- 42 - Innføre solnedgangslovgivning både statlig og kommunalt slik at retningslinjer og
 - 43 forskrifter har en begrenset varighet og forsvinner dersom de ikke aktivt blir
 - 44 vedtatt på nytt etter noe tid.
- 45

1 **12.5 Kommuner og kommunestruktur**

2 Lokaldemokratiet er bærebjelken i et levende folkestyre. Venstre vil styrke det lokale
3 selvstyret slik at politiske avgjørelser fattes så nær som mulig dem det angår. Kommuner
4 og fylkeskommuner må få en reell mulighet til å bestemme over politiske saksfelt når
5 ikke hensynet til individuelle rettigheter, behov for nasjonale minstestandarder, eller
6 spesielle nasjonale interesser tilsier at politikken må bestemmes på nasjonalt eller
7 internasjonalt nivå.

8
9 Kommunene må få beholde mer av egne skatteinntekter og få økt frihet til å innføre egne
10 skatter og avgifter til bestemte formål. Venstre vil foreslå at kommunen får rett til å velge
11 å få all finansiering fra staten som frie midler, uten øremerking. Øremerkingen må
12 generelt reduseres til et minimum, og erstattes av frie midler fra staten. Nye oppgaver
13 som pålegges kommunene av staten, må fullfinansieres gjennom økte overføringer.
14 Venstre vil ha en gjennomgang av hvilke statlige oppgaver som kan delegeres til
15 fylkeskommuner og kommuner.

16
17 Kommunen er den klart viktigste enheten i lokaldemokratiet. Skal lokaldemokratiet
18 styrkes, må kommunene bli sterkere og bedre i stand til å finne de beste lokale løsningene
19 på å skape gode samfunn for sine innbyggere.

20
21 Venstre ønsker en omfattende reformering av offentlig sektor for å møte framtidens
22 eldrebølge og økt press på velferdstjenester og helsevesen. Et sentralt element i Venstres
23 reform er å gi kommunene ansvar for å utføre flere av framtidens velferdsoppgaver –
24 også oppgaver som i dag ligger hos staten. En slik desentraliseringsreform er etter
25 Venstres syn svært vanskelig med dagens kommunestruktur.

26
27 Venstre ønsker derfor en ny kommunereform der flere offentlige oppgaver blir flyttet fra
28 stat til kommune. Venstre mener en modell der en styrer i stort og slipper løst i smått,
29 kombinert med en konkretisering over hvilke oppgaver som skal flyttes, er den mest
30 hensiktsmessige løsningen for å sikre et sterkt lokaldemokrati tilpasset dagens og
31 framtidens utfordringer.

32
33 *Det vises til utsendte og vedlagte notat om kommunene når det gjelder ulike modeller for*
34 *kommunereform.*

35
36 Derfor vil Venstre:

- 37 - Overføre mer makt og oppgaver til lokaldemokratiet.
- 38 - Redusere øremerkingene til kommunene.

39 40 **12.6 Det sivile samfunnet og frivillighet**

41 Det frivillige organisasjonsliv er en viktig del av det sivile samfunn. Det frivillige Norge
42 bidrar med uegennyttig innsats i samfunnet uten å være styrt av offentlige eller
43 kommersielle interesser. Det frivillige Norge har en selvstendig rolle å spille gjennom sin
44 uavhengighet fra offentlig sektor. Et aktivt organisasjonsliv og stor innsats av frivillige er
45 en forutsetning for et levende demokrati, og lokalmiljøer med sterke sosiale nettverk. Det

1 frivillige organisasjonsliv blir etter Venstres syn i altfor stor grad utsatt for kommunal og
2 statlig regulering og overstyring.

3
4 Frivillige organisasjoner må sikres muligheter til egne inntekter. Offentlige
5 støtteordninger må støtte opp under organisasjonenes frihet og uavhengighet og ikke
6 bidra til å byråkratisere dem. Ingen får så mye aktivitet ut av hver krone som det frivillige
7 Norge.

8
9 Venstre mener det er viktig at barn og ungdom har gode muligheter til å skape sin egen
10 frivillighet og til å organisere sin egen ungdomskultur. Staten må derfor tilrettelegge for
11 de frivillige barne- og ungdomsorganisasjonene gjennom gode og ubyråkratiske
12 støtteordninger.

13
14 Derfor vil Venstre:

- 15 - Gi de frivillige foreningene tilgang til langsiktige, trygge og etisk forsvarlige
16 inntekstkilder.
- 17 - Skape et fullfinansiert frivillighetsregister med utgangspunkt i organisasjonenes
18 ønsker, ikke statens behov.
- 19 - Sette i gang et arbeid med sikte på å forbedre momsreglene for frivillige
20 organisasjoner.
- 21 - Iverksette et langsiktig forskningsprogram på frivillighet.
- 22 - Styrke Frifond-ordningen for barne- og ungdomsorganisasjonene.

23 24 **12.7 Likeverd og likestilling**

25 Kvinner og menn skal ha like muligheter for å påvirke samfunnsutviklingen og likestilles
26 på alle samfunnsområder. Venstre vil at det skal være minst 40 prosent av hvert kjønn i
27 utvalg oppnevnt av folkevalgte. Også næringslivet har et ansvar for likestilling. Venstre
28 mener det offentlige bør fortsette med kravet om minst 40 prosent av hvert kjønn i
29 styrene til bedriftene. Lønnsforhandlinger der det offentlige er part, må føre til at
30 kvinnedominerte yrker sikres en lønsmessig heving.

31
32 Det offentlige må gå foran for å sikre at arbeid som bygger på likeverdige utdanningsløp
33 og kvalifikasjoner, lønnes likt. Flexibiliteten i arbeidslivet må økes slik at det blir
34 enklere å kombinere hensynet til omsorg og karriere. Den offentlige innsatsen for å
35 hindre diskriminering, enten på grunn av kjønn, funksjonsevne eller på grunn av etnisk
36 opprinnelse, må styrkes.

37
38 Det er vår plikt å utforme samfunnet fysisk slik at alle får størst mulig bevegelsesfrihet.
39 Offentlige bygg må tilrettelegges for universell tilgjengelighet ved at det blir stilt krav i
40 byggeforskrifter om tilrettelegging for fysisk tilgjengelighet, teleslynge og andre typer
41 hjelpemidler som kan bidra til at flest mulig med funksjonsnedsettelse får del i for
42 eksempel kulturtilbud på lik linje med funksjonsfriske.